H. B. Krenchel

Håndbog for dirigenter

2. udgave

ved

Poul Meyer

G. E. C. Gads Forlag

København

MCMLI

KROHN

Forord til 1. udgave.

Den af overretssagfører, dr. phil. Alb. Heckscher i 1894 udgivne Haandbog for Dirigenter er forlængst udsolgt. Dette arbejde danner vel i hovedlinjerne grundlaget for nærværende bog; men denne afviger derfra såvel i fremstillingsformen som med hensyn til indholdet, der er påvirket dels af den stedfundne stærke udvikling indenfor selskabs- og foreningsvæsenet, dels ved fremkomsten af den særlige aktieselskabslovgivning, og dels endelig ved den udvikling i teori og praksis, der siden århundredskiftet har fundet sted med hensyn til anvendelsen af forholdstalsvalg.

For dette sidste områdes vedkommende har fuldmægtig i Statistisk Departement J. V. Elberling ydet mig værdifuld assistance, medens bogen iøvrigt er bleven gennemgået af højesteretssagfører J. V. Møldrup og overretssagfører Hans Madsen og derved bragt i nær tilslutning til gældende generalforsamlingspraksis. For den velvillige og udmærkede hjælp, de nævnte herrer derved har ydet mig, bringer jeg dem min bedste tak.

Oktober 1932.

H. B. Krenchel.

Forord til 2. udgave.

I alt væsentligt er håndbogen, således som den udkom for snart en snes år siden, fortsat anvendelig, og udarbejdelsen af nærværende udgave har derfor i første række haft til formål at føre fremstillingen à jour i overensstemmelse med nyere domspraksis, lovgivning, vedtægter og litteratur. På enkelte områder har væsentlige tilføjelser til eller afvigelser fra den forrige udgave dog været nødvendige, og disse er i fremstillingen betegnet med *. Dette gælder dog ikke formularerne bag i bogen, der er reviderede uden angivelse af gammelt og nyt stof.

Højesteretssagfører Povl Melchior og landsretssagførerne Ole Pontoppidan og Leon Levin har vist mig den imødekommenhed at gennemse formularerne og har givet mig praktiske vink.

Marts 1951.

Poul Meyer.

Indholdsfortegnelse.

(Lovregister og sagregister bag i bogen.)

Side

Forkortelser 10

Indledning 11

Den konstituerende generalforsamling 13
i foreninger 14
i aktieselskaber 16

Ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger 17
Hvad skal behandles på ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger? 19
1. Beretning 19
2. Årsregnskab 19
3. Valg af bestyrelse 21
4. Valg af revisorer 23
5. Ændring af vedtægterne 23
6. Forhøjelse af kapitalen 24
7. Nedsættelse af selskabskapitalen 24
8. Opløsning af en forening eller et aktieselskab. 25
9. Aktieselskab under likvidation 25
10. Særlig vigtige beslutninger. 25
11. Generalforsamlingsbeslutning om ny generalforsamling 26
12. Et vist antal medlemmer kræver generalforsamling. . 26
13. Ny revision af regnskab, der ikke godkendes. 26
14. Banklovens § 16 27

Indkaldelse. 27
Fejl ved indkaldelsen 29
Indkaldelsens indhold 30
a. Ordinær eller ekstraordinær generalforsamling. 30

Side

b. Tid 30
c. Sted 30
d. Dagsordenen 30
e. Adgangskort 33
Indkaldelsesvarsel 34

Dirigentvalget 35
Hvem leder valget af dirigenten? 37
Hvem kan deltage i valget af dirigent. Afstemningsmåden. . 39
Hvem kan vælges til dirigent? 42
Dirigentens myndighed 43
Dirigentens pligter. 43

Fuldmagter 47

Forhandlingerne på generalforsamlingen 50

Dirigentens forhold til taleren 60

Flere behandlinger af et forslag. 65

Forslag til standsning af forhandlingerne. 66
Forslag om dirigentens fratræden. 66
Forslagets tilbagetagelse 67
Afvisning af forslag 69
Overgang til næste punkt på dagsordenen. 69
Forslag om udsættelse 70
Forslag om undladelse af afstemning 71
Forslag om debattens afslutning 71
Forslag om nedsættelse af udvalg. 74
Forslagets genoptagelse. 77
Prioritetsorden mellem formelle forslag 78

Ændringsforslag til hovedforslaget 79

Fremgangsmåden ved afstemning over forslag og ændringsforslag 81

Almindelige regler om afstemning. 89
Stiltiende vedtagelse 90
Afstemning ved håndsoprækning 90

Side

Afstemning gennem dørene 91
Afstemning ved navneopråb 91
Skriftlig afstemning 92

Almindeligt flertalsvalg 94
Afstemningens resultat 97
1. Enstemmighed 97
2. Ligestemmighed 98
3. Absolut eller simpelt flertal 100
4. Kvalificeret flertal 100
5. Relativt flertal 101

Omvalg 102

Forholdstalsvalg 103

Forhandlingsprotokollen 118
Bestyrelsesprotokollen 120
Generalforsamlingsprotokollen 122

Formularer 125
Formular nr. 1. Bestyrelsesprotokol. 125
Formular nr. 2. Bestyrelsesprotokol. 128
Formular nr. 3. Generalforsamlingsprotokol. 132
Formular nr. 4. Generalforsamlingsprotokol. 136
Formularerne nr. 5-10. Indkaldelser 137
Formularerne nr. 11-12. Adgangskort 141
Formularerne nr. 13-15. Stemmesedler 143

Sagregister 145

Henvisning til omtale af bestemmelser i aktieselskabsloven 148

Forkortelser.

AL = Lov Nr. 123 af 15. April 1930 om Aktieselskaber.
Augdahl = Per Augdahl: Aksjeselskapet etter norsk rett, 2. utg. 1946.
B. G. = Tysk Bürgerliches Gesetzbuch.
Bkl. = Bekendtgørelse Nr. 254 af 25. Juli 1938 af Lov om Banker.
Dansk Selskabsret = Kr. Sindballe: Dansk Selskabsret I og III. Forkortet Udgave ved Niels Klerk, Kbh. 1949.
F. N. = Rules of Procedure of the General Assembly (United Nations), optrykt 1950.
Flkt. = Forretningsordenen for Folketinget, optrykt oktober 1947.
Heckscher Hbdg. = Alb. Heckscher: Haandbog f. Dirigenter, Kbh. 1893.
Heckscher Afst. = Alb. Heckscher: Bidrag til Grundlæggelsen af en Afstemningslære, Kbh. 1892.
K. B. = Forretningsordenen for Københavns Borgerrepræsentation, optrykt 1938.
Kommvalgl. = Bekendtgørelse Nr. 72 af 24. Februar 1950 af Lov om kommunale Valg.
Krenchel Hdbg. = H. B. Krenchel: Haandbog i dansk Aktieret med et revideret *Tillæg* af 1949 ved Estrid Jacobsen.
Kunstak. = Forretningsorden for Akademiraadet, vedtaget den 11. December 1922.
Ldst. = Forretningsorden for Landstinget, optrykt 1950.
Meyer = Poul Meyer: Dansk foreningsret, Kbh. 1950.
Sindballe II = Kr. Sindballe: Dansk Selskabsret II, Kbh. 1930.
Smith = O. R. Smith: The conduct of and procedure at public, company and local government meetings (crew). 18. edition, London 1950.
Staub = Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch 12. u. 13. Aufl. Berlin 1926.
Studf. = Love for Studenterforeningen i København, optrykt 1946.
Törnebladh = R. Törnebladh: Handledning för deltagare i rådplägande och beslutande församlingar.
UfR = Ugeskrift for Retsvæsen.
Valgloven = Lov Nr. 279 af 9. Juni 1948 om Valg til Rigsdagen.
Østift. Kredf. = Regulativ for afholdelse af Medlemsmøder og Generalforsamlinger i Østifternes Kreditforening.

Indledning.

Lovgivningen overlader i almindelighed møder og forsamlinger selv at fastsætte de regler, hvorefter sådanne forsamlinger skal ledes; som oftest vedtages der ikke eller gælder der ikke faste normer, men sådanne møder ledes mer eller mindre overensstemmende med sund sans og sædvane. Først hvor sammenslutningen får en mere omfattende karakter og i sin virksomhed træder i forhold til omverdenen, træffer statsmagten undertiden visse forholdsregler, navnlig til beskyttelse af mindretallet; dette gælder særlig aktieselskaber; men selv når lovgivningsmagten træffer bestemmelser for disse gennem en særlig aktieselskabslovgivning, fastholdes dog i hovedsagen selvstyreprincippet, og de legale krav vil i almindelighed indskrænke sig til, at der af selskabet selv *skal* træffes bestemmelser om en række forhold vedrørende generalforsamling, stemmeret, valg af bestyrelsen o. s. v. gennem vedtægt og forretningsorden.

Selvstyreprincippet medfører, at de regler, der bliver gældende for de enkelte forsamlinger, kan være ret forskellige, men netop den omstændighed, at der i almindelighed ikke er autoriseret bestemte normer, bevirker, at den praksis, der følges i store offentlige forsamlinger, som rigsdagen, kommunale forsamlinger o. lign., der sædvanlig vil blive dirigerede af rutinerede forhandlings-

ledere, bliver taget til mønster i mindre forsamlinger og af mindre øvede dirigenter. Forretningsordenen i de fleste forsamlinger vil derfor, hvor der overhovedet er fastsat regler, være kortfattet og af ganske almindelig karakter.

På grundlag af den praksis, der har udviklet sig i offentlige forsamlinger som de nævnte, fra begyndelsen specielt i det engelske parlament, er der dannet en række »parlamentariske« regler, der bringes til anvendelse overalt, hvor ikke positive regler er givet; talemåder som »forhandlingerne føres under parlamentariske former«, »parlamentarisk tone« o. l. er udtryk for denne praksis, hvis nærmere former dog meget sjældent finder udtryk selv i store foreningers eller økonomiske selskabers statuter. * Det er disse almene regler, som den følgende fremstilling vil forsøge at samle, dog således at det udtrykkeligt vil blive fremhævet, når der på enkelte områder positivt er fastslået en bindende ordning. Dette vil først og fremmest være tilfældet, for så vidt angår aktieselskaber, der omfattes af aktieselskabslovens regler, men i vid udstrækning har domstolene tillige fastslået ufravigelige regler for foreninger og selskaber i almindelighed. Herved erindres, at vedtægterne i en forening og i nogen grad også i et aktieselskab ganske vist som hovedregel suverænt kan fastsætte de regler, der skal gælde for foreningssagernes behandling, men hvor disse regler kolliderer med medlemmernes retskrav, vil domstolene tilsidesætte dem. Endvidere vil alle spørgsmål om, hvorvidt en foreningsbeslutning er blevet til i overensstemmelse med vedtægternes eller almindelige retsgrundsætningers formelle krav — uanset foreningens

eller selskabets karakter — kunne indbringes for domstolene.[1]) *

Fremstillingen vil i første række beskæftige sig med generalforsamlinger; de for disse møder fastslåede regler vil i reglen være anvendelige også på bestyrelses- og udvalgsmøder, samt på møder sammenkaldte i særlige øjemed uden at have karakter af generalforsamlinger (offentlige protestmøder f. eks.).

Den konstituerende generalforsamling.

Denne generalforsamling kan hverken anses som en ordinær eller ekstraordinær generalforsamling, idet der på en række punkter må gælde særlige regler for den, f. eks. med hensyn til indbyderne, indkaldelsesvarsel og -måde, stemmeret m. v.

Medens der til stiftelse af aktieselskaber kræves mindst 3 stiftere, der opfylder visse nærmere kvalifikationer, jfr. AL. § 4[2]), kan en forening stiftes efter indbydelse af en enkelt eller af en flerhed af personer eller sammenslutninger, og der stilles ikke fordringer af nogen art til disse. Om foreningsfriheden se Meyer kap. 2.

Der er ikke i dansk ret fastsat lovregler for foreninger, således som f. eks. ved den tyske *Bürgerliches Gesetzbuch* §§ 21—79, §§ 664—671 og §§ 705—737, jfr. Vereinsgesetz 19. april 1908, eller ved den svenske *lov om økonomiske foreninger* af 22. juni 1911.

---

[1]) Se Meyer s. 174 ff.

[2]) Jfr. Krenchel, Hdbg. s. 31 og tillæg s. 11.

Ved *lov om uretmæssig konkurrence* af 20. marts 1918 blev der givet foreninger til værn af erhvervsinteresser adgang til at få deres navn optaget i *forenings-registeret* og derved opnå eneret til benyttelse af foreningens navn og dens registrerede særlige kendetegn. De nugældende regler er fastsatte ved *lov om forenings-registeret af 31. marts 1926,* hvorefter her i landet hjemmehørende foreninger og sammenslutninger med lovligt øjemed kan optages i dette, forsåvidt de ikke kan optages i andre af staten oprettede registre, og derved opnå eneret til benyttelse af foreningens eller sammenslutningens navn, kendetegn og sådanne betegnelser, hvorunder foreningen eller sammenslutningen drives eller dens afdelinger kendes. De nærmere regler om optagelse i registeret findes i bekendtgørelse nr. 115 af 14. april 1926.

A. Indbydelsen til det stiftende møde i foreninger vil enten udgå som en offentlig bekendtgørelse i den af indbyderne valgte form med opfordring til alle og enhver om at slutte sig til den foreslåede forening, eller være rettet til interesserede indenfor et fag eller indenfor en vis kreds af lokal eller saglig art, eller indbydelsen vil blive rettet skriftligt eller mundtligt til en vis kreds af personer. Indbydelsen kan gå ud på en kort angivelse af formålet for den foreslåede forening eller angive de nærmere enkeltheder i planen, eventuelt indeholde udkast til vedtægter, momenter, der vil være af afgørende betydning for, om *deltagerne er bundne til at blive medlemmer* eller står frit, indtil det konstituerende møde har afgjort spørgsmålet om, hvorvidt foreningen skal dannes eller

ej[1]). Formodningen må — i modsætning til hvad der udtrykkelig er fastsat for aktieselskabers stiftelse ved AL. § 13, se nedenfor — for foreningers vedkommende være den, at de mødende er frit stillede efter indbydelsen såvel med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt de overhovedet vil være med i foreningen, som overfor den nærmere vedtægtsmæssige ordning af selskabet, derunder valg af ledelse, revision etc., medmindre indbydelsen efter sit indhold er af en sådan art, at alene fremmøde efter den eller påtegning på en liste indeholder bindende tilslutning. Dette vil især være tilfældet, når tegningslisterne er bilagt et udkast til vedtægter, men selv om sådant udkast ikke fremsendes, vil tegningen kunne indeholde et bindende løfte under forudsætning af, at foreningen stiftes i det væsentlige på det i tegningslisterne angivne grundlag[2]).

På den konstituerende generalforsamling i foreninger har hver enkelt mødende een *stemme*.

Indbyderne må fremlægge udkast til vedtægter til diskussion og vedtagelse. Forsamlingen må, når indbydelsen ikke udtrykkeligt går ud på tilslutning eller ej på et bestemt, forud fastsat grundlag, være berettiget til at foretage ændringer i forslaget; først efter at dette er vedtaget, finder medlemstegning sted og derefter valg af bestyrelse m. v. Selv om en majoritet af forsamlingen måtte beslutte ikke at danne foreningen, udelukker det ikke en minoritet fra at slutte sig sammen.

---

[1]) Jfr. Sindballe II s. 52 flg. og UfR. 1938 s. 561.
[2]) Se Adam Jacobi, Andelsbladet 1950 s. 1394.

B. For aktieselskabers stiftelse kræver AL. § 13, at stifterne skal indkalde samtlige aktietegnere til en konstituerende generalforsamling, der skal afholdes senest 4 måneder efter stiftelsesoverenskomstens dato.

En af indbyderne foreslår valg af en dirigent, som må vælges af forsamlingen, hvis indbyderne ikke i indbydelsen har forbeholdt sig selv at vælge dirigenten.

Stifterne skal forelægge:

1. Stiftelses-overenskomsten, jfr. AL. § 5.
2. Det af dem udarbejdede udkast til vedtægter, jfr. AL. § 8.
3. Opgørelse over de med stiftelsen forbundne udgifter, jfr. AL. § 6.
4. Forslag til Valg af bestyrelse.
5. Forslag til valg af revisorer.

Stiftelses-overenskomsten kan ikke uden enstemmighed af samtlige stiftere ændres, men *vedtægterne kan ændres med den stemmeflerhed, der efter udkastet ville kræves til gennemførelse af ændringer efter selskabets stiftelse,* hvad der er naturligt her; udkastet til vedtægter har været fremlagt ved aktietegningen, jfr. AL. § 10, og denne er således sket på grundlag af dette udkast.

På det konstituerende møde, på hvilket deltagerne har den stemmeret, der er bestemt i stiftelses-overenskomsten, tages beslutning om:

1. Vedtægter.
2. Bestyrelsesvalg.
3. Revisorvalg.

Beslutning om ikke at stifte aktieselskabet kræver for at være gyldig en sådan stemmeflerhed, som efter udkastet til vedtægterne ville kræves til gennemførelse af selskabets opløsning efter dets stiftelse.

Træffes der beslutning om ændring i udkastet til vedtægter eller om ikke at stifte selskabet, skal en femtedel af den på generalforsamlingen repræsenterede aktiekapital kunne bestemme, at spørgsmålet om *stiftelsen udsættes* til endelig afgørelse på en generalforsamling, der, efter fornyet indkaldelse til samtlige aktietegnere, bliver at afholde senest fjorten dage derefter. Afgørelsen på denne generalforsamling træffes i overensstemmelse med de foran angivne regler henholdsvis for vedtagelse af ændringer i vedtægterne og om ikke at stifte selskabet.

Denne nye generalforsamling er, da ny indkaldelse skal ske, ikke at betragte som fortsættelse af en suspenderet generalforsamling, men har sin selvstændige karakter. Beslutningerne må fattes pány, og spørgsmålet, om selskabet overhovedet skal stiftes, eller om det skal stiftes på det foreslåede eller et andet grundlag, finder først sin afgørelse ved dette møde.

Den ny generalforsamling må selvstændig vælge sin dirigent.

Ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger.

Der er ingen retlig forskel på en ordinær og en ekstraordinær generalforsamling, idet vedtagelser, medmindre vedtægterne bestemmer andet, er lige gyldige, hvad en-

ten den generalforsamling, hvorpå de vedtages, kaldes det ene eller andet.

Den ordinære (*ordentlige*) *generalforsamling* afholdes sædvanligt til aflæggelse af beretning og årsregnskab samt foretagelse af valg af bestyrelse, revisorer m. v.

Selv om vedtægterne ikke indeholder nogen bestemmelse herom, må medlemmerne have krav på, at der afholdes ordinær generalforsamling een gang årlig, og aktieselskabsloven kræver en sådan afholdt en gang årlig (AL. § 55), på hvilken regnskabet for det foregående år skal forelægges aktionærerne til beslutning om godkendelse og decharge, om anvendelse af et eventuelt overskud og drøftelse af selskabets forhold i almindelighed, samt til foretagelse af valg af bestyrelse, revisorer m. v.

Afholdelse af *2 eller flere ordinære generalforsamlinger* kan være krævet i selskabets vedtægter.

Ekstraordinære (*overordentlige*) *generalforsamlinger* afholdes til behandling af emner, hvis afgørelse ikke kan udsættes til den ordinære generalforsamling, og selskabets interesse kræver sådan, eller når der foreligger nødvendighed for afholdelse af en »anden« generalforsamling til vedtagelse af et forslag, der ifølge vedtægterne kræver behandling på to generalforsamlinger, eller på en supplerende generalforsamling, fordi den første ikke var beslutningsdygtig.

Offentlige generalforsamlinger. En forening, et aktieselskab har lovligt krav på beskyttelse af sit privatliv, som det udfolder sig på medlems- og aktionærforsamlinger, jfr. Borgerlig Straffelov 1930 §§ 263—64, men forsamlingen, eventuelt bestyrelsen, kan give fremmede, der-

iblandt pressen ret til at overvære og referere møderne. Hvis der på en generalforsamling gives pålæg om ikke at referere forhandlingerne, vil offentliggørelse af et referat kunne straffes som overtrædelse af straffelovens § 263, se UfR. 1891, 931. Ifl. Bkl. § 8 skal der til enhver generalforsamling i en bank være adgang for pressen, d. v. s. generalforsamlingen er offentlig. Dette gælder også ethvert aktieselskab, hvis aktier noteres på Københavns fondsbørs, jfr. dennes vedtægt af 14. juni 1930 § 33.

Hvad skal behandles på ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger.

1. *Bestyrelsen aflægger beretning.* Det sker altid på den ordinære generalforsamling, men der kan også blive anledning dertil på andre generalforsamlinger.

2. *Årsregnskabet fremlægges* til godkendelse og decharge. Dette sker altid på den eller de ordinære generalforsamlinger.

For aktieselskabers vedkommende bør dirigenten påse, at det regnskab, der fremlægges, er udfærdiget overensstemmende med kravene i AL. §§ 41 og 55:

at regnskabet, hvor der er en direktion, er udfærdiget af denne, ellers af bestyrelsen,

at regnskabet er underskrevet af samtlige bestyrelsens medlemmer,

at regnskabet er forsynet med revisionens påtegning.

Lider regnskabet af mangler i disse henseender, bør dirigenten gøre forsamlingen opmærksom herpå og udtrykkeligt tilføre protokollen bemærkning herom.

Dirigenten bør, når regnskabet er godkendt, forsyne det med påtegning herom.

Tilsvarende regler må gælde i enhver forening.

I koncessionerede selskaber kan spørgsmålet om godkendelse (decharge) af regnskabet være henlagt til en offentlig myndighed, f. eks. i jernbaneselskaberne, men pligten til at forelægge regnskabet for generalforsamlingen er ikke dermed bortfaldet.

Godkendelse af regnskabet indeholder en anerkendelse fra generalforsamlingens side af, at regnskabet er rigtigt aflagt. Meddeles der ikke godkendelse, kan der ikke disponeres videre af bestyrelsen på grundlag deraf, f. eks. ikke uddeles udbytte.[1])

I praksis vil generalforsamlingen ofte sammen med afstemning om regnskabets *godkendelse* stemme om meddelelse af *decharge* d. v. s. beslutning om ikke at ville gøre ansvar gældende overfor selskabets eller foreningens ledelse i anledning af forretningsførelsen. Hvis der rejses spørgsmål om at drage ledelsen til ansvar for forsømmelige forhold, må dirigenten lade afstemning om godkendelse og om decharge afholde hver for sig, selv om dagsordenen kun lyder på: »regnskabsaflæggelse«. Herved erindres, at bestyrelsens medlemmer vel kan stemme for godkendelse af regnskabet, men i alt fald efter AL. § 56, stk. 6, ikke må stemme i spørgsmål om ansvar mod dem selv.

* Denne regel kan dog næppe overføres til foreninger uden erhvervsvirksomhed, hvor det må fastholdes, at ethvert medlem, hvis forhold behandles på generalfor-

[1]) Jfr. Dansk Selskabsret s. 268.

samlingen, skal have adgang til at møde og stemme på denne.[1])

En almindeligt formuleret decharge for regnskabet afskærer dog ikke en senere beslutning om at drage ledelsen til ansvar.[2]) Ansvarsfritagelse kan kun antages, såfremt alle oplysninger vedrørende det påklagede forhold har været forelagt generalforsamlingen, der på grundlag heraf har vedtaget, at det pågældende forhold ikke skal medføre ansvar for ledelsen.[3]) Betydningen af en almindelig decharge er således ret ringe.

Dertil kommer, at generalforsamlingen ikke har ubetinget kompetence til at fritage ledelsen for ansvar, således må et flertal være afskåret fra imod mindretallets protest at eftergive almindelig gæld eller fritage for ansvar for svigagtigt forhold.[4]) *

Under behandlingen af årsregnskabet falder sædvanligt spørgsmålet om *fordelingen af overskudet*, men vedtægterne vil oftest fastsætte visse regler herom, så at generalforsamlingen kun vil have at beslutte om anvendelsen af restoverskudet efter henlæggelse til reserver, uddeling af et vist udbytte til aktionærer, tantiemer etc.[5])

3. *Valg af bestyrelse*, eller en del af samme, forsåvidt de enkelte medlemmer vælges for et eller flere år. Valget af bestyrelsesmedlemmer eller af en del af disse kan være henlagt til udenforstående; i centralforeninger f. eks. så-

---

[1]) Meyer s. 61.
[2]) Dansk Selskabsret s. 257.
[3]) Se UfR. 1924 A s. 913.
[4]) Sindballe II s. 126 med henvisninger.
[5]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 154 flg.

ledes, at bestyrelsen består af repræsentanter for de tilsluttede foreninger, valgt af hver af disse; i koncessionerede selskaber således, at en del af medlemmerne vælges af et offentligt organ.[1]) Valget sker sædvanligt på den ordinære, suppleringsvalg på en ekstraordinær generalforsamling.

* Dirigenten må påse, at vedtægternes regler om bestyrelsesvalg overholdes. Hvor der ikke findes sådanne regler, må bestyrelsesvalg afholdes ved den årlige ordinære generalforsamling (hvor den ikke betegnes således, må det være den generalforsamling, hvor regnskabet aflægges). Hvis vedtægterne ikke indeholder anden bestemmelse, må bestyrelsen — når alle dens medlemmer vælges på een gang — kunne afsættes på enhver lovligt indkaldt generalforsamling[2]).

I de tilfælde, hvor vedtægterne ikke er til hinder for, at generalforsamlingen afsætter bestyrelsen, må et mistillidsvotum have den virkning, at den siddende bestyrelse bliver pligtig at udskrive nyvalg, hvilket efter omstændighederne (det afhænger af dagsordenen og ved-

[1]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 178 og tillæg s. 36.

[2]) Se Meyer s. 66, men herimod Adam Jacobi, Andelsbladet 1950 s. 1395, der henviser til, at en generalforsamlings flertal ikke kan afsætte en bestyrelse, når dens medlemmer ifølge vedtægterne afgår i en bestemt orden. Nogen modsætning imellem den i teksten antagne deklaratoriske regel og det af Jacobi nævnte tilfælde eksisterer dog ikke, da en regel om nyvalg i en bestemt orden naturligvis må respekteres lige så vel som andre vedtægtsbestemmelser om bestyrelsesvalget. Kun hvor sådanne vedtægtsregler *ikke* findes, vil generalforsamlingen være frit stillet, i andre tilfælde kræves der vedtægtsændring for at gennemtvinge nyvalg.

tægternes bestemmelser om denne) må kræve indkaldelse af ny generalforsamling.*

4. *Valg af revisorer*, en eller flere, for eet år eller for en vis periode[1]). *I aktieselskaber skal revisorerne vælges af generalforsamlingen* (AL. § 52), valget sker sædvanligt på den ordinære generalforsamling.

Det er urigtigt og byder ikke tilstrækkelig garanti, når det i foreninger overlades bestyrelsen at antage sådanne; valget bør altid ske på en generalforsamling, idet revisorerne skal stå uafhængige af bestyrelsen.

* I foreninger er revisionen kun regnskabsmæssig, medmindre det udtrykkeligt vedtages, at den tillige skal være kritisk. Iflg. AL. § 54 skal revisionen være både regnskabsmæssig og kritisk.*

5. *Ændring af vedtægterne* kan ske såvel på en ordinær som på en ekstraordinær generalforsamling. Kan vedtagelse ikke gennemføres på een generalforsamling, kan den supplerende generalforsamling være såvel en påfølgende ordinær som en ekstraordinær.

Ændring af kontingentets størrelse i foreninger og om medlemmernes forpligtelser iøvrigt overfor foreningen, f. eks. om reservefondsindskud i kreditforeninger, kan kun ske på en generalforsamling.

Vedtægterne vil i reglen kræve kvalificeret majoritet hertil eller/og tilstedeværelsen af et vist antal medlemmer, aktionærer eller vedtagelse på to generalforsamlinger (disse må ikke afholdes samme dag; der må være en passende tid imellem de to generalforsamlinger, for

---

[1]) Jfr. Krenchel Hdbg. S. 212.

at medlemmerne kan have tid til overvejelse og agitation, jfr. s. 28).

* Meyer s. 118 antager med støtte i en ældre dom, at selv en udtrykkelig vedtagelse om, at vedtægterne er uforanderlige, kan tilsidesættes af en senere generalforsamling. Det er dog klart, at en vedtægtsændring i dette som i andre tilfælde kan stride imod enkelte medlemmers ret eller bevirke, at forudsætningerne for fortsat medlemsskab brister. Det er formentlig det sidstnævnte forhold, der er årsag til, at Adam Jacobi i Andelsbladet 1950, s. 1396, mener at måtte fastholde uforanderlighedsklausulernes gyldighed. Når særlige retskrav ikke krænkes eller foreningens karakter væsentligt ændres, vil det være urimeligt at tillade fuldstændig umyndiggørelse af fremtidige generalforsamlinger.*

6. *Forhøjelse af kapitalen i aktieselskaber og andelsselskaber* under AL. kan ifølge lovens § 19 kun ske efter vedtagelse på en generalforsamling; dirigenten må påse, at generalforsamlingens vedtagelse er i nøje overensstemmelse med alle punkter i nævnte § 19, da dette er en betingelse for vedtagelsens gyldighed.

I *andelsforeninger* og andre økonomiske foreninger med fikseret kapital eller garantiandele kan ændring også kun ske med generalforsamlingens samtykke, hvortil i reglen kræves kvalificeret majoritet.

7. *Nedsættelse af selskabskapitalen* kræver for aktieselskabers vedkommende generalforsamlingens samtykke, jfr. AL. § 37[1]), bortset fra de tilfælde, hvor nedsættelse

[1]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 131.

sker i henhold til en i vedtægterne fastsat amortiseringsplan, jfr. AL. § 36, eller undtagelsesvis efter de særlige regler i AL. §§ 34 og 39.

8. *Opløsning af en forening eller af et aktieselskab* kan kun ske ved generalforsamlingsbeslutning; for aktieselskabers vedkommende, se AL. § 59 flg., der også gælder overdragelse af et aktieselskabs formue som helhed eller dets sammensmeltning med et andet aktieselskab. Hvis vedtægterne intet indeholder herom, må en forening kunne opløses efter de almindelige for lovændring gældende regler[1]).

9. *Under likvidation af et aktieselskab skal generalforsamlinger afholdes som fastsat i selskabets vedtægter*, jfr. AL. § 64.

Tilsvarende regler bør anvendes også i andelsselskaber og foreninger, da der ikke, fordi f. eks. et andelsselskab er under afvikling, er grund til at forholde andelshaverne adgang til at blive gjort bekendt med og godkende afviklingens forløb, derunder den endelige opgørelse.

10. Vedtægten vil ofte pålægge bestyrelsen at lade afholde generalforsamling til f. eks. beslutning om *køb, salg eller pantsætning af fast ejendom og skib eller, når selskabskapitalen helt eller delvis må skønnes at være gået tabt*; selv om vedtægterne ikke udtrykkeligt kræver det, er det — ganske bortset fra det personlige ansvar, en bestyrelse kan pådrage sig ved en undladelse deraf — en naturlig bestyrelsespligt at forelægge medlemmerne oplysning herom, såsnart den bliver klar over forholdet.

---

[1]) Meyer s. 198.

Bestyrelsen har pligt til at indkalde ekstraordinær generalforsamling:

11. Når en foregående generalforsamling har *besluttet,* at der i en eller anden anledning skal afholdes en ny generalforsamling.

12. Når det, som det oftest er tilfældet, i vedtægterne er bestemt, at et *vist antal medlemmer, aktionærer kan kræve en sådan afholdt;* savnes i en forening sådan potitiv bestemmelse, må så mange medlemmer, som har majoriteten af stemmerne, kunne forlange generalforsamling indkaldt[1]). For aktieselskabers vedkommende er det i AL. § 55 foreskrevet, at aktionærer, der ejer en fjerdedel af aktiekapitalen eller den mindre brøkdel, som vedtægterne måtte bestemme, kan kræve overordentlig generalforsamling afholdt til behandling af et bestemt angivet emne. Efterkommer bestyrelsen ikke en sådan begæring, kan indkaldelse foretages af overregistrator.

13. For Aktieselskaber har AL. § 53 givet den udtrykkelige regel, at hvis generalforsamlingen med simpel stemmeflerhed *nægter godkendelse af årsregnskabet, kan den ligeledes med simpel stemmeflerhed beslutte, at regnskabet skal gøres til genstand for ny revision.* Generalforsamlingen kan hertil selv vælge en revisor eller sagkyndig, eller, når flertallet repræsenterer mindst en fjerdedel af aktiekapitalen, kræve, at bestyrelsen skal opfordre overregistrator til at udnævne en revisor. Be-

[1]) Jfr. Sindballe II. s. 87. — B. G. § 37 giver, hvis ikke andet udtrykkeligt er fastsat i vedtægterne, en tiendedel af medlemmerne i en forening en sådan ret.

styrelsen skal umiddelbart efter revisionens tilendebringelse *indkalde en ny generalforsamling til regnskabets godkendelse*. Denne generalforsamling må nærmest opfattes som en udsat ordinær generalforsamling, men da ny indkaldelse skal ske, må forsamlingen konstituere sig pånyt ved valg af dirigent m. v. Fuldmagter til den første udsatte generalforsamling må være gyldige til den fortsættende generalforsamling.

14. Ifølge Bkl. § 16 skal bestyrelsen indkalde generalforsamling, *når en banks tab overstiger 50* % af aktiekapitalen.

Indkaldelse.

Selskabets, foreningens vedtægt vil sædvanlig indeholde bestemmelse om, at generalforsamlinger *indkaldes af bestyrelsen* eller af dennes formand[1]) eller af formanden for repræsentantskabet, for så vidt et sådant findes; i aktieselskaber skal indkaldelsen foretages af bestyrelsen (AL. § 55, 2. stk.), d. v. s. beslutningen herom må tages mindst af et beslutningsdygtigt flertal af bestyrelsen.

Indkaldelsen underskrives i almindelighed af »Bestyrelsen«. At kræve indkaldelsen underskrevet af bestyrelsens enkelte medlemmer ville føre ud i urimelige konsekvenser og være i så stærk strid med gældende praksis, at et krav herom måtte anses for uigennemførligt.

* Medmindre en anden form for indkaldelse har udtrykkelig hjemmel i vedtægterne, må indkaldelse finde

[1]) Jfr. Meyer s. 53 ff.

sted ved skriftlig henvendelse til hvert enkelt medlem[1]).*

»Indkaldelse« er i formel henseende ikke en absolut betingelse for gyldigheden af en generalforsamling; såfremt *samtlige* medlemmer, aktionærer er til stede og enstemmigt vedtager at konstituere sig som generalforsamling, er de på et sådant møde tagne beslutninger gyldige, men det er nødvendigt, at det står hver enkelt tilstedeværende klart, at der nu tages en generalforsamlingsbeslutning, d. v. s.: forsamlingen må konstituere sig som generalforsamling. Indførelse af forhandling og beslutninger i forhandlingsprotokollen er ikke en betingelse for beslutningens gyldighed, men bør for bevisets skyld altid ske.

Hvis vedtægterne giver medlemmer, aktionærer ret til *inden en vis dato at fremsætte forslag* til optagelse på dagsordenen, kan indkaldelse ikke finde sted, før denne termin er udløbet, da bekendtgørelsen i aktieselskaber skal og i andre selskaber bør indeholde dagsordenen.

Hvis vedtægterne kræver afholdelse af 2 generalforsamlinger til vedtagelse af forslag af særlig vigtighed, såsom vedtægtsændringer, opløsning, ændring af kontingent i en forening o. s. v., bør *den anden generalforsamling ikke indkaldes, før den første er afholdt*[2]).

Dette gælder i fuldt mål i de tilfælde, hvor der skal eller kan indkaldes til en *supplerende generalforsamling, fordi den første ikke er beslutningsdygtig.*

---

[1]) Jfr. Smith s. 20 f. og 91 ff.
[2]) Jfr. UfR. 1947 s. 431.

Fejl ved indkaldelsen[1]); er fejlen væsentlig, f. eks. at medlemmer, hvis adresser var selskabet bekendt, ikke er varslede, eller at bekendtgørelse ikke er sket i det i vedtægterne fastsatte blad, er indkaldelsen ugyldig og dermed generalforsamlingens beslutninger ugyldige; at der er udgået almindelige breve i stedet for anbefalede breve, når aktionærerne dog har fået indkaldelsen, at varslet er en dags tid for kort, når medlemmet dog har haft lejlighed til at komme til stede, at generalforsamlingen afholdes senere end fastsat i vedtægten, o. s. v., er ikke så væsentlig, at generalforsamlingen er beslutningsudygtig, men dirigenten bør forelægge forsamlingen oplysning om manglerne og udbede sig forsamlingens billigelse af afholdelsen; protesteres der ikke straks, må de tilstedeværende anses for afskårne fra at gøre indsigelse gældende, men fraværende, der kan påvise, at de på grund af de stedfundne fejl er bleven afskåret fra indflydelse på beslutninger, der ved deres deltagelse kunne have fået et andet udfald, der kunne være af væsentlig betydning for dem, vil kunne påanke sagen til domstolene; for aktieselskabers vedkommende dog kun inden en frist af 2 måneder, bortset fra spørgsmålet om ændringer i de umistelige aktionærrettigheder, jfr. AL. § 58.

---

[1]) Jfr. Augdahl s. 422 f., Meyer s. 56 og 179 og Adam Jacobi i Andelsbladet 1950 s. 1394 f.

Indkaldelsens indhold.

Indkaldelsen må angive[1]):

a. *Om det er en ordinær eller ekstraordinær generalforsamling,* ved stiftelse af aktieselskaber, at det er den af AL. krævede *konstituerende generalforsamling.* Er en ekstraordinær generalforsamling indkaldt på forlangende af medlemmer, bør dette oplyses i indkaldelsen.

b. *Tid* (dag og klokkeslettet).

c. *Sted* (lokalet, eventuelt bynavnet); iflg. AL. § 55 skal den ordentlige generalforsamling afholdes på et her i riget beliggende sted, hvorom vedtægterne iflg. § 8, litr. i, skal indeholde oplysning. Stedet vil sædvanlig være selskabets hjemsted, men vedtægterne kan bestemme et eller flere andre steder. Da det kan være af interesse at afholde generalforsamlingerne på vekslende steder, kan vedtægterne formentlig også overlade valget af stedet til den foregående generalforsamling, derimod næppe til bestyrelsen[2]).

d. *Dagsordenen;* AL. § 56 opstiller den regel, at *dagsordenen skal angives i indkaldelsen.* Når vedtægterne indeholder bestemmelse om, hvad der skal behandles på den ordinære generalforsamling, vil en henvisning som: »med den i vedtægternes § 00 angivne dagsorden,« dog være tilstrækkelig, men intet andet kan da optages til besluttende behandling. Der ses eksempler på, at forenings-vedtægter udtrykkeligt giver

[1]) Formularer se s. 137 flg.

[2]) Jfr. i modsætning hertil Krenchel Hdbg. s. 221; den der givne opfattelse kan ikke fastholdes, jfr. tillæg s. 43.

ret til at undlade at angive forhandlingsgenstande »forsåvidt bestyrelsen skønner, at foreningens tarv tillader det« (se vedtægterne for »Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger«), men en sådan bestemmelse er i strid med medlemmernes interesser.

Skal vedtægtsændringer behandles, kan det ikke forlanges, at indkaldelsen opregner alle de paragraffer, til hvilke ændringsforslag agtes stillet, men de specificerede forslag skal fremlægges på kontoret[1]), og dagsordenen må indeholde som særligt punkt: »vedtægtsændringer«.

* En regel, der svarer til AL. § 56, burde optages i alle foreningsvedtægter, men hvis vedtægterne ikke kræver, at indkaldelsen til generalforsamlingen skal indeholde dennes dagsorden, kan man ikke i foreninger, som falder udenfor aktieselskabslovens område, opstille et sådant krav. Hvis der imidlertid faktisk *er* udsendt en dagsorden, må generalforsamlingen være afskåret fra at træffe beslutning vedrørende andre spørgsmål end dem, som er opført på den udsendte dagsorden[2]).*

Dagsordenen må — foruden bestyrelsens egne forslag — optage de *forslag, der rettidigt er fremsat fra medlemmers, aktionærers side.* Medens det, for ikke at skabe ufornøden uro, sædvanligt i foreningers og selskabers vedtægter bestemmes, at ekstraordinær generalforsamling kun skal kunne indkaldes efter begæring af en vis brøkdel (1/10—1/5—1/4) af medlem-

[1]) Jfr. ndf. s. 35.

[2]) Jfr. Sindballe II s. 88 og Meyer s. 55 f.

merne, (for aktieselskabers vedkommende bestemmer AL. § 55, at denne brøkdel ikke må ansættes højere end ¼) er det et naturligt krav, at *ethvert medlem, enhver aktionær har ret til at stille forslag til de generalforsamlinger, der afholdes,* under iagttagelse af de former, der måtte være foreskrevne i vedtægterne eller måtte følge af almindelig god orden.

Dette er udtrykkeligt fastslået i AL. § 56 for aktieselskabers vedkommende; det er et selvfølgeligt krav, at det forslag, der begæres behandlet, fremtræder i bestemt formuleret stand. *Forslagsretten gælder såvel ordinære som ekstraordinære generalforsamlinger;* da medlemmerne, aktionærerne ikke altid vil være bekendt med, at ekstraordinær generalforsamling vil blive indkaldt, vil de ofte være afskåret fra at fremsætte forslag til en sådan, men dette er kun en faktisk hindring i udøvelsen af deres ret; er de vidende om, at en sådan vil blive afholdt, kan forslag fra dem ikke afvises og må, når indkaldelsen endnu ikke er sket, optages på dagsordenen.

Dette må også gælde *i foreninger,* hvis vedtægter ikke udtrykkeligt begrænser forslagsretten til den ordinære generalforsamling; i sådanne foreninger vil forslagsretten dog ofte være begrænset således, at der kræves *et vist antal medlemmer til fremsættelse af forslag.*

Forslagsretten ses såvel i aktieselskaber som foreninger ofte betinget af *fremsættelse inden en vis dato,* men dette krav kan naturligt kun angå den ordinære generalforsamling (f. eks. inden 1. februar,

når generalforsamlingen skal afholdes inden udgangen af marts).

Da det er af betydning at få det fornødne antal aktionærer eller medlemmer til at møde, når der foreligger forslag, *hvis vedtagelse kræver tilstedeværelse af et vist antal medlemmer*, bestemmer vedtægter ofte, at dette udtrykkeligt *skal oplyses i indkaldelsen.* Undladelse heraf på trods af vedtægternes påbud i så henseende må anses for en væsentlig fejl, der kan medføre ugyldighed af den tagne beslutning.

e. ***Indkaldelsen må angive, hvor adgangskort til generalforsamlingen udleveres,*** og hvad der skal godtgøres af bevis for at få adgangskort, i foreninger ved forevisning af medlemskort, for aktieselskabers vedkommende i reglen ved forevisning af aktiebrevene; dette er dog ikke fornødent, hvis aktierne er noterede i selskabets aktieprotokol. Hvis en aktionærs aktier er deponerede i bank eller lignende institut, vil en kvittering eller skrivelse fra banken i almindelighed være tilstrækkelig, når det deraf utvetydigt fremgår, hvilke bestemte aktier der er deponerede. Er aktierne frit omsættelige, må bankens erklæring gå ud på, at aktierne vil forblive i bankens besiddelse, til generalforsamlingen er afholdt, eller i al fald, sålænge *adgangskort kan løses.*

Undlader et aktieselskabs bestyrelse (likvidatorer) at indkalde en generalforsamling, der ifølge lovgivningen[1]) eller vedtægterne eller ifølge generalforsam-

[1]) Jfr. AL. §§ 53, 55, 66, Bkl. § 16.

lings-beslutning skal afholdes, kan den dels straffes[1]), dels ved daglige eller ugentlige bøder fastsatte af ministeren for handel, søfart og industri tvinges til at opfylde sine pligter. Om adgangen for overregistrator til at indkalde ekstraordinær generalforsamling, se ovenfor side 26, pkt. 12 in fine.

* Undlader en forenings bestyrelse at indkalde en vedtægtsmæssig generalforsamling, må en kreds af medlemmerne lovligt kunne foretage indkaldelsen[2]).*

Indkaldelsesvarslet til generalforsamlingen.

Indkaldelsesvarslet vil i reglen i enhver vedtægt være fastsat enten ens for alle generalforsamlinger, eller med forkortet varsel for ekstraordinære generalforsamlinger. Oftest vil varslet være 14 dage, i foreninger 8 dage.

I aktieselskaber skal varslet mindst være 8 Dage[3]), idet AL.'s § 56, 1. stk. kræver dagsordenen og de forslag, der agtes fremsat for generalforsamlingen, fremlagt 8 dage før denne. Dette gælder også ekstraordinære generalforsamlinger[4]).

Ved afholdelse af ekstraordinær generalforsamling i henhold til AL.'s § 55 skal bestyrelsen indkalde med det kortest mulige varsel, d. v. s. det i vedtægterne fastsatte

---

[1]) Jfr. AL. §§ 85 og 86, Bkl. § 21.

[2]) Se Meyer s. 53 og Adam Jacobi, Andelsbladet 1950 s. 1394.

[3]) 8 dage er mere end en uge; der er dog ikke hjemmel til at kræve 8 fulde dage mellem indkaldelses- og afholdelsesdagen; en tirsdag morgen i et blad indkaldt generalforsamling må derfor kunne afholdes den følgende tirsdag.

[4]) If. Bkl. § 16 kan varslet for den der omhandlede generalforsamling forkortes med samtykke af bankinspektøren.

minimumsvarsel, medmindre den aktionærgruppe, der begærer afholdelsen af generalforsamlingen, godkender et længere varsel — en bestemmelse, der skal forhindre, at bestyrelsen forhaler sagen og derved måske skaffer nye stemmer frem.

Dagsordenen og de forslag, der skal forelægges generalforsamlingen skal for aktieselskabers vedkommende, jfr. AL. § 56, *fremlægges senest 8 dage før denne.* Det er et naturligt krav, at deltagerne i et møde har en passende tid til at gøre sig bekendt med de forslag, hvorom der skal fattes beslutninger, — reglen om fremlæggelse bør derfor følges i enhver forening.

Har selskabet, foreningen et medlemmerne bekendt *fast kontor, sker fremlæggelse der,* og ellers på det i vedtægterne fastsatte sted (se AL. § 56).

Dirigentvalget.

1. *Den fødte forhandlingsleder.* I bestyrelsesmøder, komiteer, ved faste foreningsmøder, i rådsforsamlinger o. l. er ledelsen altid hos den fødte, beskikkede eller for en vis tid af forsamlingen selv valgte formand, f. eks. i rigsdagen, by- og sogneråd, medens i amtsrådene amtmanden er født formand.

I foreninger og enkelte aktieselskaber vil vedtægterne undtagelsesvis bestemme, at generalforsamlingen ledes af:

a. Bestyrelsens formand eller hyppigere af
b. formanden for repræsentantskabet, hvis et sådant findes indenfor selskabet, foreningen eller af
c. en af bestyrelsen valgt dirigent.

I disse tilfælde kan generalforsamlingen ikke afsætte forhandlingslederen, selv om denne måtte være mindre egnet til hvervet. Forsamlingen kan dog ikke være afskåret fra ved en motiveret dagsorden at udtale sin mistillid til dirigenten og opfordre bestyrelsen til at indsætte en anden.

De i henhold til AL.'s § 55 af overregistrator ved aktieselskabs-registeret indkaldte generalforsamlinger ledes ifølge nævnte lovbestemmelse af ham eller af en af ham dertil beskikket repræsentant.

2. ***Den valgte dirigent.*** I de fleste forhold vil, selv hvor mødets afholdelse har en vis fast karakter, f. eks. den ordinære årlige generalforsamling, mødet blive ledet af *en af mødedeltagerne selv valgt dirigent.* I foreninger og selskaber er et sådant møde i reglen besluttende; det er selskabsviljen, der får udtryk gennem beslutninger, det er derfor naturligt, at en sådan forsamling kun vil ledes af en af den selv valgt dirigent, ligesom forsamlingens selvfølelse som selskabets højeste organ kun vil være tilfredsstillet, når den selv kan både indsætte og afsætte dirigenten, og dette gælder, uanset at dirigenten gennem valget eventuelt kun vil være udtryk for en vis del af forsamlingen, majoriteten. Dette gælder også forsamlinger af ikke besluttende karakter. Dirigentens autoritet er også betydelig større, når den hviler på selve »folkets vilje«.

Dette turde anses for at være den aldeles overvejende almindelige regel her i landet.

Hvem leder valget af dirigenten?

a. I forsamlinger af begrænset omfang med valgte medlemmer i henhold til lov eller lignende hjemmel, vil det konstituerende møde i reglen blive ledet af det aldersmæssigt ældste medlem[1]), eller af den, der længst har været medlem af forsamlingen[2]).

I forsamlinger af mere ubestemt omfang og karakter, være sig konstituerende generalforsamlinger, foreningsmøder, offentlige møder, *ledes dirigentvalget af selskabets formand, hvis en sådan findes, eller af en af indbyderne.* Skal der finde en prøvelse af valgbrevene sted, er det rimeligt at lade aldersformanden lede forhandlingerne, indtil prøvelse og godkendelse har fundet sted[3]), eller vælge en foreløbig formand, der fungerer, indtil valgbrevene er prøvede.

Den, der leder dirigentvalget, kan byde velkommen, og om fornødent angive hensigten med mødet, men dette bør ske ganske kort. Indlederen er kun til for at sætte maskinen i gang og må ikke misbruge sin rolle til saglige eller agitatoriske ytringer.

Indlederen stiller på bestyrelsens, indbydernes eller egne vegne *forslag om en bestemt person til dirigent,* og tilføjer: »*Stilles der forslag fra anden side*«.

Der kan da fremkomme forslag fra deltagerne i forsamlingen, som indlederen noterer sig i den rækkefølge,

---

[1]) Ldst. § 1, Flkt. §§ 1 og 2.

[2]) I Sverige se Törnebladh s. 6. Iflg. Kommvalgl. § 33 indvarsles det første møde i kommunalbestyrelsen af det medlem, der er valgt som nr. 1.

[3]) Flkt. § 1, Ldst. § 2.

forslagene fremkommer. Om disse foreslåede personer *bør diskussion ikke finde sted,* dog bør forslagsstilleren ikke være udelukket fra at nævne de særlige forhold, der kan gøre den af ham foreslåede anbefalelsesværdig, medens nedsættende kritik overfor de fra anden side foreslåede bør være udelukket.

Er der ikke foreslået andre end den af indlederen nævnte person, erklærer indlederen efter et øjebliks forløb: »*Da dette ikke er tilfældet, betragter jeg N. N. som valgt*«. Forsamlingen vil ofte give sit bifald hertil til kende (valgt ved akklamation).

Det er dog ikke udelukket, at der, selv om der ikke er stillet forslag om andre, kan blive begæret afstemning[1]); at afvise et sådant krav kan ikke anses for berettiget. Der må da stemmes »ja« eller »nej«, for eller imod den af indlederen foreslåede; *er der et flertal af nej-stemmer, er den foreslåede ikke valgt*[2]). Det kunne vel hævdes, at da et valg skal ske, måtte nej-stemmer være betydningsløse, når der ikke er fremsat et modforslag, forslag om valg af en anden person, men betydningen af den rene ja- og nej-afstemning kan ligge i, at det allerede derigennem kan ønskes at konstatere magtforholdene indenfor forsamlingen.

Er nej-stemmerne i flertal, må indlederen anmode *forsamlingen om forslag om en eller flere andre personer,* og sådant forslag må kunne fremsættes af enhver deltager i forsamlingen, ligesom indlederen selv må kunne fremsætte sådant forslag.

---

[1]) Se ndf. s. 40.

[2]) UfR. 1917 A, s. 899.

Stilles der forslag om forskellige personer, *stemmes der:*

1. *først om den af indlederen foreslåede,*
   og hvis han ikke vælges:
2. *over de øvrige i den orden, hvori de er foreslåede.*

Hermed *fortsættes, indtil en af de foreslåede har opnået absolut majoritet,* d. v. s. een mere end halvdelen af de afgivne stemmer; tilstedeværende, der ikke deltager i afstemningen, regnes i denne henseende for ikke nærværende, således at den, der har opnået f. eks. 45 ja-stemmer mod 40 nej-stemmer, er valgt, selv om der er andre 25 tilstedeværende, der ikke deltager i afstemningen[1]).

Dirigenten overtager så ledelsen af mødet.

Han takker ganske kort for valget og udbeder sig sædvanlig, navnlig ved offentlige møder, de tilstedeværendes bistand til et godt forløb af mødet.

Hvem kan deltage i valget af dirigent (formand) og hvorledes stemmes der.

Hvor forsamlingens deltagere er *valgte hertil* (delegerede, repræsentanter) er samtlige tilstedeværende valgberettigede og har hver een stemme[2]).

---

[1]) Om anvendelse af andre afgørelsesmidler se s. 102.

[2]) Se f. eks. lov for De samvirkende Fagforbund i Danmark § 37, hvor hver delegeret har een stemme i almindelige generalforsamlingsspørgsmål, medens der i andre spørgsmål afgives stemme efter den repræsenterede organisations medlemstal.

Består forsamlingen af *frivilligt tilstedeværende personer,* f. eks. medlemmer af en forening eller ved et offentligt møde, er samtlige tilstedeværende berettigede til at deltage i valget og afgiver da *een stemme hver.*

For *aktieselskaber* har aktieselskabsloven ikke truffet nogensomhelst bestemmelse om dirigentvalget, og vedtægterne vil, forsåvidt forholdet overhovedet omtales, i almindelighed indskrænke sig til en bemærkning som: generalforsamlingen ledes af en af denne *valgt dirigent,* der ikke behøver at være aktionær.

Der er ikke nogen absolut anerkendt praksis for, hvorledes valget af dirigenten i en aktieselskabs-generalforsamling foretages. Sædvanligvis vil der ikke være strid derom, og valget sker efter bestyrelsens forslag ved akklamation eller håndsoprækning, så at *hver tilstedeværende har een stemme,* men rejses der krav derom, vil en *afstemning efter aktiestemmer*[1]) formentlig ikke kunne afvises, hvor der ikke i vedtægterne er udtrykkelig hjemmel for, at valget sker af de tilstedeværende »pr. hoved«.

At dirigenten vælges »*efter forslag af bestyrelsen*« er et påbud til bestyrelsen om at bringe en mand i forslag, men det udelukker ikke forsamlingen fra at vælge en anden, medens der ikke deri ligger, at forsamlingen kun kan vælge den eller en af dem, bestyrelsen har foreslået; det ville være en ren formalitet at lade generalforsamlingen vælge den eller den ene af de af bestyrelsen udpegede, når valget var bundet dertil.

---

[1]) Krenchel Hdbg. s. 229.

Det forudsættes naturligvis, at der kun gives aktionærer adgang til generalforsamlingslokalet, og forsåvidt f. eks. pressen har adgang dertil, at dennes repræsentanter ikke deltager i afstemningen.

Om møde ved fuldmægtig se nedenfor side 49.

Under større forhold vil adgangen til lokalet i reglen være betinget af *løsning af adgangskort.*

Udsættes en generalforsamling til et senere tidspunkt på dagen eller til en følgende dag, fungerer den en gang valgte dirigent videre.

Hvis der kræves *afstemning ved dirigentvalg* og navnlig, når der er stillet forslag om forskellige kandidater, bør indlederen tilkalde *to stemmetællere,* der sammen med ham henholdsvis skønner over, hvorvidt valget allerede er utvivlsomt afgjort ved håndsoprækning, eller såsnart der er mindste tvivl, foretager en optælling af de oprakte hænder; *står stemmerne lige,* må der da trækkes lod; men er forsamlingen så stor, at en nøjagtig optælling ikke kan ske, må der, da en skriftlig afstemning i så fald vil være vanskelig, i yderste fald ske afstemning gennem dørene, men det er indlederens pligt at søge sådanne tidsspildende eventualiteter undgåede bl. a. ved at bringe i forslag en ny person, som forsamlingen kan tænkes at ville samle sig om.

Ved valg af dirigent som ved andre afstemninger *gælder den regel, at håndpantsatte aktier eller andele ikke giver panthaveren stemmeret,* medmindre stemmeretten efter håndpantsætningsdokumentet udtrykkeligt er overgået til ham.

Hvem kan vælges til dirigent?

I foreninger med velgørende, fagligt eller selskabeligt formål vil dirigenten vel hyppigt blive valgt mellem medlemmerne, men har en sådan forening en juridisk konsulent, vælges i reglen denne, idet det er af betydning at have en dirigent med forståelse af og kendskab til formerne for en generalforsamlings afholdelse og yderligere til dirigent at have en udenfor medlemmernes kreds stående person, der må formodes at være ganske upåvirket af partiinteresser. (I Kvindelig Læseforening valgtes gennem flere år en mandlig jurist til dirigent). Det samme gælder aktieselskaber. I de almindelige andelsforeninger på landet er det fast praksis, at et medlem vælges til dirigent.

Hvor ikke vedtægterne udtrykkeligt kræver dirigenten valgt mellem selskabets medlemmer, må det anses for berettiget at vælge en udenforstående.

Det er af vigtighed for en heldig gennemførelse af mødet, det være sig, at dette består af mange eller af få, måske indbyrdes uenige medlemmer, at den bedste og dueligste mand vælges.

Dirigentens personlige egenskaber.

Til dirigent bør vælges en mand, der i pågældende kreds nyder anseelse for dygtighed og upartiskhed, hurtighed i opfattelsen og klarhed i tanke og tale, selvbeherskelse og formsans, egenskaber, som der alle er brug for i bestyrelses- og komitémøder såvelsom i større forsamlinger[1]).

[1]) Jfr. Törnebladh, s. 9 flg.

Dirigentens myndighed.

Dirigenten skal ubetinget adlydes, sålænge han indtager sin plads; hans afgørelser må respekteres som rigtige og endelige; generalforsamlingen kan ikke fordre de spørgsmål, som henhører under hans afgørelse, sat under afstemning, ja end ikke kritisere disse, det forbliver ved hans afgørelse; overskrider han sine beføjelser på en sådan måde, at forsamlingen ikke vil finde sig deri, må han afsættes ved en egentlig beslutning, en motiveret dagsorden, og ny dirigent vælges.

Dirigentens pligter.[1])

Dirigenten bør før mødet gøre sig *bekendt med den dagsorden,* der skal behandles, og det er *en ubetinget pligt for ham nøje at kende foreningens, selskabets vedtægter.* Med fuldt kendskab dertil behersker han de fleste situationer; omvendt er dirigentens autoritet med eet slag tabt, når han skal lade sig belære af deltagerne om, hvad der står i vedtægterne.

Dirigenten, der i reglen vil være udset før mødet, bør i god tid *påse, at mødets ydre apparat er tilfredsstillende,* at der er kontrol med, hvem der deltager, at protokol, papir, stemmesedler, aftryk af forslag, klokke er i orden, at der er referentpladser[2]), ved store og lange møder, at pressen har let adgang hertil, o. s. v.

---

[1]) Jfr. Smith s. 29 f. og 109 ff.

[2]) I selskaber, foreninger, hvor der frivilligt eller fordi lovgivningen kræver det (se side 18), er eller skal være adgang for pressen.

Dirigenten skal *upartisk lede forhandlingerne,* således at de tagne beslutninger opfylder de i lov og vedtægter derfor gældende regler, såvel med hensyn til beslutningernes reelle indhold som til deres formelle vedtagelse. Han må f. eks. sørge for, at en beslutning om forhøjelse af kapitalen i et aktieselskab indeholder de i AL. § 19 indeholdte punkter, at der til visse vedtagelser efter vedtægterne eller loven (AL. § 57) kræves kvalificeret majoritet eller endog enstemmighed, at der i et aktieselskab ikke stemmes for selskabets »egne aktier«, at bestyrelsesmedlemmer ikke stemmer, når der foreligger »egen interesse« af den i AL. § 57 nævnte art, o. s. v.

Dirigenten skal påse, at der ikke træffes nogen beslutning vedrørende et medlems stilling i foreningen, medmindre den pågældende har fået lejlighed til at møde og udtale sig[1]).

Dirigenten træffer afgørelse af formen for behandlingen af de spørgsmål, der foreligger til diskussion og afgørelse.

Hvor der skal træffes ikke en ny beslutning for selskabet, men en *fortolkningsmæssig afgørelse af foreliggende bestemmelser* i lov, vedtægter, tidligere generalforsamlingsbeslutninger o. s. v. eller en afgørelse af faktiske forholds indflydelse på den beslutning, der skal træffes, kort sagt et juridisk skøn, *må afgørelsen ligge hos dirigenten, ikke hos forsamlingen*[2]). Dirigenten vil oftest være en udenforstående jurist, der ved sin afgø-

[1]) Jfr. Meyer s. 61.

[2]) Cavallin: Ordförandeskap å Bolagsstämma i Svensk Juristtidning 1923 s. 388.

relse vil lade sig lede af sin juridiske viden og sit almene juridiske skøn over ret og billighed, og han vil handle under hensyn til sit personlige renommé og juridiske ansvar, medens ansvar sædvanligvis forflygtiges, når det fordeles på deltagerne i en større forsamling, ligesom en generalforsamling i almindelighed vil savne den juridiske indsigt og uhildethed, hvormed sådanne spørgsmål bør afgøres, men ofte vil være tilbøjelig til at lade andre uvedkommende hensyn eller tilfældige indtryk være afgørende.

Dette gælder ikke mindst spørgsmål om *stemmeretstvistigheder,* om hvorvidt og i hvilket omfang en tilstedeværende skal være berettiget til at afgive stemme i almindelighed, eller specielt i det enkelte tilfælde bør være udelukket derfra på grund af egen interesse i spørgsmålets afgørelse, dels hvor dette udtrykkelig er fastsat i lovgivningen[1]), dels hvor dette følger af sagens natur. * Dersom generalforsamlingen skal afgøre berettigelsen

[1]) Jfr. f. eks. AL. § 56, 6. og 7. stk.:

»En aktionær må ikke selv, ved fuldmægtig eller som fuldmægtig for andre deltage i afstemning om spørgsmål angående søgsmål mod ham selv eller spørgsmål om søgsmål mod trediemand, for så vidt han deri har en betydeligere interesse, der kan være stridende mod selskabets. Der ses bort fra de pågældendes aktier ved afgørelse af, om det til vedtagelsen fornødne antal aktier er til stede.

Er en aktionærs stemmegivning bevislig bestemt ved hans deltagelse i spekulationsforretninger vedrørende selskabets aktier, kan den kendes ugyldig ved dom. Sag herom kan i løbet af en måned efter generalforsamlingen anlægges af bestyrelsen eller, efter meddelelse til bestyrelsen i løbet af tre dage efter generalforsamlingen, af aktionærer, der repræsenterer en tiendedel af aktiekapitalen.«

af en af bestyrelsen foretaget eksklusion, er det pågældende medlem berettiget til at møde, tale og stemme på generalforsamlingen[1]).*

Dirigenten må anses for pligtig til at stille under debat og afstemning de forslag, der er opførte på dagsordenen, og kan ikke modsætte sig dette under hensyn til, at han anser forsamlingen for inkompetent til at træffe beslutning i så henseende[2]).

Dirigenten bør aldrig henskyde et spørgsmål til forsamlingens afgørelse, som med rette henhører under hans egen[3]); han svigter derved den tillid, forsamlingen har vist ham, han undergraver sin egen stilling, og den afgørelse, der skal træffes, bliver ikke mere retsgyldig, fordi han henskyder den til forsamlingens afgørelse. Hvis den beslutning, generalforsamlingen træffer på grundlag af dirigentens afgørelse er ugyldig, f. eks., fordi et vist antal stemmer urettelig er afgivet, eller fordi generalforsamlingen ikke er indkaldt på vedtægtsmæssig måde, vil det ikke influere på domstolenes afgørelse, at generalforsamlingen selv har vedtaget sin lovlighed eller anerkendt stemmerettens udøvelse.

* Omvendt vil dirigentens afgørelser, så længe han holder sig indenfor grænserne af sin kompetence, ikke kunne omgøres af generalforsamlingen[4]).*

---

[1]) Dirigentens afgørelser vil i samme omfang som generalforsamlingens kunne indbringes for domstolene, jfr. UfR. 1917 s. 899 og 1919 s. 578.

[2]) Jfr. Torp s. 237, Sindballe II. s. 91.

[3]) cfr. herimod Sindballe II. s. 91.

[4]) Jfr. Augdahl s. 425 og Meyer s. 57. If. F. N. rule 36 står generalforsamlingens præsident under forsamlingens myndighed.

Fuldmagter. Ved aktieselskabs- o. l. generalforsamlinger skal dirigenten undersøge, om udstedte *fuldmagter* er i orden.

I *bestyrelses- og udvalgs-møder vil der i almindelighed ikke være spørgsmål om møde efter fuldmagt,* da stillingen som medlem af sådanne små forsamlinger efter dens natur kræver personlig nærværelse. Men udelukket kan det dog ikke anses at være, at der, navnlig i sygdomsforfald og ved længere bortrejse, kan blive spørgsmål om, at *et medlem lader en af de andre deltagere afgive stemme for sig,* men et sådant fuldmagtsforhold bør kun angå et bestemt forhold, som den fraværende kender ved fuldmagtens udstedelse, hvorved han kan bestemme retningen for sin stemmeafgivning, men det må anses for urigtigt, om fuldmagten gav fri dispositionsret[1]). Ved beslutninger indenfor bestyrelse o. l. vil der ofte være tale om forhold, der kan pådrage personligt ansvar, og i aktieselskaber er forudsætningen for udøvelse af hvervet som bestyrelsesmedlem en række af det offentlige kontrollerede habilitetsbetingelser, som ikke kan tilsidesættes ved benyttelsen af en generalfuldmægtig. Afstemning pr. fuldmagt må her være den meget begrænsede undtagelse.

I *foreninger,* navnlig selskabelige, der er baserede på de enkelte medlemmers personlige deltagelse, må spørgsmålet om repræsentation efter fuldmagt anses for i den

---

[1]) If. Østifternes Kreditforenings regulativ § 10 skal fuldmagten, der indeholder de opstillede kandidaters navne, angive, til hvem stemmerne skal overføres.

grad stridende mod forholdets natur, at det kun kan tilstedes, når vedtægterne giver udtrykkelig hjemmel dertil.

Er der i forsamlinger med begrænset antal deltagere valgt *suppleanter* for disse, må lederen konstatere, at den udeblevne har haft lovligt forfald, og at den mødende suppleant er retmæssig valgt hertil.

Består generalforsamlingen af *delegerede* fra lokale kredse eller foreninger, må dirigenten påse, at de delegerede møder med valgbrev fra den lokale forenings bestyrelse eller med en udskrift af bestyrelses- eller generalforsamlingsprotokollen udvisende, at de er lovligt valgte.

Ved aktieselskabsgeneralforsamlinger anses det, når vedtægterne ikke udtrykkeligt forbyder det, for tilladt, at aktionærerne møder ved fuldmægtig. Dette må ialfald gælde, når aktierne lyder eller kan lyde på ihændehaveren, medens bestemmelsen om, at aktierne skal lyde på navn netop kan tilsigte at hindre, at andre end aktionærerne selv møder, f. eks. i politiske dagbladsselskaber, men vedtægterne bør da udtrykkeligt sige dette. Dette sker ofte ved en bestemmelse om, at der kun kan gives *fuldmagt til en anden aktionær*. Bortset fra særlige forhold er dette imidlertid en upraktisk bestemmelse, da det ikke er givet, at der blandt aktionærerne er den fornødne sagkundskab — eller der kan, navnlig i mindre selskaber, bestå sådanne personlige divergenser, at den, der ikke selv kan møde, nødig vil give de andre aktionærer fuldmagt; der vil også hyppigt kunne være trang for en aktionær, der ikke selv er talevant, til at være repræsenteret ved en sagfører eller en anden habil mand;

i praksis vil den fornuftige dirigent i tilfælde af sidstnævnte art tillade aktionæren at møde selv ledsaget af en anden.

Stat, kommuner, aktieselskaber, stiftelser og andre juridiske personer kan udøve deres stemmeret gennem en med udtrykkelig fuldmagt forsynet person eller også uden sådan fuldmagt af vedkommende juridiske persons notorisk kendte repræsentant, en embedsmand, selskabets direktør eller bestyrelsesformand; det samme gælder boer under offentlig skifte- eller executorbehandling, værger for umyndige, overformynderiet for midler under dettes bestyrelse; selvskiftende arvinger kan optræde, men kan ikke afgive flere stemmer, end deres aktieantal giver hjemmel til; en enkemand eller enke, der sidder i uskiftet bo, kan afgive stemme i forhold til den afdødes aktionær- eller andelsforhold[1]). I fornødent fald må pågældende overfor dirigenten godtgøre sin stemmeretshjemmel.

Retten til at stemme efter fuldmagt begrænses ofte i vedtægterne således, at der af en stemmegivende pr. fuldmagt kun kan afgives f. eks. 10 stemmer. Dette må dirigenten iagttage; spørgsmålet vil i almindelighed være klarlagt ved udstedelsen af adgangskort til generalforsamlingen, der da vil indeholde angivelse af den pågældendes stemmeantal.

Fuldmagt kan gives for den enkelte generalforsamling eller som generalfuldmagt. En fuldmagt, der angiver sig som *uigenkaldelig*, vil kunne tilbagekaldes ved afgørelse

[1]) Jfr. Østifternes Kreditforening § 1.

af spørgsmål af personlig vigtighed for aktionæren, f. eks. likvidation[1]).

Forhandlingerne på generalforsamlingen.

Efter valget overdrager dirigenten en af bestyrelsens medlemmer eller en anden *at føre generalforsamlingsprotokollen*[2]), hvis ikke vedtægterne udtrykkelig forlanger protokolføreren valgt af forsamlingen, hvad sjældent er tilfældet i aktieselskaber, men hyppigt i andelsforeninger[3]).

Protokolføreren bistår dirigenten med oplæsning af aktstykker, ved stemmeoptælling, hvis dirigenten ikke finder anledning til at tilkalde nogle af forsamlingen, i så fald helst repræsenterende modstridende interesser.

Ved bestyrelsesmøder o. lign. går forhandlingslederen straks over til dagsordenens første punkt.

På generalforsamlinger *fastslår dirigenten først indkaldelsens lovlighed,* idet han oplyser, hvornår og hvorledes indkaldelse er sket, og om fornødent hvad der i så henseende er påkrævet af vedtægterne.

Det er skik, at dirigenten retter det spørgsmål til forsamlingen, om *nogen har noget at indvende imod generalforsamlingens lovlige indkaldelse.* Den, der er mødt,

[1]) Jfr. UfR. 1926, A. s. 1012, B. s. 279, Krenchel Hdbg. s. 241. Dansk selskabsret s. 231 antager, at reglen om fuldmagts tilbagekaldelighed er præceptiv. Herimod C. L. David, UfR. 1947 B. s. 205 ff., der giver en indgående fremstilling af problemet.

[2]) Jfr. s. 122.

[3]) Jfr. Dansk Andels Export, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, udkast til vedtægter for andelsmejerier.

men ikke rejser indsigelse mod indkaldelsen, trods dennes eventuelle mangler, må dermed anses for afskåret fra senere at rejse protest i så henseende; er samtlige selskabets medlemmer, aktionærer, til stede, og ingen protesterer, kan gyldigheden derfor ikke senere bestrides; de tilstedeværendes i reglen stiltiende godkendelse af indkaldelsen vil imidlertid ikke afskære den, der ikke er mødt, fra senere at søge en urigtig indkaldt generalforsamlings beslutninger underkendte ved domstolene[1]), og generalforsamlingens godkendelse er således for deres vedkommende uden betydning.

Ved aktieselskabs-generalforsamlinger oplyser *dirigenten, at dagsordenen og de fuldstændige forslag, der skal til afstemning, samt for den ordinære generalforsamlings vedkommende tillige årsregnskabet, efter bestyrelsens erklæring har været fremlagt på selskabets kontor mindst 8 dage før generalforsamlingen til eftersyn for aktionærerne*[2]). — Lignende foranstaltninger bør træffes også ved generalforsamlinger i foreninger.

I bestyrelses- o. l. møder konstaterer forhandlingslederen til protokollen, *hvem der er mødt.*

Ved *foreningsmøder* vil der i almindelighed ikke være anledning til at konstatere de mødtes antal, før der eventuelt skal stemmes om et forslag, til hvis vedtagelse der ifølge vedtægterne udkræves et vist antal medlemmer, medmindre det i foreningens vedtægter er bestemt, at der, for at generalforsamling overhovedet kan afhol-

---

[1]) Skal i aktieselskaber ske inden 2 måneder, jfr. AL. § 58.
[2]) Jfr. AL. § 56.

des, skal være et vist antal stemmeberettigede medlemmer til stede[1]). Som supplement til bestemmelser af denne art, vil vedtægterne da som oftest have regler om afholdelsen af en anden generalforsamling, hvor beslutning kan tages uden hensyn til de mødendes antal[2]). Ved aktieselskab-generalforsamlinger vil der ofte være udstedt adgangskort før dennes afholdelse, og det er da let at konstatere, hvor mange aktionærer der er til stede og hvor mange stemmer, men spørgsmålet herom har i almindelighed kun interesse, når der til afstemning foreligger forslag, hvis afgørelse vedtægtsmæssigt kræver nærværelse af et vist antal stemmer[3]).

Mindst eet medlem, een aktionær, må være til stede (personlig eller ved fuldmagt), for at en generalforsamling kan afholdes, men det må også anses for tilstrækkeligt[4]).

Dirigenten oplæser dagsordenen i dens helhed.

De enkelte punkter på dagsordenen sættes under behandling i den orden, hvori de står opførte.

Dirigenten kan tillade, at flere naturligt sammenhørende punkter på dagsordenen *debatteres under eet*, men ellers bør dagsordenen følges. Tidens knaphed eller andre særlige omstændigheder kan dog gøre det ønskeligt,

---

[1]) Industriforeningen i København: 50. Østifternes Kreditforening: et sådant antal medlemmer til stede, at de kunne afgive 100 stemmer.

[2]) Se f. eks. Østifternes Kreditforening § 60.

[3]) Se nedenfor s. 89.

[4]) Jfr. Augdahl s. 423 men for engelsk ret modsat Smith s. 116 med referat af engelske domme, hvorefter een aktionær ikke kan udgøre nogen generalforsamling.

at et senere punkt på dagsordenen behandles udenfor rækkefølgen, men dirigenten må have i erindring, at nogle deltagere muligvis først indfinder sig på et senere tidspunkt under hensyn til den annoncerede senere behandling af visse punkter; han bør derfor i så fald indhente forsamlingens samtykke[1]).

Et punkt på dagsordenen kan kun udgå deraf med forsamlingens samtykke, ikke efter dirigentens eller styrelsens forgodtbefindende, da medlemmerne har krav på, at de sager, til hvis behandling de er sammenkaldte, i almindelighed finder deres afgørelse. Dette udelukker dog ikke, at et forslag, der er opført på dagsordenen, tages tilbage[2]).

Selv om dirigenten tillader, at debatten omfatter flere punkter på dagsordenen på een gang, må *afstemning finde sted for hvert enkelt punkt på dagsordenen for sig.*

Sædvanlig finder afstemning sted i umiddelbar forbindelse med hvert enkelt punkt på dagsordenen, men det kan tænkes praktisk, at afstemningen samles til slut. Dette vil i alt fald ske, når forhandlingen angående et enkelt punkt er bleven delt i en række enkeltheds-debatter, f. eks. ved diskussion om vedtægternes enkelte paragraffer; debatten om en senere paragraf kan jo muligvis

---

[1]) Se i modsætning hertil Ldst. § 8 nr. 3, Flkt. § 35, sidste stk.; da medlemmerne her har en i al fald moralsk mødepligt, gås der på forhånd ud fra, at de er til stede, hvorfor en sådan regel kan være naturlig her; jfr. Kunstak. § 10: dirigenten kan ændre den rækkefølge, hvori sagerne er opført på dagsordenen. Fremkommer der fra mindst 7 medlemmer indsigelse herimod, bliver forsamlingens afgørelse at indhente.

[2]) Se side 67.

medføre en ændret opfattelse af et tidligere debatteret forhold. Den nærmere ordning af *afstemningstidspunkterne bestemmer dirigenten*, ikke forsamlingen, men han bør altid være lydhør overfor forslag fra forsamlingens side om en afvigelse fra det sædvanlige, når forslaget er rimeligt.

For så vidt dagsordenen måtte indeholde et punkt: »*Eventuelt*« — hvad der dog er tendens til at udelade —, *kan en ny sag optages til drøftelse, men* ***ikke til beslutning, medmindre samtlige foreningens eller selskabets medlemmer enstemmigt giver deres samtykke dertil,*** hvilket for aktieselskabers vedkommende udtrykkeligt er bestemt ved AL. § 56, 2. stk.; mange vedtægter vil også udtrykkelig sige dette (f. eks. industriforeningens § 19) men reglen må også uden sådan hjemmel antages overalt * hvor det er fastsat, at dagsordenen skal udsendes eller offentliggøres forinden generalforsamlingen, eller dette dog er sket[1]).* Er det sædvane, at dagsordenen forud bekendtgøres, har ethvert medlem, være sig i en generalforsamling eller et repræsentantskabsmøde krav på at være forberedt på et emnes behandling og må ikke overrumples med en pludselig fremsættelse til beslutning af et forslag, som han ikke har fået tid og lejlighed til at overveje. Reglen kan dog ikke gælde bestyrelsesmøder, hvor medlemmerne har

---

[1]) If. Flkt. § 35, jfr. § 45, kan en sag foretages, som ikke er opført på dagsordenen, når ¾ af de stemmende derom er enige, jfr. Ldst. §§ 8 og 47, hvorefter der kræves ⅗ og K. B. § 6, der kræver ⅔. Disse regler er kun anvendelige efter den udtrykkelige hjemmel dertil, men kan ikke anvendes i almindelige forsamlinger.

pligt til at møde, og hvor det er sædvane at behandle de sager, der fremlægges, uden udtrykkelig dagsorden.

Generalforsamlingen, og da særlig den ordinære, er det sted, og i almindelighed det eneste sted, hvor bestyrelse og medlemmer, aktionærer mødes til behandling i fælles interesse af foreningens, selskabets forhold; medlemmernes, aktionærerne, har derfor krav på at få adgang og lejlighed til drøftelse af de forhold, som det enkelte medlem, aktionær, ikke kan ulejlige bestyrelsen med under den daglige virksomhed. Dette sker naturligt under det på dagsordenen for den ordinære generalforsamling som regel opførte punkt:

Formanden aflægger beretning.

Her må dirigenten give al mulig lejlighed til fri diskussion og kritik over bestyrelsens refererede eller ikke refererede handlinger. I hvilket omfang deltagerne er berettigede til at få positive oplysninger angående forholdene ved driften af et økonomisk foretagende eller om det nærmere grundlag for de enkelte poster på status, må i sidste instans bero på bestyrelsens — ikke dirigentens — skøn over, hvorvidt det stemmer med selskabets tarv at lade sådanne oplysninger komme ud til en videre kreds, men bestyrelsen må herunder tage i betragtning medlemmernes, og dette gælder naturligvis særlig aktionærernes interesse i de forhold, der kan have indflydelse på deres økonomiske risiko ved at være medlemmer, aktionærer.

En sådan diskussion kan naturligvis afsluttes med en *motiveret dagsorden,* der udtaler misbilligelse af besty-

relsens dispositioner, eventuelt i form af et mistillidsvotum.

For aktieselskabers vedkommende gælder if. AL. § 56, 4. stk., følgende specielle regel:

»Enhver aktionær har ret til på generalforsamlingen at erholde oplysning om, hvorvidt og i hvilket omfang selskabets direktører eller bestyrelsesmedlemmer tillige er medlemmer af sådanne andre selskabers bestyrelse, der enten konkurrerer med eller står i nærmere forretningsforbindelse med vedkommende selskab.«

Finder der ingen diskussion sted, eller afsluttes denne, uden at der stilles forslag til særlig beslutning, afslutter dirigenten forhandlingen med et:

»*Beretningen er vedtaget.*«

Deltagerne i mødet må henvende sig til dirigenten for at få ordet og afvente dirigentens: *Hr. N. N. har ordet.*

Dirigenten opnoterer dem, der begærer ordet, i rækkefølge. Begærer flere på een gang ordet, er det en parlamentarisk regel, at dirigenten afgør rækkefølgen (der består dog i det engelske underhus en ret for huset til selv at afgøre spørgsmålet efter afstemning ved håndsoprækning, men retten hertil benyttes i almindelighed ikke, og en sådan regel er upraktisk, da forsamlingen endnu vanskeligere end dirigenten har kunnet få et indtryk af, hvem der først har meldt sig).

Dirigenten giver ordet til deltagerne i den orden, hvori de har meldt sig, indtegnet sig[1]).

---

[1]) Ldst. § 35, Flkt. § 31.

Indtegning som taler sker sædvanlig først, når forhandlingen om pågældende punkt på dagsordenen er åbnet; dirigenten bør dog ikke afvise en tidligere henvendelse om indtegning som taler, men det må da stå ham frit for at placere sådanne talere efter saglige hensyn mellem dem, der først melder sig, når forhandlingen åbnes.

Forud for de indtegnede talere skal forslagsstilleren, indbyderen, forespørgeren o. s. v. have ordet, for at åbne debatten[1]), ligesom han bør have adgang til at afslutte forhandlingen (dirigenten giver indlederen ordet for en »afsluttende bemærkning«).

Har flere medlemmer i forening rejst sagen, tilkommer fortrinsretten til at åbne og afslutte forhandlingen kun en af dem som ordfører; dette gælder også, når et udvalg afgiver betænkning, ordføreren, eventuelt tillige en eller flere mindretalsordførere.

Der må i reglen gås ud fra, at de, der er til stede, er berettigede til at tage ordet, og dirigenten kan ikke nægte ordet til nogen retmæssig deltager i mødet, så længe diskussionen om et punkt på dagsordenen ikke formelt er sluttet. For aktieselskabers vedkommende bestemmer AL. § 56 udtrykkeligt, at *enhver aktionær har ret til at tage ordet på generalforsamlingen;* denne ret tilkommer altså aktionæren, *selv om han ikke er stemmeberettiget,* f. eks. fordi han ikke rettidig har ladet sine aktier no-

[1]) Det er i England praksis, at et forslag, der fremsættes, skal anbefales af en anden taler (seconderes), se Smith s. 48 og 52 f. En sådan praksis kendes ikke her, men det anbefaler sig, for at få forhandlingen i gang, at indlederen på forhånd har sikret sig, at en anden taler træder frem og anbefaler forslaget.

tere, hvis sådant kræves i vedtægterne; dette måtte anses gældende også uden denne lovhjemmel som stemmende med principperne for parlamentarisk forhandling[1]), hvorfor reglen også gælder for alle foreninger.

Dirigenten er derimod berettiget til at nægte ordet til en, der ikke er retmæssig deltager i mødet; og det må endda anses for hans pligt at gøre dette, da deltagerne ikke skal være pligtige til at finde sig i trediemands ukaldede indblanding i diskussionen, f. eks. hvis ordet begæres af en pressemand, der kun er til stede som referent for sit blad ved generalforsamlingen i et aktieselskab, hvor der skal afholdes offentlig generalforsamling, fordi dets aktier noteres på børsen[2]). Måtte dirigenten finde, at en sådan tredjemands oplysninger ville være af objektiv, saglig interesse for deltagerne, kan han henstille til forsamlingens afgørelse, om der skal gives den udenforstående ordet.

Dirigenten kan fravige den noterede talerrække, når han finder dette praktisk for den bedste behandling af emnet[3]), f. eks. for at lade talere mod og for forslaget veksle, eller for at lade de forskellige partier, fraktioner skiftevis få ordet, eller for at samle talerne gruppevis om dele af emnet, men han bør da gøre forsamlingen opmærksom på grunden til, at han forlader rækkefølgen; undertiden kræves der udtrykkeligt forsamlingens samtykke[4]).

[1]) Staub § 256, anm. 13.
[2]) Jfr. foran side 19.
[3]) K. B. § 8.
[4]) Kunstak. § 10, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger § 20.

Der kan være anledning til at bryde talernes række for at give ordet for en *kort bemærkning* til en ikke-indtegnet taler; en sådan kort bemærkning må ikke indeholde et egentligt indlæg i diskussionen, men alene gå ud på en kort, praktisk oplysning til berigtigelse af, hvad en foregående taler har fremført eller en personlig bemærkning[1]).

Udenfor talernes række bør der være lejlighed for bestyrelsens formand eller ordfører i pågældende sag til at få ordet, når han forlanger det; det samme gælder forslagsstilleren af et punkt på dagsordenen[2]).

Talernes række må også afbrydes til fordel for *talere, der vil gøre bemærkninger til forretningsordenen* (stille forslag om dirigentens afsættelse, om afslutning af debatten, udvalgs nedsættelse o. s. v.); der kan endogså blive spørgsmål om at afbryde den, der har ordet, f. eks. for at fremsætte forslag om dirigentens afsættelse, fordi han ikke kalder taleren til orden.

Selv må *dirigenten ikke tage ordet som deltager i forhandlingen;* ønsker han det, må han vige sit sæde og lade en ny dirigent vælge. Han kan dog, om fornødent, såvel førend ordet gives til et medlem af forsamlingen, som under selve forhandlingerne, *fremsætte en faktisk oplysning,* der måtte overflødiggøre videre forhandling eller beslutning på et urigtigt grundlag, men han bør

---

[1]) Flkt. § 31, Ldst. § 35.

[2]) Jfr. ministerens ret efter Flkt. § 11 og § 31, Ldst. § 35; Studf. § 26 (bestyrelsens og repræsentantskabets ordførere samt forslagsstilleren skal høres hver gang, de forlanger ordet); Kunstak. § 7 (Direktøren har ret til at få ordet på et hvilketsomhelst tidspunkt).

kun gøre det i sådanne tilfælde, hvor han naturligt, f. eks. som jurist, er den bedstvidende, men han må aldrig lade sig bruge af en bestyrelse til at fremsætte de oplysninger, som det er dennes pligt at give.

Disse regler kommer efter forholdets natur ikke til anvendelse i bestyrelses-, udvalgs- o. l. møder, men det bør i sådanne være en regel, at formanden efter at have fremsat forslaget først giver ordet til de andre medlemmer, før han selv udtaler sig.

Et medlem kan få ordet flere gange efter pånv at have indtegnet sig; i egen interesse bør taleren i sit første indlæg fremsætte alt, hvad han vil bemærke, idet han ellers risikerer at blive afskåret fra yderligere bemærkninger ved en beslutning om afslutning af debatten[1]).

Dirigentens forhold til taleren.

Taleren må, hvor forhandlingerne ikke foregår i en ganske lille forsamling, *tale stående*. Hvor der benyttes *talerstol*, må han tale fra denne; dirigenten kan dog tillade, at en ganske kort bemærkning fremsættes fra den vedkommendes plads i salen.

Taleren må under sin tale vende sig mod og *tale til forsamlingen;* det er jo hans ønske, at så mange som muligt skal høre hans ord; selv om hans modpart har taget plads ved siden af talerstolen eller bag denne, må taleren gøre front mod forsamlingen og tale til den.

---

[1]) Jfr. s. 71.

Taleren bør altid benævne en foregående taler med hr., fru, frøken, borgerlig stilling eller lignende.

At tale er en kunst, der sjældent er givet et menneske fra naturens hånd, men øvelse betyder uhyre meget. Derfor bør den uøvede nøje overveje tiden og lejligheden for sin førsteoptræden. Enhver taler bør på forhånd have rede navnlig på begyndelsen og slutningen af sin tale; det er af vigtighed, at forsamlingen straks er på det rene med, hvor taleren vil sætte ind, og hans afslutning må give et klart billede af hans stilling til sagen, f. eks. derved, at han afslutter med at anbefale forslagets fremme eller forkastelse eller med at stille et ændringsforslag. For den mellemliggende del af talen bør navnlig den ikke rutinerede taler have noteret på et papir hovedpunkterne, han vil fremdrage.

En taler bør aldrig oplæse sin tale; den taber sin personlige karakter og trætter tilhørerne; den uøvede taler vil derimod gøre vel i på forhånd at udarbejde talen og så efter hukommelsen med støtte af en skreven disposition over hovedmomenterne tale frit ud[1]).

Taleren må ikke uden dirigentens samtykke oplæse citater fra bøger, blade eller breve. Det forsamlingen ønsker at høre, og det taleren har krav på at blive hørt med, er hans egen opfattelse af det foreliggende spørgsmål, ikke hvad Per eller Paul måtte have ment derom; denne regel må overholdes, fordi der ellers derved ville

[1]) Retoriken som »kunstart« er ikke meget dyrket her i landet hverken som udøvet kunst eller litterært, se dog Carsten Raft: Taler-Teknik 1942 og Sven Clausen: Talernes præg i »Den danske Rigsdag« IV 1949 s. 393 flg.

kunne gives udenforstående trediemand anledning til gennem skrevne eller trykte meddelelser at påvirke debatten, altså indirekte deltage i diskussionen. — Der vil, når sådan oplæsning, der altid må indskrænkes til ganske korte citater, tillades, være anledning for dirigenten til at kræve bogen, bladet o. s. v. fremlagt, så at andre i forsamlingen kan kontrollere rigtigheden af citatet.

Taleren må kun anvende *parlamentariske former*, som det siges, han må *iagttage sømmelighed i talens form og indhold*. Han må afholde sig fra ukvemsord og fra talemåder, der kan virke stødende eller fornærmende for tilhørerne. Hvor grænserne må drages, er umuligt at sige, alt må bero på forsamlingens karakter og sagens genstand[1]).

Det er dirigentens pligt at påse, at taleren holder sig indenfor de passende grænser for ytringsfriheden. Taleren skal holde sig for øje, at den på grovheder og personlige fornærmelser eller sigtelser opbyggede kritik ofte skyder over målet, så at han kun opnår det modsatte af den tilsigtede virkning. Dirigenten skal strække sig så vidt som muligt i hævdelsen af »ordets frihed« og må give en taler frit slag under hans saglige kritik.

Går taleren over til personligheder, være sig mod bestyrelsen eller en foregående taler, kan dirigenten vel tillade en vis kritik, for så vidt den har årsagssammenhæng med forslaget, men i al almindelighed må han skride ind, når taleren kommer ind på personligheder.

---

[1]) Om ledelsen af rigsdagsmøderne se Jens Møller i »Den danske Rigsdag« IV. 1949, s. 88 flg.

Det er dirigentens ubetingede pligt at beskytte ikke tilstedeværende mod nedsættende omtale, og i det hele mod at blive blandet ind i debatten.

Overskrider taleren de parlamentariske former, må dirigenten skride ind; han er *berettiget til at afbryde taleren* og straks at påtale de fremsatte ytringer; men hvis disse ikke er særlig graverende, kun fremtræder som enkelte ytringer, og ikke fremkalder øjeblikkelige protester fra forsamlingens side, gør dirigenten vel i at vente med påtale til taleren har sluttet; han har da bl. a. tid til selv at overveje formen for sin påtale. Men vedbliver taleren med sine utilbørlige udtryk, må dirigenten afbryde ham og påtale det.

En taler vil ofte blive tilstrækkelig varskoet og standse sit angreb, når dirigenten rejser sig og fatter om klokken.

Dirigentens påtale må ske uden diskussion med taleren, i rolige, men bestemte former, så forsamlingen får indtryk af hans upartiske, objektive bedømmelse af ytringernes utilladelighed, f. eks. i vendinger som: »De udtryk, den ærede taler nys anvendte, kan ikke passere (må jeg påtale som utilladelige); jeg må bede taleren forlade dette emne og gå videre.« Er sådan påtale eller advarsel sket 2 gange, og taleren dog fortsætter med sine utilbørligheder, må dirigenten afbryde ham og »*kalde taleren til orden*«. Det er da talerens ubetingede pligt straks at standse sit angreb. Forsamlingen vil i almindelighed føle sig ilde berørt ved, at der benyttes uparlamentariske ord, og den kloge taler, der ønsker at vinde forsamlingen, gør vel i at give forsamlingen, eventuelt den krænkede en undskyldning.

Har dirigenten forgæves een eller to gange kaldt taleren til orden (if. Ldst. § 36 og Kunstak. § 14 kræves, at taleren kaldes til orden to gange), kan han *fratage ham ordet.* * I selskaber og økonomiske foreninger kan det ofte være en meget alvorlig sag at blive bortvist fra generalforsamlingen og dermed eventuelt afskåret fra at deltage i afstemningen. En mødedeltager, der trods flere advarsler fortsætter med støjende adfærd, tilråb o. lign., må dog kunne bortvises af dirigenten, når hans optræden ligefrem umuliggør en ordnet forhandling[1]). I 1. udgave af nærværende håndbog hævdes det, at dirigenten bør sikre sig mødedeltagernes bifald til en sådan bortvisning, men det må dog sikkert antages, at et sådant ordensspørgsmål alene henhører under dirigentens afgørelse.*

Taletid. I almindelighed har en taler ret til at tale, sålænge han vil[2]).

For at fremskynde afslutningen, eventuelt for at undgå en udsættelse kan *dirigenten med forsamlingens tilslutning begrænse taletiden* for de følgende talere til, f. eks. 5 eller 10 minutter. Når tidsfristen er udløbet, gør han taleren opmærksom herpå, og hvis denne ikke inden en passende kort tid afslutter, må han fratage ham ordet. En kort bemærkning må højst være på 3 minutter.

Det står selvfølgelig altid en indtegnet taler frit for *at frafalde ordet.*

---

[1]) Jfr. Augdahl s. 424.

[2]) Flkt. §§ 10-15, 23, 24 og 27 indeholder en række begrænsninger i taletiden forskellig for de forskellige former for forhandling og med ulige taletid for ordførerne, andre medlemmer og ministrene.

Dirigentens ret til at udsætte og hæve mødet. Opstår der en almindelig uro i forsamlingen, der vanskeliggør eller umuliggør det at høre talerne, må dirigenten ved rolig formaning og anvendelse af klokken søge ro tilvejebragt, og lykkes dette ikke, måske fordi forsamlingen ikke længere vil høre på en taler, må han *udsætte, suspendere mødet, en kort tid*[1]) så falder gemytterne muligvis til ro, og en ny taler kan føre forhandlingerne videre.

Fortsættes spektaklerne efter afbrydelsen, kan *dirigenten hæve mødet.*

Dirigenten kan kun med forsamlingens tiltrædelse udsætte mødet til fortsat behandling en anden dag på grund af manglende tid, eller for at sagen kan blive nærmere undersøgt.

Flere behandlinger af et forslag.

Det er en meget sjælden undtagelse, at det i foreninger og aktieselskaber kræves, at et *forslag skal underkastes flere behandlinger,* i reglen da højst to. Der må i så fald være lejlighed til at stille ændringsforslag under begge behandlinger.

Afstemning må ske på hver generalforsamling og kun, hvis forslaget vedtages — eventuelt med kvalificeret majoritet, hvis dette fordres — på den første generalforsamling, bliver forslaget at forelægge den anden generalforsamling.

---

[1]) Studf. § 27: ikke længere end en time.

Supplerende generalforsamling, når den første generalforsamling ikke er beslutningsdygtig.

Selv om den første generalforsamling ikke er beslutningsdygtig, er det rigtigt, at der foretages afstemning om forslaget; medlemmerne, aktionærerne har krav på straks at få konstateret, om der er stemning for fremme af forslaget; dette må derfor sættes under forhandling, og der må stemmes derom; viser det sig, at der imod forslaget er så mange stemmer, som ville være tilstrækkelig til at hindre vedtagelsen på den 2. generalforsamling, er denne jo overflødig[1]). På 2. generalforsamling kan der ikke stilles ændringsforslag.

Forslag til standsning af forhandlingerne.

På ethvert møde må der, efterhånden som forhandlingen skrider frem, være adgang til at stille *forslag af formel karakter*, gående ud på en foreløbig eller endelig standsning af den løbende forhandling, forslag der efter deres natur ikke kræver forudgående bekendtgørelse, men som må sættes under afstemning, inden det under debat værende spørgsmål føres videre.

Forslag om dirigentens fratræden.

Når forsamlingen selv vælger dirigenten, kan den også frit afsætte ham på et hvilketsomhelst tidspunkt.

---

[1]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 234 flg.

Forslaget herom kan lyde: »Valg af en ny dirigent« — eller »forsamlingen udtaler sin mistillid til dirigenten og kræver en ny dirigent valgt« eller lign.

Forslag herom kan fremsættes af ethvert medlem, aktionær, medmindre vedtægterne udtrykkelig måtte kræve forslaget fremsat af et *vist mindsteantal* af medlemmer.

At der til visse andre forslag af lignende formel karakter kræves et sådant mindsteantal, *kan* eventuelt berettige til også at kræve dette med hensyn til heromhandlede forslag. Dette må dirigenten afgøre.

Forslaget kan ikke debatteres, og ændringsforslag dertil kan ikke modtages.

Dirigenten skal *straks* efter, at forslaget er stillet, *sætte det under afstemning.*

Når omstændighederne viser, at det er forslagsstillernes mening straks at få spørgsmålet frem til afgørelse, kan der endog være spørgsmål om at afbryde en taler, og afstemning over forslaget fremmes; årsagen til forslaget er måske netop, at dirigenten ikke kan eller vil kalde den øjeblikkelige taler til orden.

Hvis forslaget ikke er så påtrængende, sættes det under afstemning, efter at den øjeblikkelige taler har sluttet.

Forslagets tilbagetagelse.

Forslagsstilleren har ret til at tage sit forslag tilbage[1]; dette kan ske, før debatten åbnes, eller senere under denne, inden afstemning finder sted. Er forslaget

---

[1]) Flkt. § 25, Ldst. § 31, Kunstak. § 12.

stillet af flere, kan det kun tages tilbage, når alle forslagsstillerne er enige derom[1]). Da forsamlingen har ret til at udtale sig om et på dagsordenen optaget forslag, bortfalder forslaget ikke dermed, idet

Dirigenten skal forespørge forsamlingen, om nogen »optager forslaget«; d. v. s. at en anden gør forslaget til sit. I så fald fortsættes forhandlingen, til afstemning finder sted, eller forslaget pány tilbagetages af den, der har optaget det. Genoptagelsen sker måske netop, fordi man ønsker forhandlingen, eventuelt en afstemning, gennemført, eller for at få anledning til bemærkninger, som et medlem ellers ville være afskåret fra at fremsætte.

Den, der optager forslaget, er ikke pligtig at stemme for det.

Tilbagetagelse kan omfatte såvel formforslag som hovedforslag og ændringsforslag.

Er der til hovedforslaget, der begæres taget tilbage, stillet ændringsforslag, forslag om afvisning, motiveret dagsorden, udsættelse eller udvalg, kan det kræves, at disse forslag først skal være tilbagetagne, før hovedforslaget kan anses bortfaldet[1]), men det er naturligere med hovedforslagets tilbagetagelse at betragte de dertil knyttede biforslag som bortfaldne; skulle forslagsstilleren til et sådant ønske at se sit forslag fremmet til afstemning, har han det i sin magt at optage hovedforslaget, selv om dette måske er i modstrid med hans eget forslag.

---

[1]) Ldst. § 32.
[2]) Heckscher Hdbg. s. 40.

Forslagsstilleren kan også tage en del af sit forslag tilbage.

Dirigenten kan afbryde en taler med meddelelse om, at det forslag, der er under forhandling, er taget tilbage. Taleren vil så måske finde anledning til at slutte, men må have ret til at fortsætte.

Afvisning af et forslag.

Forslag om afvisning af en sag kan stilles af ethvert medlem[1]), når sagen er sat til forhandling; hvis forslagsstillerne til hovedforslaget ønsker ordet, har han *ret til at motivere sit forslag*[2]), *men behandlingen af afvisningsforslaget skal finde sted umiddelbart derefter uden diskussion*[3]).

Er der straks ved debattens åbning ønske om at undgå forhandling, eller opstår der ønske om standsning deraf i løbet af debatten, kan dette også ske i form af et forslag om

Overgang til næste punkt på dagsordenen.[4])

Dirigenten afbryder forhandlingen om hovedforslaget, når den øjeblikkelige taler har sluttet, og giver

---

[1]) Eventuelt det i vedtægten fastsatte antal medlemmer, f. eks. Studf. § 25: 20 medlemmer.

[2]) Ldst. § 32.

[3]) If. Flkt. § 26. Ldst. § 32, K. B. § 13, sker afstemning uden diskussion; jfr. også Heckschers Hdbg. s. 32. If. Studf. § 25 kan senioratet eller 20 medlemmer forlange dette. F. N. rule 76 tillader højst to talere at argumentere imod forhandlingens afslutning.

[4]) Flkt. § 27, Ldst. § 33.

forslagsstilleren ordet for nærmere at motivere sit forslag (»*den motiverede dagsorden*«).

En kort debat for og imod med tidsbegrænsning efter dirigentens afgørelse kan tilstedes, hvorefter forslaget sættes til afstemning[1]). Et sådant forslag vil lyde f. eks. således:

»Idet forsamlingen anser behandlingen af denne sag som overflødig, går den over til næste sag på dagsordenen.« —

»Da denne sag anses at ligge udenfor forsamlingens kompetence, går den . . .« —

»Idet forsamlingen ikke ønsker at afgøre denne sag, før nyt bestyrelsesvalg har fundet sted, går den . . .«.«

I det sidste eksempel udtrykker forsamlingen sin mistillid til den nuværende bestyrelse, men har ikke taget stilling imod forslagets reelle indhold. Beslutningen er derfor af formel karakter og kræver til vedtagelse simpel majoritet.

Skulle dagsordenen imidlertid være af en sådan karakter, at det, hvis forslaget var optaget på dagsordenen, måtte kræve kvalificeret majoritet, må der også til vedtagelse af dagsordenen kræves kvalificeret majoritet.

Til forslag om overgang til dagsordenen kan ændringsforslag stilles.

Forslag om udsættelse.

Herom gælder de for den motiverede dagsorden foran anførte regler. Udsættelse på ubestemt tid (»indtil videre«), er, navnlig under parlamentariske forhold ens-

[1]) Flkt. § 27, Ldst. § 33.

betydende med afvisning, idet der kræves en ny fremsættelse eller ny beslutning om fremme af sagen, før dirigenten (formanden) kan sætte sagen til ny forhandling. Besluttes det, at sagen udsættes »til næste session«, »til førstkommende ordinære generalforsamling«, »3 uger«, er det formandens, eventuelt bestyrelsens pligt, når fristen er udløbet, at optage sagen pånv ved at sætte den på dagsordenen, eventuelt foranstalte ny generalforsamling indkaldt.

Ændringsforslag, der vedrører tid og sted for det til sagens fornyede behandling berammede møde, er ikke udelukket.

Som forslag af denne art kan også betragtes et *forslag om at suspendere mødet en vis tid*, for at give parterne lejlighed til under friere former at enes om den forhandlede sag. —

Forslag om undladelse af afstemning.

Forslag herom er i realiteten lig med udsættelse og behandles efter samme regler; ændringsforslag er der i almindelighed ikke anledning til, da forslaget ellers vil blive et fuldstændigt forslag om udsættelse.

Forslag om debattens afslutning.

Vedtægterne vil, omend sjældent, tillægge det enkelte medlem, men hyppigere et vist antal, f. eks. 10, 15 ret til at stille forslag om afslutning af debatten. Kræver vedtægterne ikke et bestemt antal, må forslagsret tilkomme ethvert medlem.

a. ***En udtrykkelig regel om ret til at kræve afslutning må,*** bortset fra generalforsamlinger i aktieselskaber (se ndf.), *følges,* således at *forslaget uden debat må sættes til afstemning, så snart den taler, der i øjeblikket har ordet, har sluttet.* Forsamlingen afgør da gennem afstemning, om den ønsker debatten afsluttet[1]).

b. ***Hvis vedtægterne ikke udtrykkelig hjemler ret til at kræve afslutning, må spørgsmålet afgøres dels af forsamlingen gennem afstemning, dels af dirigenten,*** der som hele forsamlingens upartiske tillidsmand vil have at varetage også mindretallets, det enkelte medlems ret som sådant.

Dirigenten på et aktieselskabs generalforsamling vil bl. a. have at håndhævde reglen i AL. § 56: »Enhver aktionær har under iagttagelse af de regler, vedtægterne måtte indeholde derom, ret til at kræve et bestemt emne optaget i dagsordenen samt til at møde på generalforsamlingen og *tage ordet der.*«

Denne udtrykkelige bestemmelse om, at enhver aktionær har ret til at møde på generalforsamlingen, er kun udtryk for hans selvfølgelige retsstilling som aktionær, uafhængigt af, om han iøvrigt er stemmeberettiget eller ej, og en konsekvens deraf er hans ret til at deltage i behandlingen af enhver sag på dagsordenen. *Det må derfor anses for udelukket at vedtage afslutning, før der har fundet debat om sagen sted*[2]). *Har en efter dirigen-*

---

[1]) K. B. § 14.

[2]) Smith s. 111: »Når mindretallets synspunkter er blevet hørt«, samt Meyer s. 58, hvor det anføres, at en beslutning, der træffes, inden sagen er behørigt oplyst, kan være ugyldig.

tens skøn ***udtømmende debat*** *fundet sted, synes denne lovbestemmelse dog ikke at skulle kunne hindre en afslutning af debatten, selv om flere aktionærer, der ikke tidligere har talt, måtte have begæret ordet.*

Også i *andre forsamlinger* end aktieselskabsgeneralforsamlinger må den almindelige regel gælde, *at en sag, der er sat på dagsordenen, skal undergives en passende behandling*[1]; medlemmerne skal ikke tåle, at de sammenkaldes for af et flertal at få dikteret, at der straks skal finde afstemning sted. Det er derfor dirigentens pligt, om forslag i så henseende skulle blive fremsat, at nægte at sætte det under afstemning. *Et forslag om debattens afslutning har alene sin berettigelse, når* ***»Forhandlingerne drages utilbørligt i langdrag«***, som det siges i forretningsordnerne for den danske rigsdag[2] og andetsteds[3].

Ret til at foreslå afstemning tilkommer da såvel dirigenten som medlemmerne, hvis ikke andet er fastsat, ethvert af disse; men forslaget vil altid have bedre udsigt til at blive gennemført, når det fremsættes af flere.

For at forhindre misbrug i så henseende *oplæser dirigenten forslagsstillernes navne.*

---

[1]) Bortset fra, at vedtægterne udtrykkelig kan hjemle ret til umiddelbar afslutning, d. v. s. afvisning, se foran under litr. a.

[2]) Flkt. § 34, Ldst. § 37.

[3]) Kunstak. § 13: »Forhandlingerne truer med at trække i langdrag«. Augdahl s. 425: »Hvor et spørgsmål åbenbart er uddebatteret«. Palmer s. 170: »Dirigenten kan efter majoritetsbeslutning standse diskussionen, når den er blevet passende (reasonably) debatteret«.

Forslaget fremsættes først for forsamlingen, *når den taler, der har ordet, har sluttet.*

Forinden afstemningen meddeler dirigenten, hvilke talere der har begæret ordet.

Forslaget om afslutning fremsættes uden motivering og kan ikke debâtteres[1]; *ændringsforslag kan ikke stilles.*

Hvis forslaget om afslutning vedtages, sættes hovedforslaget straks under afstemning.

Angår den løbende debat et ændringsforslag, gælder afstemningen om afslutning kun debatten herom; der afstemmes da om ændringsforslaget, og derefter fortsættes den ved ændringsforslaget afbrudte hoveddebat.

Forslag om udvalgs nedsættelse.

Hermed ligestilles forslag om *sagens henvisning til et bestående udvalg.*

Forslaget må nævne antallet af udvalgsmedlemmer, og *hvorledes de skal vælges,* f. eks. efter forholdstalsvalgmetode og da hvilken (hvis regler i så henseende ikke er ordnet ved en fast forretningsorden, reglement, vedtægter eller lign.). Der kan også være spørgsmål om at pålægge udvalget at afgive betænkning inden en vis frist, f. eks. inden 1 time, idet mødet da suspenderes så længe.

---

[1]) Heckscher Hdbg. § 99, Flkt. § 34, Ldst. § 37, K. B. § 14, Studf. § 25. Staub § 256 anm. 13: En debat om et sådant forslag ville være som en skrue uden ende.

Antallet af udvalgsmedlemmer bør altid være ulige for at undgå, at stemmerne står lige ved betænkningens afgivelse.

Der vælges hyppigt *suppleanter* for de enkelte medlemmer eller grupper.

Forhandling om udvalgs nedsættelse sker efter reglerne for behandling af forslag til overgang til dagsordenen.

Til et sådant forslag kan stilles ændringsforslag, f. eks. med hensyn til medlemsantal, valgmetode etc.

Hvis der ikke i vedtægter eller lign. er forudsat, at udvalg kan nedsættes, bør forslaget herom fremtræde i lignende form som forslag til overgang til dagsordenen, f. eks.:

> »Idet forsamlingen beslutter at henvise sagen til behandling i et efter den d'Hondtske forholdstalsvalgmetode valgt udvalg på 7 medlemmer, der vil have at afgive betænkning inden den (dato), til hvilken tid en ekstraordinær generalforsamling vil være at afholde, går den over til dagsordenen,« eller:
>
> »Idet forsamlingen henviser sagen til et tremands udvalg, der snarest vil have at afgive betænkning, suspenderes generalforsamlingen i 2 timer.«

Udvalget konstituerer sig under ledelse af aldersformanden eller den først valgte eller den med flest stemmer valgte. Hvor ingen fast regel i så henseende kan anses gældende, *bør dirigenten ved meddelelsen om valgets resultat overdrage det til aldersformanden eller en*

anden af de nævnte at drage omsorg for, at udvalget sammenkaldes og konstituerer sig.

Udvalget vælger selv sin formand, protokolfører og, når sagen er moden til betænkning, en ordfører, eventuelt flertals- og mindretalsordførere, der forelægger udvalgets betænkning for forsamlingen.

Udvalgsbehandling har den fordel, at forhandlingerne foregår for lukkede døre i en mindre, sædvanlig mere sagkyndig kreds af medlemmer, at hovedprincipper kan diskuteres på friere måde, hvor de enkelte udtalelser ikke er af den bindende betydning, som når forhandlingen sker i en stor, måske offentlig forsamling, at enkeltheder kan behandles, som ikke kan beregnes at have interesse for de mange, og uden tidsspilde for disse. Udvalget vil yderligere have lejlighed til at indhente oplysninger andetsteds fra, derunder at tilkalde udenforstående.

I det engelske parlament er det en ordinær arbejdsform, at huset *går i udvalg*, d. v. s. *at forhandlingerne føres frit mellem samtlige medlemmer*. Dette anvendes sjældent her i landet, men i rigsdagen træder i stedet herfor *forhandling for lukkede døre*. I Københavns borgerrepræsentation kan forsamlingen træde i udvalg; formanden sammenkalder i dette øjemed forsamlingen og foranlediger valgt en formand i udvalget. — Akademirådet på kunstakademiet kan efter forslag af direktøren eller 7 medlemmer konstituere sig som udvalg, jfr. Kunstak. § 6.

En sådan fremgangsmåde må også være anvendelig f. eks. i et *aktieselskab*, hvis generalforsamling ifølge

fondsbørsordningen skal være offentlig, fordi dets aktier noteres på børsen. Der vil navnlig være brug derfor, hvis vedtægterne f. eks. bestemmer, at direktionen skal vælges af generalforsamlingen; en offentlig debat af en række kandidaters personlige kvalifikationer kan være højst uheldig. Generalforsamlingen kan i så fald træde i udvalg, men det er da absolut nødvendigt, at *generalforsamlingen genoptages, og at det egentlige valg efter afgiven beretning fra »udvalget« foretages af den offentlige forsamling*[1]).

Forslagets genoptagelse.

Når et punkt på dagsordenen formelt er afsluttet gennem afstemning, kan det i almindelighed ikke senere på samme generalforsamling genoptages[2]). Fastholder man ikke dette, ville en udholdende minoritet kunne trække generalforsamlingen ud, og når forsamlingen var tyndet ud, genoptage det engang vedtagne forslag til ny vedtagelse efter dets ønsker.

Der kan dog ganske undtagelsesvis blive spørgsmål om en genoptagelse. Viser det sig f. eks. i løbet af en generalforsamling, hvor der allerede er truffet beslutninger, at der *for visse aktier med urette er afgivet stemmer,* som burde have været afviste, må der foretages ny afstemning over disse spørgsmål, medmindre det på anden måde kan konstateres, at afgivelsen af de pågæl-

---

[1]) Dette er udtrykkelig fastsat for K. B. (§ 21).
[2]) Modsat Heckscher Hdbg. s. 41.

dende stemmer har været uden indflydelse på afgørelsen[1]).

Dirigenten stiller i så fald forslag til forsamlingen om sagens genoptagelse til berigtigelse af forholdet, men ny debat og ændringsforslag må være udelukkede.

Prioritetsorden mellem formelle forslag.

Er der under en sags forhandling fremkommen en række formelle forslag, vil disse i almindelighed blive at sætte til behandling og afgørelse i følgende orden, for så vidt andet ikke fremgår af forslagene selv.

1. Forslag om dirigentens afsættelse og nyt dirigentvalg må behandles straks og forud for alt andet.
2. Interpellationer om den formelle fremgangsmåde.
3. Hovedforslagets tilbagetagelse.
4. Forslag om overgang til dagsordenen (derunder muligvis afvisning af forslaget).
5. Forkastes sådant forslag:
   Forslag om udsættelse.
6. Forkastes det:
   Forslag om udvalgs nedsættelse.
7. Forkastes det:
   Forslag om undladelse af afstemning.
8. Forslag om debattens afslutning.

---

[1]) Jfr. Augdahl s. 438.

Ændringsforslag til hovedforslaget.

Medmindre vedtægterne udtrykkeligt udelukker det, må aktionærerne, henholdsvis medlemmerne, have lejlighed til på generalforsamlingen at fremsætte ændringsforslag til fremsatte forslag til beslutninger. En sådan adgang kan ikke være udelukket, blot fordi vedtægterne kræver, at forslag skal være udsendt eller bekendtgjort forinden generalforsamlingen, men ændringsforslaget må holde sig indenfor det bekendtgjorte forslags rammer, se straks nedenfor.

Et forslag til ændring af den sag, der er sat på dagsordenen, kan affattes enten som et modforslag (forslag: »Samtykke til erhvervelse af ejendommen Nygade nr. 25« — ændringsforslag: Samtykke til erhvervelse af ejendommen Nygade nr. 30) — eller som udeladelse, tilføjelse eller forandring af et eller flere ord i hovedforslaget (ændringsforslag til forannævnte forslag: Ordene »nr. 25« ændres til »nr. 30«) eller helt ny affattelse af hovedforslaget. * Derimod kan der ikke stilles ændringsforslag, som blot betyder en afvisning af hovedforslaget, for at nå et sådant resultat behøver man jo blot at stemme imod dette.*

Ændringsforslag må altid stilles så konkret som muligt og i reglen skriftligt. Forslaget overgives dirigenten[1]).

[1]) I ganske enkelte vedtægter kræves, at ændringsforslag til de bekendtgjorte forslag skal indgives til bestyrelsen et vist antal dage før generalforsamlingen, f. eks. 8 dage før generalforsamlingen. — En sådan vedtægtsbestemmelse er en nok så betænkelig indskrænkning i medlemmernes, aktionærernes forslagsret; der ses

Dirigenten må nøje påse, at *ændringsforslaget holder sig indenfor det bekendtgjorte forslags rammer*, altså står i væsentlig sammenhæng med forslaget, da der ikke gennem et ændringsforslag må indsmugles en realitetsbeslutning, som aktionærerne, medlemmerne ikke gennem bekendtgørelse af generalforsamlingen kan have været forberedt på.

Ændringsforslag kan fremsættes, sålænge forhandlingen er åben. Har dirigenten erklæret forhandlingen for sluttet, fordi der ikke er flere indtegnede talere, eller har forsamlingen vedtaget et forslag om debattens afslutning, kan ændringsforslag ikke længere fremsættes[1]).

Når et ændringsforslag er fremsat, kan dirigenten efter sit eget skøn

enten sætte ***ændringsforslaget under debat for sig*** og lade foretage afstemning herom, forinden debatten om hovedforslaget føres videre,

eller lade ***ændringsforslaget debattere under eet med hovedforslaget,***

alt efter ændringsforslagets karakter og de foreliggende omstændigheder. Dirigentens afgørelse af behandlingsmåden er endelig.

---

da også tilfælde på, at selv, hvor forslag til lovændringer skal forelægges repræsentantskabet til erklæring, opretholdes hovedreglen, at »ændringsforslag stedse kan foreslås og afgøres på generalforsamlingen«.

[1]) I modsætning hertil Heckscher § 133, der mener, at de kan n indgives, lige indtil afstemning er påbegyndt, selv om debattens afslutning måtte være vedtaget. Da et ændringsforslag må kunne debatteres, ville dette kunne benyttes til en faktisk tilsidesættelse af en beslutning om afslutning og kan derfor ikke anses for rigtigt.

Underændringsforslag til et ændringsforslag kan stilles og behandles på samme måde som dette.

Fremgangsmåden ved afstemning over forslag og ændringsforslag.

Foreligger der kun eet forslag uden ændringsforslag, sker vedtagelsen i almindelighed *med simpelt flertal af de stemmeafgivende*, uden hensyn til dem, der ikke afgiver stemme eller stemmer blankt[1]). Står stemmerne lige, er forslaget forkastet[2]); at lade afgørelsen bero på formandens eller dirigentens[3]) stemme, kan kun ske, hvis vedtægterne giver udtrykkelig hjemmel i så henseende og er med hensyn til egentlige forslag urigtigt (men kan forsvares ved foretagelse af valg, hvor en afgørelse skal træffes), idet en ændring af den bestående tilstand eller en nyordning kun bør ske, når der er et egentligt flertal for dette.

Kræver vedtægterne *absolut flertal af selskabets medlemmer*, opgjort uden hensyn til, om de er til stede eller ej, må dette iagttages. Kræver vedtægterne *kvalificeret majoritet* af de tilstedeværende og muligvis tillige tilstedeværelse af mindst en vis del af selskabets medlemmer eller aktionærer, må dirigenten nøje iagttage dette, da en vedtagelse, der ikke opfylder disse betingelser, er

---

[1]) Se side 93.

[2]) Se i modsætning hertil reglerne ved valgs foretagelse. S. 98.

[3]) For dennes vedkommende kun, hvis han er stemmeberettiget medlem af forsamlingen.

ugyldig og kan kræves erklæret ugyldig af ethvert medlem; for aktieselskabers vedkommende påser aktieselskabs-registeret, at anmeldte vedtægtsændringer er vedtagne på den i vedtægterne, eventuelt i aktieselskabsloven[1]) fastsatte måde.

Til forslaget kan under forhandlingerne være stillet et eller flere *ændringsforslag*. Afgørelse af, hvorledes der skal stemmes om disse og om hovedforslaget, tilfalder alene dirigenten, og forsamlingen har ikke ret til at blande sig heri[2]).

Før der skrides til afstemning, *skal dirigenten gøre forsamlingen bekendt med, hvorledes der vil blive at stemme.*

Forud for hvert afstemningspunkt skal dirigenten klart fremstille dette og *oplæse forslagets, ændringsforslagets tekst.*

Til orientering ved den følgende fremstilling af visse synspunkter for afstemningen over forslag og ændringsforslag anføres efter Heckscher[3]) nogle eksempler:

I. a. *Hovedforslag:* »Foreningen anskaffer en fane«.
   b. *Ændringsforslag:* »Foreningen anskaffer en blå fane«.
   c. *Ændringsforslag:* »Foreningen anskaffer en rød fane«.

---

[1]) Jfr. AL. § 57.

[2]) Afstemningsforholdene afhænger i den grad af forslagenes indhold, at der intetsteds er givet specielle regler herom, selv ikke for parlamentariske forsamlinger som rigsdagen eller borgerrepræsentationen i København.

[3]) Hdbg. s. 72 og 73.

d. *Ændringsforslag:* »Foreningen anskaffer en hvid fane«.
e. *Ændringsforslag:* »Foreningen anskaffer et banner«.

II. a. *Hovedforslag:* »Et skib købes«.
b. *Ændringsforslag:* Tilføjelse: »til ikke over 100.000 kr.«.
c. *Underændringsforslag:* »100.000 kr.« ændres til »50.000 kr.«.
d. *Ændringsforslag:* »Et motorskib købes«.

Ved valget af fremgangsmåden ved afstemningen kan der gås to veje, først *principiel afgørelse af, om hovedforslaget overhovedet har et flertal for sig* (*A*) *eller afgørelse af, hvorledes hovedforslaget skal lyde, før der endelig afstemmes derover* (*B*).

A. Hovedforslaget afgøres først.

Der afstemmes om, hvorvidt selskabet overhovedet skal anskaffe en fane, købe et skib eller ikke. Forkastes det, bortfalder alle ændringsforslag. Vedtages det, må der stemmes over ændringsforslagene, således at hvis samtlige ændringer forkastes, står hovedforslaget uændret tilbage.

En sådan afstemningsform frembyder visse fordele: hovedsagen er gennemført, som forslagsstillerne og et flertal har ønsket det, medlemmerne står da frit overfor enkelthederne.

Denne afstemningsform er ikke almindelig brugt her i landet, hverken i parlamentariske forsamlinger, i for-

eninger eller i selskaber, idet forsamlingen helst ønsker at kende enkelthederne, ikke mindst de økonomiske betingelser, hvor sådanne er fremherskende i sagen, før der tages beslutning om hovedsagen.

* Det må formentlig også antages, at en sådan afstemning om hovedforslaget, forinden ændringsforslagene er forhandlet, kun kan være af vejledende karakter. Hvis de medlemmer, henholdsvis aktionærer, som har stillet ændringsforslag, insisterer derpå, må dirigenten sikkert være forpligtet til at stille ændringsforslagene til forhandling og afstemning, for derefter pånyt at lade foretage afstemning om hovedforslaget i den skikkelse, det har fået efter den foregående afstemning om ændringsforslagene[1]).*

I *eksemplerne:* Der stemmes først over hovedforslag I a henholdsvis II a. Vedtages hovedforslaget, stemmes der over ændringsforslagene som nedenfor under B. angivet. Hvad enten ændringerne vedtages eller forkastes, består hovedforslaget til trods for, at der måske ikke er enighed i forsamlingen om de enkeltheder, der dog har interesseret forsamlingen så meget, at den har fundet anledning til at diskutere dem og afstemme derom.

B. Sædvanlig afstemmes der først over ændringsforslagene, og når forslaget derefter har fået den form, som forsamlingens flertal har sluttet sig til, afstemmes der om, hvorvidt det ændrede eller uændrede hovedforslag overhovedet skal vedtages.

---

[1]) Se Smith s. 49 og 136.

Princippet er: *først afstemmes der over det videstgående ændringsforslag*[1]), derefter om de mere underordnede. Afgørelsen heraf tilkommer alene dirigenten.

* Det er med rette sagt, at der skal stemmes om ændringsforslagene i den rækkefølge, der bestemmes af deres logiske sammenhæng (logical order)[2]), men det må rigtignok tilføjes, at denne sammenhæng ofte kan være vanskelig at få øje på. Afgørende er det imidlertid, at hele forsamlingen er fuldt ud klar over, hvad der stemmes om og om afstemningens rækkevidde. Når blot dette nøje iagttages, vil der praktisk talt altid være skabt sikkerhed for, at beslutningen ikke senere kan kendes ugyldig ved domstolene på grund af urigtig afstemningsmåde. Vildledning af forsamlingen vil derimod med sikkerhed medføre beslutningens ugyldighed.*

I *eksempel I:* Først stemmes om ændringsforslag *e*, hvorvidt det skal være en fane eller et banner (om farven skal være blå, rød eller hvid er underordnet, men afgørelse heraf kan måske blive påvirket af, om det skal være en fane eller et banner).

I *eksempel II:* Først stemmes om ændringsforslag *d*, hvorvidt det skal være et motorskib eller et skib af anden art.

Ved afstemning ved håndsoprækning beder dirigenten dem »der stemmer *for* ændringsforslaget« om at række en hånd i vejret. Er der et utvivlsomt flertal for ændringsforslaget, er det vedtaget og hovedforslaget

---

[1]) Dette princip følges hyppigt i praksis, men udtales meget sjældent i vedtægter o. l., se dog F.N. rule 90.

[2]) Se Smith s. 49.

dermed ændret; er der nogensomhelst tvivl om resultatet, foretager dirigenten kontraprøve ved at bede dem »der stemmer *mod* ændringsforslaget« om at række en hånd i vejret. Kan et sikkert resultat ej heller nås på denne måde, må der foretages skriftlig afstemning eller afstemning gennem dørene, eventuelt om muligt foretages navneopråb[1]).

Ved skriftlig afstemning skrives der på stemmesedlen: *Ja* (= *for ændringsforslaget*) — *Nej* (= *mod ændringsforslaget*)[2]).

Vedtages således ændringsforslagene, lyder forslagene nu således:

I. »Foreningen anskaffer et banner«.
II. »Et motorskib købes«.

Al diskussion om det tidligere hovedforslag er dermed afsluttet.

De øvrige ændringsforslag er nu ændringsforslag til det således ændrede hovedforslag.

Et ændringsforslag kan dog være af den art, at det kun har sin berettigelse, sålænge det oprindelige forslag står uforandret. Ændres dette, bortfalder dermed ændringsforslaget af sig selv.

I andet fald fortsættes afstemningen af de øvrige ændringsforslag; dirigenten bestemmer i hvilken orden.

I *eksempel I* er der tilbage 3 ændringsforslag; vedtagelsen af det ene udelukker med det samme de to andre. For at undgå besværligere fremgangsmåde sæt-

[1]) Se side 90 f.
[2]) Se formularer nr. 11-14.

ter dirigenten til afstemning ved håndsoprækning (hvert medlem forudsættes at have een stemme) de enkelte ændringsforslag, begyndende med det først stillede eller med det, som under debatten har haft størst stemning for sig:

»De, der stemmer for *ændringsforslag b:* »Foreningen anskaffer et blåt banner«, bedes række en hånd i vejret.«

Får forslaget absolut flertal af de tilstedeværende, er dermed de andre ændringsforslag bortfaldne. Er der ikke absolut flertal[1]) for det, sættes *ændringsforslag c* under lignende afstemning, og opnår dette ej heller absolut flertal, *ændringsforslag d.* Opnår det heller ikke absolut flertal, står hovedforslaget uændret tilbage, hvorefter bestyrelsen er frit stillet med hensyn til bannerets farve, hvis forslaget overhovedet vedtages. Til sikkerhed for, at et forslag virkelig har opnået absolut flertal, kan dirigenten om fornødent foranstalte *kontraprøve* ved at lade dem, der stemmer imod forslaget, række en hånd i vejret.

Nu stilles hovedforslaget, ændret eller uændret, til afstemning.

At et flertal har stemt for ændring af hovedforslaget, *binder dem ikke til at stemme for dette,* og dirigenten bør udtrykkeligt gøre forsamlingen opmærksom herpå. Afstemningen om ændringsforslaget går alene ud på den affattelse, man ønsker, at hovedforslaget skal have, for at tage stilling til det. Det er muligt, at flertallet slet ikke ønsker hovedforslaget fremmet, men da resultatet

---

[1]) Se side 100.

jo ikke kendes på forhånd, vil også de, der vil stemme imod det, have indflydelse på dets mulige indhold.

I *eksempel II* sættes *underændringsforslaget c* først til afstemning og *derefter det ændrede eller uændrede ændringsforslag b* til afstemning, endelig det ændrede eller uændrede hovedforslag.

Selv om der til vedtagelse af hovedforslaget kræves kvalificeret majoritet, skal ændringsforslag og underændringsforslag kun vedtages med simpel majoritet.

* Dette kan man måske formelt udlede af den pågældende vedtægts- eller lovbestemmelse, idet afstemningen om ændringsforslaget jo ikke angår »lovændringer«, »foreningens opløsning«, eller hvilke andre afgørelser der i de enkelte tilfælde skal træffes ved kvalificeret majoritet. Afstemningen angår kun en afgørelse af, hvad der skal forelægges forsamlingen til endelig afstemning. Medens et mindretal altså kan vælte forslaget i den skikkelse, det har fået efter afstemningen om ændringsforslagene, har dette mindretal naturligvis ikke nogen mulighed for at gennemføre nogen ændring i status quo (f. eks. hovedforslaget i en anden skikkelse end den, det simple flertal har ønsket, det skulle have, når det fremlagdes til endelig afstemning). Som følge heraf må kravet om kvalificeret flertal for vedtagelse af ændringsforslag afvises i alle tilfælde, hvor der ikke undtagelsesvis skulle være udtrykkelig hjemmel herfor.*

Almindelige regler om afstemning.

* *Quorum* er den tekniske betegnelse for det antal medlemmer, der skal være til stede på en generalforsamling, for at denne kan være beslutningsdygtig, i aktieselskaber altså for størrelsen af den aktiekapital, der skal være repræsenteret, for at der kan træffes gyldige beslutninger. Hvis aktieselskabsloven eller vedtægterne ikke indeholder bestemmelser herom, kan der ikke stilles sådanne krav til fremmødet, men hvis der gælder særlige vedtægtsregler, må dirigenten, forinden han lader foretage afstemning, forvisse sig om, at forsamlingen er beslutningsdygtig. Tilsvarende gælder, hvis der i et aktieselskab skal træffes en beslutning, der iflg. aktieselskabsloven udkræver samtykke fra indehavere af en bestemt del af aktiekapitalen[1]).

Iflg. grundlovens § 60 kan ingen af tingene tage nogen beslutning, når ikke over halvdelen af dets medlemmer er til stede[2]), og den samme regel gælder for De forenede Nationers generalforsamling, se F.N. rule 68. Smith s. 37 antager, at denne bestemmelse om quorum må antages at gælde i engelsk ret, for alle foreninger, medmindre vedtægterne eller særlig lov har en modsat regel[3]). For dansk rets vedkommende vil reglen næppe kunne anvendes uden særlig hjemmel.*

---

[1]) Se Krenchel Hdbg. tillæg s. 44 ad s. 234 l. 6 f. o.

[2]) Jfr. Flkt. § 36, Ldst. § 39, K. B. § 7.

[3]) If. Company Act 1948 section 134 par. c kræves der i private selskaber 2 medlemmer og i andre selskaber 4 medlemmer for at opnå quorum.

Stiltiende vedtagelse. Når afstemningsspørgsmålet ikke har givet anledning til diskussion, og ændringsforslag ikke er fremsat, kan dirigenten i almindelighed gå ud fra, at forsamlingen billiger forslaget, så at afstemning er overflødig. Han udtaler da: »Hvis ingen forlanger afstemning, betragter jeg forslaget som vedtaget —,« ». . . kandidaten som valgt«, og efter en pause, hvorunder han ser, at ingen i forsamlingen protesterer, erklærer han: »Forslaget er vedtaget« — »N. N. er valgt.«

Afstemning ved håndsoprækning. Skal afstemning ske, foregår det lettest på denne måde: Dirigenten anmoder: »dem, der stemmer for forslaget«, om at række en hånd i vejret, hvorefter han foretager tilsvarende kontraprøve med dem, der stemmer imod.

Det samme gælder ved, at medlemmerne rejser sig.

Dirigenten *optæller antallet* af stemmer for og imod.

Er der så mange til stede, at en *optælling ikke kan finde sted, må der skønnes over*, hvorvidt der er absolut flertal for det ene eller det andet forslag.

Kun hvis antallet af stemmer for eller imod er *utvetydigt*, er sagen dermed afgjort. Er der tvivl, kan afstemningen gentages.

I større forsamlinger bistår protokolføreren dirigenten ved optællingen, eller denne tilkalder et agtet medlem af hvert parti til sammen med ham at skønne over afstemningens udfald.

Giver disse afstemningsmåder ikke sikre resultater, må der foretages en nøjagtig afstemning, enten ved

a. *Afstemning gennem dørene* eller
b. *Navneopråb* eller
c. *Skriftlig afstemning.*

Afstemning gennem dørene.

Efter at dirigenten har fastslået afstemningsemnet, opforder han dem, der vil stemme for forslaget, til at forlade salen. Ved hver udgang posteres 2 mand, en for hvert parti, som foretager optælling af stemmerne. Når det synes, at alle, der vil deltage i den i øjeblikket stedfindende afstemning, har passeret dørene, retter dirigenten påny opfordring til de tilstedeværende om nu at møde frem, da denne afstemning ellers vil blive sluttet. Derefter anmodes de, der stemmer imod, om på samme måde at forlade salen, og optælling finder sted på samme måde. Denne fremgangsmåde er besværlig og urovækkende, fordi alle de stemmegivende skal forlade deres pladser, men giver i større forsamlinger et pålideligt resultat.

Afstemning ved navneopråb er kun mulig, hvor deltagerne i mødet på forhånd er kendte, f. eks. i rigsdagen, jfr. Flkt. § 39, Ldst. § 42, stk. 4[1]), kommunale råd, eller hvor deltagerne forud for mødet er anmeldte, f. eks. i delegeretforsamlinger. Dirigenten lader sekretæren eller en anden oplæse navnene, begyndende ved et

[1]) I landstinget skal sådan afstemning ske, dersom der ved den på sædvanlig måde foretagne afstemning ikke viser sig et tilstrækkeligt stemmetal, eller 3 medlemmer forlanger det. I folketinget kan 15 medlemmer inden afstemningens begyndelse kræve navneopråb.

tilfældigt valgt bogstav eller nummer, og hver deltager svarer da ja eller nej, hvilket noteres af to stemmetællere, eventuelt tillige af den, der læser navnene op, ved afkrydsning eller lignende på listen; efter afstemningens afslutning optælles stemmerne.

Disse afstemninger foregår offenligt; enhver tilstedeværende kan kontrollere, hvorledes den enkelte afgiver stemme; en sådan offentlighed kræves, hvor personer, der står almenheden til ansvar for deres gerning, skal afgive stemme, f. eks. i rigsdagen og kommunale forsamlinger, og kravet om offentlig afstemning (offentlig votering) i kollegiale retter fremsættes ofte.

Skriftlig afstemning. Hvor der derimod må regnes med, at den stemmegivende kan lade sin stemmeafgivning påvirke af ikke saglige hensyn, vil den *hemmelige afstemning* byde så betydelige fordele, at den bør anvendes til undgåelse af stemmekøb eller valgtryk, direkte eller indirekte på grund af afhængighedsforhold mellem parterne.

Hvor de tilstedeværende ikke har lige stemmeret, må der altid, hvis der ikke er enstemmighed ved håndsoprækning, finde skriftlig afstemning sted.

I foreninger og aktieselskaber foregår afstemninger sædvanligvis offentligt, men det er dog ikke sjældent i vedtægterne fastsat, at valg skal foretages ved skriftlig afstemning (eventuelt at dette kun kan udelades med samtlige tilstedeværendes samtykke) eller at ethvert medlem eller et vist antal af medlemmer, aktionærer, skal kunne kræve skriftlig afstemning. Hvor der ikke

er sagt noget derom i vedtægterne, hverken for eller imod, *bør dirigenten altid imødekomme et krav om skriftlig afstemning fra medlemmer, aktionærer*, når et sådant krav får en passende støtte fra forsamlingens side; dirigenten bør derfor meddele, at krav herom er fremsat, og spørge om, hvorvidt andre slutter sig hertil. En håndsoprækning vil da hurtigt vise resultatet.

Skriftlig afstemning vil være ensbetydende med hemmelig afstemning, når der ikke kræves underskrift på stemmesedlerne.

Afstemningen foregår ved, at medlemmerne på omdelte stemmesedler[1]) skriver ja eller nej eller kandidaternes navne. Er adgangskortet forsynet med afrivelige stemmesedler, meddeler dirigenten, hvilket nummer af stemmesedlerne, der skal skrives på. Dirigenten lader protokolføreren eller andre i forsamlingen indsamle sedlerne i en æske, og når alle stemmesedler er afleveret til ham, oplæser han dem i tilfældig rækkefølge eller lader to, tre af forsamlingen foretage optællingen.

Beslutning tages og valg sker sædvanlig ved afstemning af de tilstedeværende, når der ikke i lov eller vedtægter er stillet særlige krav i så henseende[2]).

»Blanke stemmer« (»stemmer ikke«), regnes med til afgørelse af, om der i valget har deltaget det fornødne antal valgberettigede[3]), *men afstemningens resultat afgøres efter antallet af de iøvrigt afgivne stemmer*[4]).

---

[1]) Se formularer bag i bogen.
[2]) Se side 97 f.
[3]) Ldst. § 39 nr. 2.
[4]) Ldst. § 4.

Det samme må gælde, hvis en afgiven stemme er ugyldig, f. eks. fordi der på den er anført *flere navne,* end der skal vælges kandidater[1]).

Ugyldige stemmesedler. Stemmesedlen må være udfyldt på en sådan måde, at den stemmegivendes standpunkt klart og utvetydigt fremgår deraf. *Indeholder stemmesedlen andet end det fornødne* ja eller nej eller andet end navnene på de kandidater, der stemmes på, er den ugyldig; ligeledes, hvis der er anført *flere* navne, end der skal vælges kandidater[2]), men den er gyldig, selv om der på den er opført *færre* navne; den er endvidere ugyldig, hvis det ikke med sikkerhed fremgår, hvem der stemmes på (f. eks. hvis der kun skrives »Hansen«, når der er spørgsmål om valg mellem Otto Hansen og Carl Hansen); ligeledes når der ved hemmelig afstemning findes skrevet, tegnet eller på anden måde anbragt noget, hvorved det findes forsætlig tilkendegivet, hvem den stemmende er; endvidere, hvis der er benyttet en anden stemmeseddel end den til dette brug udleverede[3]).

Almindeligt flertalsvalg.

Ved valg af en enkelt kandidat sker afgørelsen med simpelt flertal.

---

[1]) Ldst. § 39 nr. 2.

[2]) Det visse steder i udlandet kendte princip, at valgbestyrelsen (dirigenten) sletter de overtallige sidste navne, kan kun anvendes med udtrykkelig hjemmel i vedtægterne.

[3]) Jfr. valgloven § 37, stk. 1, og kommvalgl. § 22, stk. 1.

Skal to eller flere vælges til udvalg, bestyrelse, revision o. s. v., kan valget ske successivt, een ad gangen. Herved opnår forsamlingen at få den valgt først, som flertallet helst ser valgt, derefter den, som samme flertal ønsker valgt som nr. 2 o. s. v., medens mindretallet er sat helt ud af spillet. Denne valgmåde er utilfredsstillende og tidsspildende.

Der stemmes sædvanligt på een gang på det hele antal, som skal vælges, 2, 3, 5 o. s. v.

* Hvis vedtægterne ikke indeholder hjemmel til andet, må dette være en ufravigelig regel.*

Vælgerne opfører på stemmesedlen det antal navne, som skal vælges.

Optællingen foregår ved, at stemmesedlerne oplæses af dirigenten, medens to eller tre tilkaldte noterer, hvor mange stemmer der afgives for hvert navn.

Er der flere kandidater til det eller de ledige mandater, og afstemningen sker frit mellem kandidaterne, er den eller de valgt, der har opnået de fleste stemmer (eventuelt med relativt flertal). Dette gælder også, hvis vælgerne, selv om de er bundne til at stemme på dem, der er anmeldte gennem indgivelse af lister, dog har ret til at *stryge enkelte navne på listen og indsætte andre af de opstillede kandidater.* Ved optællingen af stemmer må da de blandede lister frasorteres de rene lister, og de på de blandede lister opnåede stemmetal for de enkelte kandidater sammenlægges med stemmetallene fra de rene lister.

* Afholdelse af bundet listevalg, hvor der kun kan stemmes på listen som helhed, kræver sædvanligvis ud-

trykkelig hjemmel i vedtægterne, men det kan tænkes, at forretningerne kan være fordelt på en sådan måde mellem bestyrelsens medlemmer, at et listevalg må være naturligt[1]).*

Eksempel: Der er 2 lister til valg af 5 kandidater; hver vælger har altså 5 stemmer; der afgives 730 stemmesedler; på liste A afgives 300 rene stemmer, på B 320; 85 har stemt på nr. 1, 2 og 5 af liste A og på nr. 3 og 4 af liste B; 25 har stemt på nr. 2, 3 og 5 af liste B og på nr. 1 og 4 af liste A.

Opgørelsen viser følgende stemmeafgivning:

A	1	300	+ 85	+ 25	=	410
	2	300	+ 85		=	385
	3	300			=	300
	4	300		+ 25	=	325
	5	300	+ 85		=	385
B	1	320			=	320
	2	320		+ 25	=	345
	3	320	+ 85	+ 25	=	430
	4	320	+ 85		=	405
	5	320		+ 25	=	345

Valgt er derefter: B 3 med 430 st., A 1 med 410, B 4 med 405, A 2 med 385 og A 5 med 385 stemmer.

Er stemmetallene lige for flere kandidater, finder lodtrækning sted.

Forholdet vil være det samme, hvis der *frit kan stemmes på enhver valgbar, eller hvis der er opstillet mere end to lister, mellem hvis enkelte navne vælgerne frit*

[1]) Jørgen Trolle, Juristen 1951, s. 3.

kan vælge til sammenstilling af de 5 navne, han kan stemme på. *De kandidater, der har opnået absolut majoritet*[1]), *er endeligt valgte;* er derved ikke alle kandidater valgte, men en række personer har fået et antal stemmer under 50, *kan den anses for valgt, der har fået det største mindretal, den som har relativt flertal.* Har 3 kandidater fået henholdsvis 46, 32 og 26, er det måske ikke betænkeligt at anse manden med de 46 stemmer for valgt, men har 6 kandidater fået følgende stemmetal: E: 19 — F: 17 —, G, H, I og K hver 16 stemmer, er det vanskeligt at hævde, at E, som har fået det relative flertal, med rette repræsenterer et »flertal« overfor de 81, der ikke har stemt for ham; en sådan afgørelse må naturligvis vække utilfredshed. Hvis man ikke vil anse relativt flertal for tilstrækkeligt (se herom side 101 f), må der derfor *foretages omvalg* efter de nedenfor angivne regler.

Afstemningens resultat.

En stedfunden afstemning kan udvise et af følgende resultater:

1. *Enstemmighed* ɔ: at det stillede forslag eller den eller de opstillede kandidater, hvis antal ikke overstiger de ledige mandater, har opnået alle de afgivne stemmer.

At nogle måtte have *afholdt sig fra deltagelse i afstemningen, forringer ikke enstemmigheden;* de har selv indtaget den passive, ligeglade rolle, overladt afgørelsen til de andre og betragtes derfor i så henseende

[1]) Se side 100.

som ikke nærværende. Tilsvarende gælder ved beslutninger, der træffes ved absolut eller kvalificeret flertal.

Enstemmighed udkræves sjældent, men det ses dog krævet i visse vedtægter til vedtagelse af forslag af væsentlig betydning for selskabet eller foreningen og må kræves, uden hensyn til om vedtægterne indeholder bestemmelse i så henseende, *til vedtagelse af forslag, der ville gøre indgreb i ubetingede medlemsrettigheder,* endog således at *der ikke alene kræves enstemmighed hos de mødte, men af samtlige medlemmer i selskabet, foreningen*[1]). Sådan enstemmighed af samtlige aktionærer kræves ifølge AL. § 57[2]) til vedtagelse af nye bestemmelser, der går ud på

at pålægge aktionærerne indskudspligt,

at gøre indskrænkning i aktiernes frie omsættelighed.

at forpligte aktionærerne til at lade deres aktier helt eller delvis indløse udenfor tilfælde af selskabets opløsning.

at påbyde, at aktionærers aktieret trods foretagen indbetaling skal være forbrudt, når indbetaling ikke erlægges i rette tid.

2. ***Ligestemmighed*** d. v. s. stemmernes antal står lige. *Afstemningsforslaget er ikke vedtaget.* Her må iøvrigt sondres mellem valg (a) og andre forslag (b).

a. *Valg.* Skal sådant ske, enten fordi lov[3]) eller vedtægter kræver det, eller fordi generalforsamlingen har

---

[1]) Se Meyer s. 60 og 119 ff.

[2]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 246 flg.

[3]) Jfr. AL. § 46 (bestyrelsesvalg), 52 (revisorvalg), 61 (likvidatorvalg).

besluttet det, må der opnås et resultat. Der foretages da en *ny Afstemning*, og giver den det samme resultat, må *valget afgøres ved lodtrækning*. At stemmerne står lige, vil sædvanlig kun forekomme ved valg mellem 2 kandidater, men kan selvfølgelig tænkes også ved valg mellem to lister eller hvor flere kandidater skal vælges; har 5 kandidater lige mange stemmer, men der kun kan vælges 4, må dirigenten foretage lodtrækningen på den måde, at han af en stemmekasse *efter hinanden udtrækker fire af de 5*, således at den tilbageblivende er den ikke valgte.

b. *Forslag af anden art end valg. Står stemmernes antal lige, er forslaget ikke vedtaget og bortfalder*, idet der ikke er nogen majoritet for ændring af den hidtidige tilstand (status quo), og denne bevares da uforandret, medmindre der i vedtægterne er udtrykkelig hjemmel for en anden afgørelse, f. eks., i forretningsordenen for bestyrelser, at *formandens stemme i så fald er afgørende*, tæller dobbelt, eller i vedtægterne angående generalforsamlinger, at *dirigentens stemme gør udslaget;* dette sidste vil kun kunne finde sted, når dirigenten er stemmeberettiget medlem af forsamlingen[1]), da en afgørelse truffet ved en sådan uden for selskabet stående persons stemme må anses for ugyldig, og af ethvert medlem må kunne kræves omstødt ved domstolene.

At lade lodtrækning afgøre, om et forslag af heromhandlede art er vedtaget eller forkastet, når stemmerne står lige, er ganske urigtigt, da de 50 pct. nejstemmer har lige så stærkt krav på at bevare den hidtidige til-

[1]) Jfr. Krenchel Hdbg. s. 233.

stand som de 50 pct. jastemmer på en ændring deraf; til ændring af den bestående tilstand må kræves en overvejende stemning hos medlemmerne, og denne må mindst være 1 over halvdelen. Dette kan være lidt nok, og derfor kræves der også de fleste steder ved ændringer af væsentligere art et kvalificeret flertal, se nedf. under 4.

3. ***Absolut*** eller ***simpelt flertal*** foreligger, når en kandidat (eller liste) eller forslag har fået mere end halvdelen af stemmerne. Om nødvendigheden af et sådant flertal se s. 101 f.

Det kræves dog undertiden, at der for et forslag er afgivet mere end halvdelen af de tilstedeværende stemmer, eller at mere end halvdelen af selskabets medlemmer eller stemmer har stemt for forslaget[1]).

4. ***Kvalificeret flertal*** kræver, at der er afgivet for Forslaget et *vist antal stemmer udover halvdelen*, hvilket må være fastsat udtrykkeligt i vedtægterne, f. eks. $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{9}{10}$. Et sådant flertal kræves i reglen i foreninger og aktieselskaber til vedtagelse af vedtægtsændringer, opløsning m. v. *Et flertal på ni tiendedele af aktiekapitalen kræves i AL. § 57 til væsentlige ændringer af selskabets formål*, hvorhos der til vedtagelse af *forslag til ændring af vedtægterne, der medfører en forskydning af det mellem forskellige aktieklasser bestående forhold*, udkræves, at forslaget, foruden at være vedtaget på den i vedtægterne foreskrevne måde, tiltrædes af aktionærer,

[1]) If. grundlovens § 94 kræves ved folkeafstemning om grundlovsændringer, at et flertal af de i afstemningen deltagende og mindst 45 pct. af samtlige vælgere skal have afgivet deres stemmer for rigsdagens beslutning.

der ejer ni tiendedele af den del af aktiekapitalen, i hvis rettigheder der gøres indgreb.

5. ***Relativt flertal*** kan forekomme, hvor der er 3 eller flere kandidater at stemme på til besættelse af eet eller flere mandater eller 3 eller flere sideordnede forslag at vælge mellem, og *ingen af dem ved første afstemning har opnået over halvdelen af stemmerne.*

Eksempel: af 100 stemmer får A: 34 stemmer, B: 33 stemmer, C: 33 stemmer.

* For aktieselskabers vedkommende indeholder loven bestemmelser om visse beslutninger, der kun kan træffes eenstemmigt eller med en særlig kvalificeret majoritet. I foreningsvedtægter kræves det ofte, at særligt vigtige beslutninger, f. eks. vedtægtsændringer eller foreningens opløsning, træffes ved kvalificeret majoritet, medens det omvendt i enkelte tilfælde — således især ved dirigentvalg — udtrykkeligt bemærkes, at relativt flertal er tilstrækkeligt[1]). Spørgsmålet er imidlertid, hvilket flertal der kræves, når vedtægterne eller lovgivningen ikke indeholder nogen bestemmelse herom.

I 1. udgave af nærværende håndbog s. 95 siges det udtrykkeligt, at simpelt (absolut) flertal altid er afgørende, men også nødvendigt, og følgelig anses relativt flertal ikke for tilstrækkeligt, medmindre vedtægterne tillader det. Denne opfattelse deles også af Niels Skriver Svendsen: Valg og vedtagelser, 1946 s. 19.

Den stærke kritik, der er fremsat imod anvendelsen af relativt flertal, især af Niels Skriver Svendsen (se neden-

[1]) Studf. § 22.

for s. 107, note [1]), må i det store og hele siges at være helt berettiget. Der kan ikke være tvivl om, at metoden kan føre til helt urimelige resultater. Ikke desto mindre anvendes den utvivlsomt i stort omfang i almindelig foreningspraksis, og kravet om absolut flertal kan næppe fastholdes som en almindelig regel.

Hvis der er flere kandidater til en bestyrelsespost, antager Meyer s. 59, at den kandidat er valgt, som har flere stemmer end nogen af de andre kandidater. Hvis der skal besættes 5 bestyrelsesposter, og der frit kan stemmes på alle kandidater, vil de 5 kandidater være valgt, som hver især har flere stemmer end nogen af de andre. Resultatet vil ofte være et mangelfuldt udtryk for forsamlingens ønsker, men når vedtægterne ikke hjemler anvendelse af en mere betryggende afstemningsmåde, vil et valg efter relativt flertal næppe blive kendt ugyldigt.

Relativt flertal er jo ikke ukendt ved offentlige valg, men har ikke den samme hævd ved andre vedtagelser end valg. Måske kan man derfor stille krav om absolut flertal ved vedtagelse af en beslutning blandt flere forslag. Spørgsmålet er dog meget tvivlsomt.*

Omvalg.

Når afstemningen ikke giver resultat i første omgang, og afgørelse skal træffes, må der foretages ny afstemning.

1. ***Først foretages ny fri afstemning*** mellem de kandidater, *hvis valg ikke er endeligt afgjort i første om-*

gang, eller over de forslag, hvorom der uafgjort er stemt i 1. omgang.

Hvis der ved valg af kandidater har skullet foretages *anmeldelse af dem før generalforsamlingen*, må de videre afstemninger kun finde sted mellem de anmeldte, men er kandidaterne *først opstillede på mødet*, kan der intet være til hinder for, at *en helt ny kandidat kan opstilles*, som muligt har chance for at samle absolut flertal. Dette gælder også ved afstemning om *ændringsforslag* stillede under debatten; stilles der da nyt ændringsforslag, må der dog først åbnes adgang for debat om det nye forslag, før ny afstemning finder sted[1]).

2. ***Bundet omvalg.*** Hvis 2. (frie) afstemning ikke er afgørende, kan et resultat fremskaffes på en af følgende måder:

A. Bundet omvalg mellem de to, der har opnået det største antal stemmer[2]). Denne metode er den hyppigst og lettest anvendte, men den kan virke vilkårlig, hvis stemmetallene ligger nær på hinanden, f.eks. 35, 33, 32.

B. Ved overførsel af stemmer fra de kandidater, der har fået det mindste antal stemmer til en af de andre kandidater efter vælgernes nærmere angivelse på stemmesedlen efter principperne i den engelske forholdstalsvalgmåde (the

---

[1]) Jfr. s. 80.

[2]) Således valgloven § 86 om valg af eet landstingsmedlem på Bornholm og Færøerne.

single transferable vote[1]). Fremgangsmåden er følgende:

Hvis kandidaternes navne foreligger trykt, sætter vælgeren nr. 1 udfor den kandidat, han helst ønsker valgt, nr. 2 udfor den, som han derefter kunne ønske valgt (første subsidiære), og hvis valget står imellem en række kandidater, nr. 3 o. s. v. ved flere af navnene. Hvis stemmesedlen ikke er trykt, skriver vælgeren først navnet på den, han helst ønsker valgt, derunder navnet på den næstønskeligste o. s. v.

En stemmeseddel, der kun indeholder et navn, er gyldig, men stemmen går eventuelt tabt, hvis der ikke bliver brug for den ved valget af den førstopførte o. s. v.

Ved opgørelsen af valget sorteres først stemmesedlerne efter den kandidat, der står som nr. 1 på hver seddel. *Hvis ingen kandidat derved har opnået over halvdelen af stemmerne, overføres stemmerne fra den kandidat, der har fået det mindste stemmetal til de kandidater, der står opførte som nr. 2 på de overførte stemmesedler.*

Hvis ingen kandidat ved disse overførte stemmer har opnået over halvdelen af stemmerne, overføres stemmerne fra den, der har fået det næstmindste antal stemmer, til dem, der står opførte som nr. 2 på disse stemmesedler og således fortsættes med stemmerne fra den,

---

[1]) Denne valgmåde er omtrent den samme som den af Andræ opstillede, jfr. s. 114. Om dens anvendelse ved forholdstalsvalg se s. 111.

Betænkning fra valglovskommissionen af 1921 s. 295; F. Zeuthen: Forholdstalsvalg og Enkeltmandsvalg i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1918, s. 352 flg.

der har fået de derefter mindste antal stemmer, indtil en af kandidaterne har fået absolut flertal.

På denne måde vil en af de kandidater, der straks har samlet et betydeligt antal stemmer, opnå valg.

Eksempler:

100 stemmer. 1 kandidat skal vælges. Fordelingstallet er 100:2 (1 + 1), forhøjet med 1 = 51. Ingen har straks nået dette. Stemmerne er fordelte således (Bogstaverne i parentesen angiver de subsidiære kandidater):

I

3 Kandidater er opstillede.

A	38	(C)	+ 11	49
B	37	(C)	+ 14	51
C	25	(A : 11) (B : 14)	÷ 25	

Overførslen sker således:

Af C-stemmerne har 11 subsidiært stemt for A, 14 for B; disse overføres til henholdsvis A og B; denne sidste får derved 51 stemmer og er valgt.

II

5 kandidater er opstillede.

A	(E)	40 + 3	43	43 + 5	48
B	(E)	35	35 + 4	39 + 10	49
C	(A : 5) (B : 10)	15	15 + 3	18 ÷ 18	0
D	(B : 4) (C : 3)	7	7 ÷ 7		
E	(A)	3 ÷ 3			
		100	100		97
		Blanke stemmer..... ÷ 3			3
					100

Overførslen sker således:

1. E's stemmer overføres til A, der derefter har 43.

2. D's stemmer overføres med 4 til B og 3 til C.

Derefter har A: 43, B: 39 og C: 18 stemmer.

3. C's 18 stemmer overføres, idet dog 3 af de til C overførte stemmer ikke har anført mere end een subsidiær kandidat og derfor ikke kan overføres videre.

Derved får B: 49 og A: 48 stemmer; B er valgt, da han har flest af de to, der er til rest, og det samlede stemmetal nu kun er 97, idet de 3 »udtømte« stemmer ikke medregnes.

C. *Karakter-Metoden*[1]) anvender anførelse af subsidiære kandidater (forslag) på stemmesedlen; den først anførte kandidat er det fulde udtryk for vælgerens ønske om, hvilken kandidat, hvilket forslag han helst ser gennemført, altså udtryk for hans fulde »tilfredshed«; hver stemme for den først anførte ansættes til en værdi af 1; de subsidiært opførte kandidater opfylder ikke vælgerens krav på fuld tilfredshed, og der tillægges derfor kun stemmen på en sådan kandidat en vis brøkdels stemmevægt, der skulle svare til vælgerens relative tilfredshed og derfor kan variere meget; i praksis må det derfor ved vedtægterne eller eventuelt af dirigenten fastslås, med hvilken brøkdel stemmer på første, anden o. s. v. subsidiære kandidat skal beregnes, f. eks. med henholdsvis ½, ¼ o. s. v.

---

[1]) Jfr. Heckscher Afst. s. 15 flg., hvor metoden benævnes immanensmetoden.

Eksempel: Der afgives 100 stemmer på 5 kandidater med tilføjelse af en subsidiær kandidat; der er tillagt de subsidiære stemmer vægt som ½ stemme.

Stemmerne fordeler sig således:

For	A	B	C	D	E
Subsidiært.....	C	C	A—B	B—C	A
	40	35	5 10	4 3	3

Herved får

A: 40 egne + 5/2 (fra C) + 3/2 (fra E) = 44
B: 35 — + 10/2 (fra C) + 4/2 (fra D) = 42
C: 15 — + 40/2 (fra A) + 35/2 (fra B) = 3/2 (fra D) = 54
D: 7 = 7
E: 3 = 3
100 + 100/2 =150

C er valgt med over halvdelen af stemmerne: 15 hele og 78 halve, til trods for, at kun 15 oprindelig har stemt for ham.

D. *Kvalitetsmetoden*[1]) anvender ved skriftlig afstemning samme stemmemåde som foran under B beskrevet. Vedtaget er det forslag, valgt er den kandidat, der har opnået flertal overfor hver især af de øvrige i direkte sammenligning med hver enkelt.

Eksempel: 1 skal vælges; der stemmes på 5 kandidater; der afgives 100 stemmesedler, der fordeler sig således:

[1]) Jfr. bl. a. Johan Pedersen: Selvstyre 1904, N. Skriver Svendsen: Kvalitetsmetoden 1910, Demokratiets Genrejsning 1926, Valg og Vedtagelser 1946. Metoden anvendes bl. a. i Dansk Ingeniørforening.

40	35	5	10	4	3	3
A	B	C	C	D	D	E
C	C	A	B	B	C	A
B	A	D	D	A	A	

Resultatet er, at

C foretrækkes for A af 53 (35 + 5 + 10 + 3) mod 47 (40 + 4 + 3).
C — - B af 58 (40 + 5 + 10 + 3) mod 39 (35 + 4).
C — - D af 90 (40 + 35 + 5 + 10 mod 7 (4 + 3).
C — - E af 93 (40 + 35 + 5 + 10 + 3) mod 3.

C har således fået flest stemmer i sammenligning med enhver anden kandidat og er valgt.

Ved afstemning over forslag må dirigenten sørge for, at »status quo« kommer med mellem forslagene.

Viser det sig, at intet forslag sejrer over hvert især af alle de andre, men f. eks. A sejrer over hvert af de andre undtagen B, og B over hvert af de andre undtagen C, et såkaldt kontradiktorisk tilfælde, bortfalder alle forslagene som ved ligestemmighed og »status quo« bevares. Drejer det sig om valg, kan der trækkes lod imellem de pågældende kandidater, der har sejret over de andre, men er i kontradiktorisk tilfælde indbyrdes.

Forholdstalsvalg.

I de fleste foreninger og selskaber vælges bestyrelsen efter reglerne for flertalsvalg, sjældnere efter forholdstalsvalgmetoder. Flertalsvalget giver en ensartet bestyrelse, hvis medlemmer på forhånd tør forventes at ville beslutte og handle under enighed ialtfald om hovedretningslinjerne. Jo mere handling der kræves af bestyrelsen, desto mere er enighed i så henseende ønskelig; skal

ethvert spørgsmål underkastes principielle drøftelser, inden beslutning tages, forsømmes let lejligheden til handling.

Hvor det derimod drejer sig om en forsamling, hvis væsentligste opgave er prøvelse, overvejelse af principperne for ledelsen af selskabet o. s. v., kan forholdstalsvalgmåden være på sin rette plads, idet det her gælder, at alle anskuelser, alle berettigede interesser skal kunne komme til orde og gøre sig gældende.

Selv om det ved beslutningstagelse selvfølgelig må blive flertallet (det absolutte eller relative), der bliver det afgørende, vil tilstedeværelsen af en eller flere minoriteter dog øve sin kontrollerende og inciterende indflydelse, idet kravet til den indre berettigelse af flertallets beslutning skærpes ved oppositionen. Den forholdsmæssige repræsentation for de forskellige anskuelser er et naturligt supplement til nutidens selvstyreprincip, være sig i politiske, religiøse, fagmæssige eller sociale sammenslutninger.

Spørgsmålet om den praktiske udførelse af en sådan forholdsmæssig repræsentation har gennem lange tider været genstand for videnskabsmænds og praktikeres, navnlig folkerepræsentanters indgående overvejelser, forslag og prøvelse, idet spørgsmålet er så langt fra en sikker og given løsning, at det netop må erkendes, at ingen metode er absolut retfærdig i sine yderste konsekvenser.

I aktieselskaber er anvendelse af forholdstalsvalg upraktisk ved valg af bestyrelse, men anvendelig ved valg til delegeretforsamlinger og repræsentanskaber og

f. eks. ved nedsættelse af et udvalg; nogen udbredt anvendelse har forholdstalsvalg ej heller fundet i foreninger her i landet, de er f. eks. næsten ukendt indenfor de danske arbejderorganisationer, men noget mere om end ikke meget, anvendt indenfor landbostandens økonomiske sammenslutninger.

Forholdstalsvalg kan kun anvendes, når lov eller vedtægter udtrykkelig hjemler det eller *når forsamlingen* f. eks. ved nedsættelse af et udvalg, der ikke ellers har hjemmel i selskabets love, *udtrykkeligt beslutter det.* * Ved vedtægtsmæssige valg kan forholdstalsvalg kun anvendes, når der er udtrykkelig hjemmel hertil, eller forsamlingen beslutter det i overensstemmelse med reglerne om vedtægtsændringer.*

Læren om forholdstalsvalgmåden er grundlagt af danskeren Andræ og samtidig af englænderen Hare i midten af det nittende århundrede. Der har efterhånden udviklet sig en række metoder med mange variationer af enkeltheder, der hver på sin vis søger at tilfredsstille kravet om den tilnærmelsesvis mest retfærdige fordeling af en række mandater i forhold til vælgertallet i hver gruppe. Da det ikke i nærværende arbejde er hensigten at give en udtømmende fremstilling af forholdstalsvalgmetoderne, deres fortrin og mangler, men alene at anvise de i det praktisk liv mest brugte og mest brugbare metoder, må der her henvises først og fremmest til Vilhelm Elberling: Om samtidige valg af flere repræsentanter for samme kreds, der findes i betænkning afgivet af valglovskommissionen, København 1922.

Grundtanken ved forholdstalsvalg er den betragtning, at hvis der i et eller andet øjemed af en forsamling (f. eks. på 1000 personer) skal vælges 5 repræsentanter, bør $\frac{1}{5}$ af forsamlingen (altså 200) kunne sætte valget af en repræsentant igennem. Dette krav opfyldes bedst efter D'Hondts og største-brøks-metoden. Det er de mandater, der ikke kan fordeles med fuld kvotient, som volder vanskelighederne. Ved største-brøks-metode går restmandaterne til de partier, der mønstrer de største antal overskydende stemmer, ved D'Hondts metode går de i reglen til de talstærke partier.

De mest kendte metoder er:

1. **Største-brøks-metode.**
2. **D'Hondts metode.**
3. **Andræs metode.**
4. **Den belgiske metode.**
5. **Den engelske valgmetode**[1]**).**
6. **Saint-Laguës metode**[2]**).**

---

[1]) *Denne ovf. s. 103 f.f. beskrevne valgmetode benyttes særlig ved forholdstalsvalg,* idet nummereringen da fortsættes så langt, som det er ønskeligt. De kandidater, der straks har opnået fordelingstallet (d.v.s. det samlede stemmetal divideret med mandaternes antal + 1) er straks valgte; er der for disse afgivet flere stemmer end fornødent til opnåelse af valg, overføres de overskydende stemmer til de på disse opførte subsidiære kandidater, og stemmerne for de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, overføres til de subsidiære kandidater, idet stemmerne for den kandidat, der har opnået det mindste antal stemmer, først fordeles, derefter stemmerne for den, der har fået det næstmindste antal stemmer o. s. fr.

[2]) *Saint-Laguës metode* benytter samme divisionsskema som den D'Hondtske metode, men i stedet for dennes divisorer: 1, 2,

De fire første metoder, der har fundet videre anvendelse her i landet, skal i det følgende kortelig skitseres; på grundlag af Elberlings fremstilling vil systemerne bedst kunne illustreres ved følgende *eksempel:*

Partierne	A	B	C
der hver har fået	51 st.	40 st.	17 st.
		tilsammen	108 st.

skal vælge 9 repræsentanter.

a. Efter den *største-brøks-metode: Partiernes samlede stemmetal* (*108*) *divideres med antallet af mandater* (*9*), kvotienten (12) er altså det antal stemmer, hvert mandat repræsenterer.

Hvert partis stemmetal divideres med kvotienten, derved får A: $\frac{51}{12} = 4\frac{3}{12}$, B: $\frac{40}{12} = 3\frac{4}{12}$, C: $\frac{17}{12} = 1\frac{5}{12}$; 8 er valgt med fuld kvotient, det 9. mandat tilfalder *den største brøk* (C: $5/12$), så at A: får 4, B: 3 og C: 2 mandater; har to eller flere den samme brøk, trækkes der lod.

b. Efter *D'Hondts metode:* Hvert partis stemmetal divideres med tallene 1, 2, 3, 4, 5 o. s. v. så langt det er nødvendigt. Det første mandat tilfalder det parti, der ved denne division får den største kvotient, det andet mandat det parti, der får den næststørste kvotient, og så fremdeles, indtil samtlige mandater er fordelte. Valg-

3, 4 o. s. v. benyttes som divisorer 1, 3, 5, 7 o. s. v. Valgkvotienten er det dobbelte af den kvotient, der ved division af partiernes stemmetal med 1, 3, 5, 7 o. s. v. giver det sidste mandat. Denne valgmetode benyttes her i landet kun ved mandatfordelingen iflg. valgl. § 44.

kvotienten er den kvotient, der giver det sidste mandat. Har flere samme kvotient, og der ikke er så mange mandater tilbage, at der kan tildeles dem alle mandat, trækkes der lod.

Har tre partier henholdsvis: A: 150, B: 100, C: 50 stemmer, ialt 300 stemmer, ses det umiddelbart, at der til valg af 6 kandidater udkræves 50 stemmer til hver, så at A skal have: 3, B: 2 og C: 1 mandat; dette resultat fremkommer også ved den D'Hondtske divisionsmetode:

	A parti	B parti	C parti
Der divideres med 1.	150 (1.)	100 (2.)	50 (5.)
- — - 2.	75 (3.)	50 (4.)	25
- — - 3.	50 (6.)	$33^1/_3$	$16^2/_3$

hvorefter partierne får valgt med største, næststørste, trediestørste o. s. v. kvotient: A som nr. 1, B som nr. 2, A som nr. 3, B, C og A hver een med lige kvotient, hvorfor deres rækkefølge afgøres ved lodtrækning, ɔ: A har fået: 3, B: 2 og C: 1 mandat.

Anvendt på førstnævnte eksempel:

	A parti (51 stemmer)	B parti (40 stemmer)	C parti (17 stemmer)
Divisor 1.	1) 51	2) 40	6) 17
— 2.	3) $25^1/_2$	4) 20	$8^1/_2$
— 3.	5) 17	7) $13^1/_3$	
— 4.	8) $12^3/_4$	10	
— 5.	9) $10^1/_5$		
— 6.	$8^1/_2$		

Herefter får A: 5 mandater, B: 3 og C: 1. Valgkvotienten er $10^1/_5$, der bliver bestemmende for, hvor mange

mandater hvert parti kan få; i eksemplet: 51: $10\frac{1}{5} = 5$, 40: $10\frac{1}{5} = 3$, 17: $10\frac{1}{5} = 1$, idet resterne bortkastes.

For ved valgopgørelsen hurtigere at kunne udfinde, hvilket mindstetal af mandater hvert parti skal have, divideres[1]) det samlede stemmetal med det samlede mandattal + 1 (i eksemplet 9 + 1 = 10); den udfundne kvotient ($108 : 10 = 10\frac{8}{10}$) forhøjes til nærmeste hele tal (11), — hvis kvotienten er et helt tal, tillægges 1 —, hvormed de enkelte partiers stemmetal divideres; derefter skal A-partiet mindst have $51 : 11 = 4$, B: $40 : 11 = 3$ og C: $17 : 11 = 1$ mandater. Derved er afgjort de 8 mandater. Til udfindelse af, hvem der skal have det niende mandat, foretages en yderligere division for de enkelte partier; det parti, der derved får den største kvotient, får det resterende mandat. I eksemplet:

A.	B.	C.
$\frac{51}{4+1} = 10^1/_5$	$\frac{40}{3+1} = 10$	$\frac{17}{1+1} = 8^1/_2$

A-partiet har den største kvotient og får det sidste, niende mandat. Tilsvarende gælder, når der resterer flere mandater.

c. Andræ's metode (i den oprindelige form)[2]) benytter *samme fordelingstal som største-brøks-metoden.*

---

[1]) Den Hagenbach-Bischoffske metode.

[2]) Ved valgloven af 10. maj 1915 § 76 flg. ændredes metoden til anvendelse ved landstingsvalget, idet

1) Største-brøks kvotienten (den fulde kvotient) erstattedes med Hagenbachs kvotient (den tilstrækkelige kvotient),

Vælgerne stemmer på så mange kandidater, som der er pladser at besætte. Stemmesedlerne blandes og udtrækkes een for een. Det første navn på hver stemmeseddel oplæses. Når en kandidat har fået så mange stemmer, som fordelingstallet angiver, er han valgt. Der fortsættes så med oplæsningen af de øvrige stemmesedler, idet en allerede valgt kandidats navn slettes og det næste navn oplæses. Når fordelingstallet nås for en ny kandidat, erklæres vedkommende for valgt o. s. v.

Når alle stemmesedler er oplæst, uden at alle valg er afgjort, *erklæres de kandidater, der har fået mindst ½ kvotient, for valgt;* ved stemmelighed gør lodtrækning udslaget.

Opnås ikke herved at få alle valg afgjort, fremtages *samtlige* stemmesedler; navnene på allerede valgte kandidater slettes, og af de øvrige navne oplæses på hver stemmeseddel så mange, som der endnu henstår pladser at besætte.

De kandidater, der herved har fået flest stemmer, erklæres derefter for valgte; i tilfælde af stemmelighed finder lodtrækning sted.

Ved bedømmelsen af forholdstalsvalgmådernes evne til at give det tilnærmelsesvis rigtige resultat, må det ikke lades ude af betragtning, at der i det praktiske liv

---

2) Stemmeoverføring efter engelsk mønster (se beskrivelsen heraf side 103) erstattede reglen om ½ kvotient og pluralitetsvalg som sidste udvej.

I praksis benyttes metoden i reglen ved gruppe-deling, således at gruppen kun stemmer på een, som den har regnet ud, at den har stemmer nok til at få valgt, men denne anvendelse forudsætter, at stemmetal og partigruppering kendes.

kan foreligge en række tilfælde, hvor resultatet vil kunne komme til at stå i uforenelig modstrid med den absolutte retfærdighed. Det fremkommer navnlig, hvor stemmetallene er små, og tallene på partistemmerne ligger nær op ad hinanden (4 partier på 23, 23, 28 og 28 stemmer skal vælge 7 mandater; her får de to partier på 28 såvel efter D'Hondts metode som efter største-brøks-metode hver 2 mandater, men af partierne på 23 stemmer kan kun det ene få 2 mandater, det andet må nøjes med 1 bestemt ved lodtrækning), — en givet uretfærdighed, men faktisk uløselig på enhversomhelst måde.

Til undgåelse af nogle af de urimelige resultater, som ethvert system kan føre til under anvendelse i det uendeligt varierende liv, hvor der ofte opereres med sekscifrede tal eller mere, ses der rundt om i landene ved systemernes anvendelse, navnlig på politiske valg, fastsat forskellige særregler, hvorom henvises til Elberlings ovennævnte fremstilling.

d. De anførte valgmetoder går ud fra det rene partilistesystem. Partiet har opstillet listerne, udtaget kandidaterne og opstillet dem til valg i den orden, listerne angiver. Dette forudsætter en partidisciplin, som ofte vil falde den enkelte vælger for brystet i hans trang til selvbestemmelse. En vælger i et parti, der kan beregne at få 3 mandater, vil måske afholde sig fra at afgive stemme, fordi han har »set sig gal« på de 3 første kandidater på listen, men intet ville have imod at se nr. 4, 5, 6 valgt. For at imødekomme denne trang er systemerne blevet udbyggede ved at *åbne adgang for vælgeren til at kaste sin stemme på en bestemt af de på*

listen opførte kandidater. De forskellige metoder skal der ikke her gøres rede for, men der kan henvises til Elberling og Zeuthens »Metoder til udvælgelse af kandidater indenfor de enkelte lister« i betænkning afgivet af valglovskommissionen, København 1922.

Her i landet indførte *lov om kommunale valg af 29. marts 1924 den belgiske metode,* der søger at forene partihensynet med vælgernes personlige interesse og selvstændighedstrang. Denne går ud på følgende (eksemplet er hentet fra Elberling og Zeuthens fremstilling):

For listen er afgivet 199 stemmer; den er efter den D'Hondtske metode beregnet at skulle have 4 kandidater valgt. Fordelingstallet er $\frac{199}{4+1} = 39\frac{4}{5}$, forhøjet til 40.

99 stemmer er rene listestemmer; på 100 stemmesedler er der stemt for forskellige bestemte kandidater, ved at vælgeren har sat et × ved den pågældendes navn. Derved har

Andersen	fået	6	stemmer
Bentzen	-	2	—
Carlsen	-	2	—
Davidsen	-	1	—
Ebbesen	-	49	—
Frandsen	-	38	—
Gormsen	-	2	—
		100	stemmer

Der tildeles efterhånden, begyndende med 1. kandidat på listen (Andersen), kandidaterne så mange listestemmer (de 99), at de med de personlige stemmer, de har fået ved valget, opnår fordelingstallet, indtil de fælles listestemmer er opbrugte.

Resultatet heraf er:

	Personlige st.	Tillæg af listest.	Ialt
Andersen	6	34	40
Bentzen	2	38	40
Carlsen	2	27	29
Davidsen	1		1
Ebbesen	49		49
Frandsen	38		38
Gormsen	2		2
	100	99	199

De kandidater, der har opnået fordelingstallet eller ved stemmetildelingen når det, erklæres for valgte *i kandidatlistens rækkefølge; resten af mandaterne besættes efter størrelsen af de opnåede stemmetal.* Skal der vælges stedfortrædere, er de valgte i rækkefølge efter stemmetallenes størrelse. Valgte er altså 1) Andersen, 2) Bentzen, 3) Ebbesen, 4) Frandsen; stedfortrædere er 1) Carlsen, 2) Gormsen, 3) Davidsen.

Forhandlingsprotokollen.

På offentlige møder føres ikke nogen protokol. Hvis et sådant møde resulterer i vedtagelsen af en resolu-

tion, må dirigenten naturligvis sørge for, at den foreligger i skriftlig form.

I *forsamlinger med besluttende myndighed* må der i alt fald til godtgørelse af, hvad der er vedtaget, føres en protokol; det hører med til almindelig god orden, for så vidt det ikke er påbudt som i AL.'s § 47, hvorefter *de af bestyrelsen i et aktieselskab trufne beslutninger skal indføres i en protokol.*

Forhandlingsprotokoller for bestyrelsesmøder og generalforsamlinger skal *ikke autoriseres af offentlig myndighed, men* bør til undgåelse af forfalskninger autoriseres *af bestyrelsen* selv efter at være gennemtrukket med en snor, der forsegles til bindet.

Forhandlingsprotokollen for generalforsamlinger underskrives af dirigenten alene, hvis ikke andet er bestemt i vedtægterne, men disse vil oftest kræve, at den tillige underskrives af bestyrelsens formand eller et andet dertil udset medlem af bestyrelsen; vælges der, hvad der f. eks. er almindeligt krævet i andelsforeninger, en protokolfører, skriftfører[1]), skal denne også underskrive protokollatet. — Bestyrelsesprotokollen vil ofte blive underskrevet af samtlige bestyrelsesmedlemmer.

Forhandlingsprotokollens betydning er at tjene til *bevis for, hvad der er besluttet på mødet,* være sig i en bestyrelse eller en generalforsamling. Vedtægterne vil ofte indeholde den bestemmelse, at protokollen, når den er underskrevet på den i vedtægterne angivne måde, har *»fuld beviskraft med hensyn til det på generalfor-*

[1]) Jfr. Mønstervedtægter for Brugsforeninger, § 15, love for Arbejdernes Andels-Boligforening, § 16.

samlingen passerede« eller lign., en bestemmelse der dog er uden betydning, da et protokollat ikke kan gøre det ugyldige gyldigt eller give beslutningen et andet indhold, end den ifølge afstemningen har, f. eks. ved et fejlagtigt referat; at et forslag er protokolleret som vedtaget, fordi man har overset, at der dertil krævedes kvalificeret majoritet, gør ikke vedtagelsen gyldig, ligesom omvendt et protokollat om, at et forslag er forkastet, fordi man fejlagtigt har antaget, at der krævedes kvalificeret majoritet, ikke er til hinder for, at forslaget må anses som gyldigt vedtaget, når det har opnået simpelt flertal[1]).

Protokollatets rigtighed antages i almindelighed som ethvert andet skriftligt vidnesbyrd, indtil dets urigtighed godtgøres.

Protokollens indhold bliver forskelligt efter forsamlingens karakter og de krav, der stilles til referatet, strækkende sig fra det stenografiske referat af hvert ord, der har lydt i forsamlingen, til den blotte ordlyd af de beslutninger, forsamlingen måtte tage.

Bestyrelsesprotokollen må udvise for hver enkelt møde[2]):

1. *År,*
2. *Dato,*
3. (Sted).

Bestyrelsesmøder vil sædvanligvis blive afholdt på selskabets kontor på hjemstedet, og angivelse deraf er i

[1]) Jfr. Augdahl, s. 426.
[2]) Se formular s. 125 og 128.

så fald overflødig; men afholdes mødet ikke der, må stedet angives.

4. *De tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer*, samt andre, der måtte deltage i mødet, f. eks. direktører, revisorer, sagføreren, bogholderen, fabriksbestyrelsen o. s. fr.

Direktørerne vil i almindelighed enten ifølge vedtægterne eller efter den med dem oprettede kontrakt og iøvrigt efter forholdets natur være pligtige at deltage i bestyrelsens møder; men de har ikke stemmeret i samme, medmindre de tillige er medlemmer af bestyrelsen. Efter den stilling, der ved AL. § 48, jfr. også § 41, er tillagt direktørerne i aktieselskaber med selvstændigt ansvar for den daglige drift, derunder for den betryggende førelse af bogholderi og regnskabsvæsen, samt den selvstændige pligt de har til at udfærdige og underskrive årsregnskabet, må det anses for naturligt at give direktørerne i sådanne selskaber *ret til at deltage i bestyrelsesmøder*. Det kan være af afgørende betydning for dem og deres ansvar, at de har lejlighed, dels til selv at forelægge bestyrelsen sagerne og dels til, efter den stedfundne diskussion, at erfare bestyrelsens beslutninger. Da direktørerne skal underskrive regnskab og altså have personligt medansvar, er det bl. a. på dette punkt nødvendigt, at der gennem deres ret til at deltage i bestyrelsesmøder kan skabes det fornødne samarbejde mellem ledelsens to fraktioner.

Revisorer har ikke noget legalt krav på at være til stede i bestyrelsesmøder, ej heller på generalforsamlin-

ger, men de må anses pligtige til på forlangende af bestyrelsen at give møde.

5. *Referat af det foregående bestyrelsesmøde* oplæses, for så vidt referat ikke udfærdiges straks.

6. *De enkelte forhandlingspunkter* refereres med de beslutninger, der tages for hvert enkelt punkt. Det er mindre vigtigt senere at konstatere, hvad der er sagt på mødet, hvilke grunde der har været afgørende for deltagernes afstemning, — medmindre referatet skal tjene til vejledning for en videre kreds; f. eks. kan det være af betydning, at et mindre udvalgs forhandlinger refereres udførligt med fremhævelse af de principielle synspunkter, men et sådant udførligt referat gives sjældent —; nødvendigt er det derimod at vide, hvad der er besluttet[1]); da referatet bør give så ringe lejlighed til tvivl som muligt, *bør beslutningen fremtræde i den klarest mulige form.*

Generalforsamlingsprotokollen må[2]) for hvert møde udvise:

1. *År.*
2. *Dato.*
3. *Stedet,* hvor generalforsamlingen afholdes.
4. Om det er en *ordinær* eller *ekstraordinær* generalforsamling.
5. Om generalforsamlingen er *indkaldt på foranledning af andre end bestyrelsen,* f. eks. i henhold til beslutning på en tidligere generalforsamling eller

[1]) Jfr. E. Martin: How to take minutes, s. 4.
[2]) Se formular s. 132 og 136.

efter begæring af aktionærer; i så fald må det konstateres, at begæringen er overensstemmende med vedtægternes regler i så henseende.

6. *Dirigentens navn.* Hvis flere er bragt i forslag, og afstemning har fundet sted, oplyses disse forhold.
7. *Hvorledes generalforsamlingen er indkaldt,* ved offentlig bekendtgørelse og da i hvilke blade og dato for bekendtgørelserne, eller/og ved (anbefalet) brev til aktionærerne.
8. *Hvem der er til stede:*
   Bestyrelse, direktører, sagfører, revisorer.
9. *Antallet af medlemmer eller aktionærer,* der er til stede, eller som har løst adgangskort, med oplysning om det stemmeantal, der er repræsenteret eller udstedt stemmeseddel for.

   I foreninger vil der ikke i almindelighed blive spørgsmål om at konstatere antallet af tilstedeværende; antallet af stemmer vil først have interesse ved afstemninger.
10. *Dagsorden.*
11. *Behandlingen af de enkelte punkter på dagsordenen* med de dertil knyttede vedtagelser.

    Af diskussionen optages det passende i kort og korrekt referat. Stilles der *forslag eller ændringsforslag,* må disse indføres i den foreslåede og den eventuelt ændrede form, hvori de vedtages.

    De afgivne stemmetal må, for så vidt disse opgøres, nøjagtigt og korrekt oplyses. Afgives »blanke stemmer« (»stemmer ikke«) eller afholder en del af forsamlingen sig fra at stemme, må dette noteres.

Kræves det til gyldig vedtagelse, at et vist antal medlemmer har været til stede ved den pågældende vedtagelse, eller at en vis del af aktiekapitalen har været repræsenteret, må dette konstateres i forbindelse med behandlingen af det vedkommende punkt.

Ved valg må det noteres, hvem der har været bragt i forslag, hvorledes stemmerne er afgivne for de forskellige, og hvem der til slut er valgte og med hvilket stemmetal. Dette gælder også omvalg.

12. *Hvornår generalforsamlingen er hævet.*
13. *Protokollen underskrives* af dirigenten, protokolføreren eller hvem dette iøvrigt måtte være pålagt.

Formular nr. 1.

Bestyrelsesprotokol.

År 19 . . *lørdag den 16. april* kl. 11 afholdtes på formandens kontor bestyrelsesmøde. Hele bestyrelsen, direktøren samt revisoren var til stede.

Følgende passerede:

I. Der fremlagdes som bilag, 19 og 20, udkast til driftsregnskab for året 19 . . samt til status pr. 31. december 19 . . Direktøren oplyste, at ejendommene, der er bogført for 166.836 kr. 65 øre til ejendomsskyldværdi, er ansat til 190.000 kr.

Man var enige om, at revisor anmodes om på selskabets regnskab at give udtryk for, at ejendomsskyldværdien er 190.000 kr., og at der for så vidt på denne post findes en reserve.

Iøvrigt gennemgik man post for post de enkelte tal på driftsregnskabet og på status og sammenholdt disse med driftsregnskabet for året 19 . . og status pr. 31. december 19 . ., alt under henvisning til revisors indførsel i revisionsprotokollen, dateret 15. ds., hvilken indførsel oplæstes.

For så vidt angår status, bemærkede revisor og direktøren specielt, at debitorernes antal er mellem 3 og 4.000 stykker, og at disse praktisk taget må anses for gode efter branchens art og for at

være almindelig jævnt fordelte varedebitorer. Revisor vil, når det endelige regnskab foreligger, i revisionsprotokollen fremkomme med nogle nærmere bemærkninger i så henseende, under hensyn til at der ikke for bestyrelsen forelå specifikation af disse mange debitorer, hvilket udelukkende skyldes det store antal.

Med hensyn til varebeholdningen henvistes til revisors udførlige beretning i revisionsprotokollen.

Til de foreliggende bilag knyttede direktøren forskellige bemærkninger om året 19 . ., hvorhos han oplyste, at omsætningen i januar måned i året 19 . . havde været mindre end forventet, medens februar .....

Man vedtog det foreliggende udkast til driftsregnskab og status og anmodede revisor om at færdiggøre regnskabet i overensstemmelse hermed.

II. Formanden fremlagde revisionsprotokollen med den af revisoren foretagne indførsel, med hvilken de tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer gjorde sig bekendt, hvorefter protokollen blev underskrevet af samtlige bestyrelsesmedlemmer.

III. Der fremlagdes som bilag 21 udkast til ændringer i selskabets vedtægter, hvilket udkast tidligere havde været tilstillet bestyrelsens medlemmer, direktøren og revisor.

Det foreliggende forslag vedtoges enstemmigt og vil blive forelagt til vedtagelse på den kommende ordinære generalforsamling. Opmærksomheden blev henledt på, at det ifølge vedtægterne i

indkaldelsen til generalforsamlingen skal oplyses, at den foreslåede vedtægtsændring kun kan vedtages med kvalificeret majoritet.

IV. Sagfører O. henledte opmærksomheden på den fornyligt afsluttede prissag imod A/S Valoria, hvor bestyrelsen var blevet gjort ansvarlig for en række overtrædelser. Bestyrelsen indskærpede, at de gældende prisbestemmelser nøje måtte overholdes, og pålagde direktøren til stadighed at holde sig à jour med de bestemmelser, der udsendtes fra prisdirektoratet.

V. Formanden fremlagde som bilag 22 skrivelse af 4. marts d. å. fra banken og som bilag 23 skrivelse af 21. marts d. å. fra kautionsforsikrings-aktieselskabet. Han oplyste, at påtegningen på ejerpantebrevet, som det vil være bestyrelsens medlemmer bekendt, allerede for nogen tid siden er underskrevet af bestyrelsens tre medlemmer, og for tiden beror pantebrevet til tinglysningsekspedition.

VI. Man vedtog at indkalde til generalforsamling til afholdelse på formandens kontor lørdag den 30. april d. å. kl. 14. Bestyrelsesmøde afholdes samme dag kl. 13^{30} sammesteds.

Mødet hævet kl. 13. (Underskrifter).

Formular nr. 2.

Bestyrelsesprotokol.

År 19 . . den 19. juni kl. 11 afholdtes på selskabets kontor bestyrelsesmøde. Til stede var bestyrelsens 3 medlemmer, direktøren samt fra et noget senere tidspunkt revisor N.

Følgende passerede:

1) Formanden fremlagde aktiebrevene nr. 1—110 fordelt således:
   Nr. 1—50 tilhørende direktør P. O. . . . . .
   Nr. . . . . .
   . . . . . .
   Aktiebrevene, der var forsynede med de 2 bestyrelsesmedlemmers facsimileunderskrift, blev underskrevet af formanden, der lovede at lade aktiebrevene notere behørigt i selskabets aktieprotokol og derefter lade dem stemple og fremsende til de respektive aktionærer.
2) Formanden gav meddelelse om de forskellige ekspeditionsvanskeligheder, der havde været med hensyn til stemplingen og tinglysningen af dokumenterne vedrørende . . . . . hvilke spørgsmål nu imidlertid i enhver henseende er bragt i orden.
3) Med hensyn til spørgsmålet om salget af en del af ejendommen og det dermed i forbindelse stående

spørgsmål om delingen af kreditforeningsgælden bemærkede direktøren, at han, således som forholdene havde udviklet sig, måtte henstille, at disse spørgsmål blev stillet i bero i hvert fald et års tid endnu. Dette tiltrådtes.

4) Formanden gav meddelelse om sin korrespondance og sine forhandlinger med den private prioritetshaver hr. B. ..... Toges til efterretning.

5) Formanden henviste til den trufne ordning, hvorefter banken skulle nedskrive sin sikkerhed til det beløb, som banken efter nyordningen ville være kreditor for, nemlig 27.000 kr., og han oplæste i den anledning skrivelse af 22. maj d. å. fra banken til ham, hvori banken ønskede den omskrevne panteobligation stor 75.000 kr., nedskrevet til 39.000 kr. I den anledning bemærkede bestyrelsesmedlem sagfører O., at han måtte holde for, at nedskrivningen skulle ske til 27.000 kr., idet ..... Formanden lovede at ville forelægge spørgsmålet for banken.

6) Direktøren oplyste, at brandforsikringen for så vidt angår maskiner og inventar hidtil har været på 200.000 kr., men at han måtte mene, at det under hensyn til de stærkt stigende priser på alle områder var nødvendigt at gennemføre en forhøjelse på 120.000 kr. Man drøftede indgående spørgsmålet og enedes om at sætte forsikringssummen til 300.000 kr., idet man samtidig bad direktøren foranledige, at der udarbejdedes ny inventarieliste i overensstemmelse med det således foreliggende.

7) Revisoren oplyste, at der foreligger en daglig revisionsprotokol indeholdende notitser om mindre berigtigelser o. l.

8) Revisoren oplyste, at bogholder og kasserer i selskabet er samme person, og at han af principielle grunde naturligvis måtte gøre bestyrelsen opmærksom på dette forhold. Her overfor gjorde direktøren gældende, at .....
.....
Bestyrelsen mente overfor direktørens, af revisor tiltrådte, oplysninger ikke på nærværende tidspunkt at kunne foretage nogen ændring i forholdet.

9) Direktøren meddelte, at der forelå mulighed for på særlig gunstige vilkår nu at gøre et indkøb af bønner. Prisen på disse er gået så langt ned, som den ikke har været de sidste 6 år. Prisen var i fjor ca. 47 sh. medens man i øjeblikket er i stand til at dække sig til en pris af ca. 27 sh. De fleste andre fabriker har indkøbt for tidligt og har købt til en pris af 36 sh. Partiet, der skal omfatte ca. 700 sække, skal hjemtages gennem firmaet G. Petersen & co. Det normale forbrug af sække for et år er ca. 500 stykker, men som følge af den særdeles gunstige pris vil direktøren foreslå, at man som anført købte 700 sække. Det nævnte firma har ganske vist endnu ikke opnået indførselsbevilling, men under hensyn til, at varerne kan betales i sterling, regner man ikke med vanskeligheder.

Herefter gav man direktøren den ønskede bemyndigelse.

10) De foreliggende månedsbalancer, sidste pr. 30. maj d. å. blev indgående gennemgåede og drøftede. Sagfører O. kunne ønske varesalget nærmere specificeret, således at man kunne se, hvad der var solgt af de enkelte artikler, men direktøren og revisor erklærede, at det ville være et uoverkommeligt arbejde at specificere varesalget ud på denne måde. Sagfører O. ønskede oplysning om principperne for varelagerets optagelse i regnskabet, idet han henviste til skattedepartementets cirkulære af 15. december d. å. om opgørelse af varelagre og lovlig afskrivning.

Direktøren gav i denne forbindelse forskellige meddelelser og oplyste, at .....

.....

11) Man drøftede spørgsmålet om incassationen af de udestående fordringer gennem chaufførerne .. .

12) Revisionsprotokollen fremlagdes af revisor, hvis indførsel af 17. ds. blev oplæst, godkendt og underskrevet.

Mødet hævet kl. 14,30.

(Underskrifterne).

Formular nr. 3.

Generalforsamlingsprotokol.

19.., 20. april kl. 10 afholdtes ordinær generalforsamling på selskabets kontor.

Til dirigent valgtes overretssagfører P. O.

Dirigenten konstaterede, at indkaldelsen af generalforsamlingen overensstemmende med vedtægterne var sket ved bekendtgørelse i N. N. dagblad den 4. april, og at postkvitteringsbogen udviste, at der var tilstillet de noterede aktionærer anbefalede breve med indkaldelse. Generalforsamlingen var således lovligt indvarslet.

Tilstede var den samlede bestyrelse.

Der var løst 32 adgangskort repræsenterende 798 stemmer, deraf 523 ifølge fuldmagter, der vedlagdes protokollen. Dirigenten konstaterede, at der var repræsenteret over $\frac{2}{3}$ af aktiekapitalen, og at generalforsamlingen således var beslutningsdygtig også med hensyn til dagsordenens punkt 4.

Dagsordenen er følgende:

1. Bestyrelsens beretning.
2. Årsregnskabet til godkendelse.
3. Overskudets fordeling.
4. Forslag til ændring af vedtægternes §§ 3, 11 og 16.
5. Valg af to bestyrelsesmedlemmer.
6. Valg af en revisor.
7. Eventuelt.

Dagsordenen, årsregnskabet og forslaget til vedtægtsændringer havde været fremlagt i 14 dage på selskabets

kontor. Forslaget til vedtægtsændringer var tilstillet de noterede aktionærer med indkaldelsen som krævet i vedtægterne.

ad 1. Formanden aflagde beretning og besvarede forskellige forespørgsler. Beretninger vedtoges eenstemmigt.

ad 2. Den administrerende direktør forelagde det reviderede regnskab. Regnskabet godkendtes eenstemmigt.

ad 3. Formanden foreslog, med bemærkning, at den lovmæssige reservefond opfyldte lovens fordringer, at overskudet fordeltes således:

Aktionærerne 6 pct.

Af resten anvendes:

10 pct. til tantième til direktionen.

Aktionærerne yderligere 2 pct.

Resten henlægges til udbyttereguleringsfonden, dog at 43.121 kr. 53 ø. overføres til næste år.

En aktionær foreslog, at »2 pct.« ændres til »4 pct.«, så at udbyttet i det hele blev 10 pct. Efter at det var konstateret, at ændringen ikke ville bringe forslaget i strid med udbyttebegrænsningsloven, vedtoges ændringsforslaget med 431 stemmer mod 367.

Det således ændrede forslag vedtoges med 595 stemmer imod 203, og dirigenten konstaterede, at forslaget var vedtaget med den i vedtægternes § 27 udkrævede majoritet.

ad 4. Formanden gennemgik forslaget.

Ændringen til § 3 vedtoges eenstemmigt.

Til § 11 foreslog N. P., at den foreslåede noteringstid »3 måneder« ændredes til »4 måneder«. For ændringsforslaget afgaves 53 stemmer, imod 705, 40 stemmer var blanke.

Bestyrelsens forslag vedtoges derefter eenstemmigt med 760 stemmer; 38 stemmer var blanke.

Til § 16: S. T. foreslog, at ordene: »Af restoverskudet anvendes 25 pct. til tantième til direktionen, og resten anvendes efter generalforsamlingens nærmere bestemmelse« ændredes til: »Af restoverskudet henlægges 25 pct. til en ekstrareservefond, 20 pct. anvendes til tantième til direktionen, og resten anvendes efter generalforsamlingens nærmere bestemmelse«.

M. M. kunne under hensyn til selskabets øvrige betydelige reserver ikke anbefale yderligere bestemmelser om reservefondshenlæggelser, men tiltrådte forslaget om en mindre tantième til direktionen.

Dirigenten satte til afstemning spørgsmålet, om der skulle foretages ændring om henlæggelse til et ekstra-reservefond. Forslaget forkastedes med 500 stemmer mod 298 stemmer.

Dirigenten:

Ændringsforslaget går derefter ud på, at »25 pct.« i bestyrelsens forslag ændres til »20 pct.« Ændringsforslaget vedtoges med 370 stemmer imod 318[1]).

[1]) Om vedtagelsen af ændringsforslaget med simpel majoritet se s. 88.

Det således ændrede hovedforslag vedtoges derefter med 621 stemmer imod 177 stemmer.

Bestyrelsen bemyndiges eenstemmigt til at foretage de vedtægtsændringer, som måtte blive forlangt af overregistrator.

ad 5. Bestyrelsen foreslog F. G. genvalgt og I. K. nyvalgt. Hr. O. P. foreslog F. G. og M. L.

Valgt blev:

F. G. med 798 stemmer.

M. L. med 410 stemmer.

For I. K. afgaves 388 stemmer.

ad 6. Den fratrædende revisor, P. S., genvalgtes eenstemmigt.

ad 7. En aktionær henstillede til bestyrelsen at optage transport af selskabets råmaterialer, kul m. m. ved eget skib og at bortfragte dette på de tider af året, hvor der ikke var egen fragt at sejle med.

Dirigenten gjorde opmærksom på, at dette sidste eventuelt ville nødvendiggøre en ændring af selskabets vedtægter.

Flere talere anbefalede forslaget.

Der stilledes følgende forslag:

»Generalforsamlingen opfordrer bestyrelsen til at undersøge mulighederne for overtagelse af selskabets transporter ved eget skib og eventuelt at stille forslag herom på en følgende generalforsamling.«

For forslaget afgaves 327 stemmer, ingen imod.

Generalforsamlingen hævet kl. 11^{15}.

(Underskrift) *(Underskrift)*

Dirigent. Formand.

Formular nr. 4.

Generalforsamlingsprotokol.

19 . . 1. september kl. 15 afholdtes på selskabets kontor ekstraordinær generalforsamling.

Til dirigent valgtes N. N.

Dirigenten konstaterede, at hele aktiekapitalen var repræsenteret på generalforsamlingen. Samtlige mødende erklærede sig enige i, at generalforsamlingen i enhver henseende var lovlig og beslutningsdygtig, uanset at vedtægternes regler om indkaldelse ikke var iagttaget.

Dagsordenen var følgende:

1. Bestyrelsen aflægger beretning.
2. Forslag om, at selskabet træder i likvidation.
3. Valg af likvidatorer.

ad 1. Formanden aflagde beretning og redegjorde for selskabets tab i det sidste år m. v.

ad 2. For forslaget afgaves 800 stemmer, imod 150. 50 stemte ikke.

Forslaget var således vedtaget overensstemmende med vedtægternes § 17.

ad 3. Til likvidatorer valgtes eenstemmigt N. N., hvorhos aktionærer, repræsenterende en tredjedel af aktiekapitalen, vedtog at opfordre handelsministeren til yderligere at udnævne en likvidator.

Under likvidationen skal selskabet tegnes af likvidatorerne i forening, også med hensyn til afhændelse og pantsætning af fast ejendom.

Til revisor valgtes statsautoriseret revisor O. G.

Generalforsamlingen hævet.

Formular nr. 5.

Aktieselskabet

Stevns jernskibs- og maskinbyggeri

afholder torsdag den 22. september 19.. kl. 15 den ordinære generalforsamling i København i Børsens generalforsamlingssal.

Dagsordenen er den i vedtægternes § 17 anførte.

Imod forevisning af aktierne eller mod opgivelse af aktienummer, når aktierne er noteret i selskabets bøger, udleveres adgangskort i København i Den danske Landmandsbank, juridisk kontor, Holmens Kanal 12, torsdag den 15. og fredag den 16. september kl. 10—13, og i Køge på værftets hovedkontor senest 2 dage forinden generalforsamlingen.

Bestyrelsen.

Formular nr. 6.

A/S Vestasia

afholder ordinær generalforsamling torsdag den 22. september 19.. kl. 14^{30} i selskabets kontorbygning i Holbergsgade med følgende dagsorden:

1. Meddelelse om forretningens gang i det forløbne driftsår.
2. Det reviderede regnskab for driftsåret tilligemed selskabets status til godkendelse og meddelelse af decharge.
3. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
4. Valg af to revisorer.
5. Forslag fra bestyrelsen om nedskrivning af aktiekapitalen fra 20 til 15 millioner kroner og deraf følgende ændring i vedtægterne.
6. Eventuelt vil blive behandlet sådanne andragender, som i henhold til lovenes § 9 af aktionærerne måtte blive skriftligt indgivne til undertegnede formand senest 10 dage forinden generalforsamlingen.

Til vedtagelse af punkt 5 kræves bl. a., at $\frac{2}{3}$ af aktiekapitalen er repræsenteret på generalforsamlingen. Regnskabet og forslaget til lovændringer er fra den 10. september fremlagt på selskabets kontor, hvor eksemplarer deraf kan fås.

Stemmesedler udleveres imod legitimation efter lovenes paragraf 9 til aktionærerne fra den 8. til den 21. september inklusive, hver søgnedag fra kl. 9—11 og 13—15, lørdag dog kun 9—11, på selskabets kontor.

København, d. 3. september 19..

På bestyrelsens vegne

N. Petersen,
Formand.

Formular nr. 7.

A/S Fortunatus.

Efter begæring af aktionærer, der repræsenterer mere end en fjerdedel af aktiekapitalen, afholdes ekstraordinær generalforsamling torsdag den 15. september d. å. kl. 15^{30} i Dansk Dampskibsrederiforenings lokale, Amaliegade 33.

Dagsordenen er:

Mistillidsvotum til bestyrelsen, eventuelt valg af 2 medlemmer til bestyrelsen.

Adgangskort udleveres på selskabets kontor, Kvæsthusgade 71, imod behørig legitimation fra mandag den 12. til torsdag den 15. kl. 12.

København, den 5. september 19 . .

Bestyrelsen.

Formular nr. 8.

Aktieselskabet Strix.

Ekstraordinær generalforsamling afholdes tirsdag den 12. september 19 . . kl. 15 på selskabets kontor.

Dagsorden: Vedtægtsændringer, idet den under 25. august d. å. afholdte generalforsamling ikke var beslutningsdygtig.

Adgangskort fås på selskabets kontor på generalforsamlingsdagen.

Bestyrelsen.

Formular nr. 9.

Dragør travbane.

Foreningen afholder ekstraordinær generalforsamling Nygade 9 fredag den 16. september kl. 20. Dagsorden: Bestyrelsen forelægger forslag til lovændringer. Eksemplarer af forslagene kan afhentes på selskabets kontor, Torvegade 97. Til vedtagelse af forslag om lovændringer kræves, at mindst halvdelen af foreningens medlemmer er tilstede.

Hvis det fornødne antal medlemmer ikke er tilstede, vil ny generalforsamling blive indkaldt til afholdelse den 4. oktober.

København, den 1. september 19 . .

P. b. v.
B. Danielsen,
Formand.

Formular nr. 10.

Fagforeningen for damefrisører

afholder ordinær generalforsamling mandag d. 4. september 19 . . i Rømersgade 22, festsalen, kl. 19^{30}.

Dagsorden: 1. Protokol. 2. Beretning. 3. Regnskabet for 19 . . — . . 4. Valg af formand, bestyrelsesmedlemmer, kasserer, revisor. 5. Lovændringer, hvortil kræves, at halvdelen af medlemmerne er til stede. 6. Indkomne forslag, der må være indsendt senest den 25. august. 7. Eventuelt.

Kun gyldig medlemsbog giver adgang.

Bestyrelsen.

Formular nr. 11.

DAMPSKIBSSELSKABET GEDANIA
Aktieselskab.

Adgangskort

til generalforsamlingen

dagen d. *19*

kl. .....

for herr

Antal stemmer .....

4. punkt	st.
3. punkt	st.
2. punkt	st.
1. punkt	st.

Formular nr. 12.

Nr. **Almindelige aktier.**

Aktieselskabet

JERNBANE-HOTELLET

Adgangskort og stemmeseddel til generalforsamlingen

.....*dag den*.....*19*.....*kl.*.....

.....stemmer.

for.....

1. A/S Jernbane-hotellet **stemmer.**

2. A/S Jernbane-hotellet **stemmer.**

3. A/S Jernbane-hotellet **stemmer.**

4. A/S Jernbane-hotellet **stemmer.**

5. A/S Jernbane-hotellet **stemmer.**

Formular nr. 13.

ÅLBORG ARBEJDERFORENING
Stemmeseddel nr. 1-1951

ÅLBORG ARBEJDERFORENING
Stemmeseddel nr. 2-1951

ÅLBORG ARBEJDERFORENING
Stemmeseddel nr. 3-1951

Formular nr. 14.

RINGE ANDELSMEJERI

Generalforsamling

den 4. september 19..

Stemmeseddel.

6 ja	6 nej
5 ja	5 nej
4 ja	4 nej
3 ja	3 nej
2 ja	2 nej
1 ja	1 nej

Formular nr. 15.

Formand:

Næstformænd:

1ste .....

2den .....

Sekretær:

Inspektør: .....

Kasserer: .....

Revisorer: .....

Stående udvalg:

1.
2.
3.
4.
5.

Bogudvalg:

1.
2.
3.

Sagregister.

Absolut flertal se flertal.
Adgangskort til gen.fors. 33, 41, 49, 52, 93, 123.
— formularer nrr. 11-12 (141 ff).
Afbrydelse af taler 63, 67, 69.
Afslutning af debatten 71 ff.
Afstemning, almindelige regler 38 ff, 53 f, 77, *89 ff*.
— gennem dørene 86, 91.
— hemmelig 92 f.
— offentlig 92.
— skriftlig 41, 86, *92 ff*.
— undladelse af — 71, 78.
— ved håndsoprækning 41, 85, *90*.
— om ændringsforslag 74, *81 ff*, 103.
Afvisning af forslag se forslag.
Akklamation, valg ved — 38, 40, 90.
Aktieselskabers stemmeret 49.
— stiftelse 16 f.
Aktionærers ret til oplysninger 25, 55 f.
— ret til at få ordet 56.
Aldersformand 37, 75.
Andelsforeninger 24 f, 42, 50, 119.
Andræs metode 111, 114 f.
Arvingers stemmeret 49.
Bekendtgørelse af gen.fors. se indkaldelse.
Belgisk valgmetode 111, 117.
Bemærkning, kort 59, 64.
— til forretningsordenen 59.
Beretning 19, *55 ff*, 133, 136.
Beslutningsdygtig 27, 51 f, 89.
Bestyrelsesmøde 13, 42, 51, 54, 60, *121 f*, 127.
Bestyrelsesprotokol se protokol.
Bestyrelsens pligter 25 ff, 33 f, 40, 60, 127.
Bestyrelsens ret til at få ordet 59.
Bestyrelsesvalg 15 f, 18, 21 f, 102, 109.
Blanke stemmer 81, 93, 123.
Bortvisning 64.
Bundet omvalg 103 f.
Citater 61.
Dagsordenens bekendtgørelse 35, 51, 53, 54.
— betydning for debatten 42, 52 f, 73, 77.
— betydning for beslutninger 22, 31, 54, 77.
— indhold *30 ff*, 132, 138.
— overgang til dagsordenen 69 f, 75, 78.
Debat, i almindelighed 38, 44, *50 ff*, 67, 72 f, 86.
— om afslutning *71 ff*, 78, 80.
— kan omfatte flere punkter 52.
— udenfor dagsordenen 54.
— om ændringsforslag *80*, 103.
Decharge af regnskabet 20 f, 138.
D'Hondts metode 75, 111, *112 ff*.
Delegerede fra lokalforeninger 22, 39, 48.
Dirigentens afsættelse 36, 66 f, 78.

Dirigentens beslutninger 46.
— myndighed *43 ff*, 55, 61 ff, 72, 80 f, 82, 85 f, 99.
— pligter 20, 22, 29, *43 ff*, 61 ff, 81, 84, 87, 89, 93, 119.
— valg 27, *35 ff*, 78.
Egne aktier, ingen stemmeret 44.
Engelsk valgmetode 103 f, 111.
Eenstemmighed 97 f.
Ekstraordinær gen.fors. se generalforsamling.
Eventuelt på dagsordenen 54.
Fejl ved indkaldelsen 29.
Flertal, absolut (simpelt) 26, 39, 70, 81, 87 f, 97 f, *100*.
— kvalificeret 23 f, 44, 65, 70, 81, 88, 98, *100 f*.
— relativt 97, 101 f.
Flertalsvalg 94 ff.
Fordeling af overskuddet 20 f.
Foreningsnavn 14.
Foreningskontingent 23, 28.
Foreningsregistret 14.
Forhandling se debat.
Forhandlingsprotokollen 118 ff.
— formularer nrr. 1—4 (125 ff).
Forhandlingsformen 52 ff, 60 ff.
Forholdstalsvalg 75, 103, *108 ff*.
Forhøjelse af kapitalen se kapitalforhøjelse.
Forretningsorden 12, 59, 73, 99.
Formelle forslags rækkefølge 78.
Forslag om afvisning 69 f, 71, 79.
— om dirigentens fratræden 43, 66 f.
— om flere behandlinger 65 f.
— af formel karakter *66 ff*, 78.
Forslag fremlægges før gen.fors. 29, 31, 35, 51, 79, 103.
— fremsættelse af 37, 67, 74, 79.
—'s genoptagelse 68, 77 f.
—'s tilbagetagelse 67 f.
Forslagsret *32*, 34, 67, 71, 73.
Forslagsstilleres taleret 57, 59.
Forslagsstillere, flere 57, 68, 73.
Fratagelse af ordet 64.
Fuldmagt ved bestyrelsesmøder 49.
— ved generalforsamlinger 27, *47 ff*.
Generalforsamlingens bekendtgørelse se indkaldelse.
— ekstraordinær 13, 17, 22, 26 f, 30, 31 f, 34, 75, 140.
— gen.fors.'s myndighed 19 ff, 40, 45 f, 55.
— offentlige 18, 77.
— ordinær 13, 17, 22 f, 30, 32, 55, 126.
— supplerende gen.fors. 28, 66.
— suspension af gen.fors. 17, 41, 75.
— gen.fors.'s beslutninger kan indbringes for domstolene 29, 46, 85, 99.
Generalforsamlingsprotokol se protokol.
Generalfuldmagt 49 f.
Genoptagelse af forslag 77 f.
Godkendelse af regnskab 20, 27.
Håndsoprækning se afstemning.
Håndpantsatte aktier, stemmeret 41.
Hemmelig afstemning se afstemning.
D'Hondts metode se under D.

Immanensmetoden 106.
Indkaldelse af generalforsamling *27 ff*, 123, 127.
— formularer nrr. 5—10 (137 ff).
Indkaldelsesvarsel 34 f.
Indsigelse se protest.
Indtegning som taler 57 f, 64.
Kapitalforhøjelse og -nedsættelse 24 f, 44.
Karaktermetoden 106 f.
Konstituerende møde i aktieselskaber 16 f, 37.
— i foreninger 13 ff, 37.
Kort bemærkning 59, 64.
Kvalificeret flertal se flertal.
Kvalitetsmetoden 107 f.
Ligestemmighed 41, 81, 96, *98 ff*, 108.
Likvidation 25, 50, 136.
Listevalg 95 f, 116 ff.
Lodtrækning 96, 99.
Majoritet se flertal.
Mistillidsvotum 22, 36, 55 f, 70, 139.
Motiveret dagsorden 55 f, 68, *69 f*.
Navneopråb se afstemning.
Offentlig afstemning se afstemning.
Offentlig generalforsamling se generalforsamling.
Omvalg 97, 102 ff.
Opløsning 25, 28, 88.
Orden ved mødet 63 ff.
Ordførere 59, 76.
Ordinær gen.fors. se generalforsamling.
Overgang til næste punkt på dagsordenen se dagsordenen.
Overskud, fordeling af, 20 f.
Pressens adgang 18, 41, 43.
Protest mod gen.fors.'s lovlighed 29, 51.
Protokolfører 50, 76, 90, *119*.
Protokol for bestyrelsesmøde 48, 50, 119, *122 ff*.
— formularer nrr. 1—2 (125 ff).
Protokol for generalforsamling 19, 43, 48, 50, *119 f*.
— formularer nrr. 3—4 (132 ff).
Quorum 89, *124*.
Regnskab 18 f, 26, 51, 125, 131.
Relativt flertal se flertal.
Revision 15, 19, 23, 27, 125.
Revisorer 16, 23, 26, 121 f, 125, 130.
Sainte Laguës metode 111.
Simpelt flertal se flertal.
Skriftlig afstemning se afstemning.
Stemmeret 15, 39 ff, 45, 47 ff, 77, 92.
Stemmesedler 43, *93 f*, 95, 104, 123.
— formularer nrr. 13—15 (143 ff).
Stemmetællere 41, 50, 92 f.
Stiftelse af aktieselskab 13, 16 f.
— af forening 13 ff.
Stiftelsesoverenskomst 16.
Stiltiende vedtagelse 51, 90.
Største brøks metode 112.
Supplerende gen.fors. se generalforsamling.
Taleret 57 f.
Talerorden 56 f, 58.
Taletid 64.

Udsættelse af debatten 65, 68, *70 f*, 78.
Udvalg 74 ff, 78.
Ugyldige stemmer 94.
Ugyldige vedtagelser 24, 28 f, 46, 72, 82, 85, 99, 120.
Underskrift 19 f, 27, 119, 121, 124.
Underændringsforslag 81, 83, 88.
Valg se bestyrelsesvalg.
Valg af revisorer 23.
Vedtægtsændringer 23 f, 28, 31, 88, 100, 126, 133 f, 138 f.
Ændringsforslag 66 ff, 70 f, 74, 78, *79 ff*, 103, 123, 133 f.

Årsberetning se beretning.
Årsregnskab se regnskab.

Henvisning til omtale af bestemmelser i aktieselskabsloven.

§ 4: 13.
§ 5: 16.
§ 6: 16.
§ 8: 16, 30.
§ 10: 16.
§ 13: 15 f.
§ 19: 24, 44.
§ 34: 25.
§ 36: 25.
§ 37: 24 f.
§ 39: 25.
§ 41: 19, 121.
§ 46: 98.
§ 47: 119.
§ 48: 121.
§ 52: 23, 98.
§ 53: 26, 33.
§ 54: 23.
§ 55: 18 f, 26 f, 30, 32 ff, 36.
§ 56: 20 f, 30 ff, 45 f, 51, 54, 56 f, 72.
§ 57: 44, 82, 98, 100.
§ 58: 29, 51.
§ 59: 25.
§ 61: 98.
§ 64: 25.
§ 66: 33.